

Planowanie partycypacyjne
jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony
i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast

Miasto Lublin

Diagnoza terenu problemowego

Studium przypadku

Główny Instytut Górnictwa
Zakład Ochrony Wód
Katowice, 2018 r.

Zespół autorski Głównego Instytutu Górnictwa w składzie:

Kierownik merytoryczny projektu:

dr inż. Paweł Zawartka

Zespół:

dr inż. Lucyna Cichy

mgr Małgorzata Deska

dr Marcin Głodniok

dr Adam Hamerla

mgr Monika Janicka

dr inż. Ewa Janson

dr inż. Karolina Jąderko

dr inż. Beata Kończak

dr inż. Mariusz Kruczek

mgr Małgorzata Markowska

mgr inż. Paweł Łabaj

dr Łukasz Pierzchała

mgr inż. Elżbieta Uszok

dr inż. Dariusz Zdebik

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Hierarchizacja problemów ochrony/gospodarowania zasobami przyrody miasta	6
3. Zasady identyfikacji i wyboru terenu problemowego	16
4. Analiza uwarunkowań przyrodniczo-przestrzennych terenu problemowego.....	17
4.1. Geneza.....	17
4.2. Wybór obszaru problemowego.....	19
4.3. Walory przyrodnicze.....	27
4.3.1. Położenie w regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej.....	27
4.3.2. Ekologiczny System Obszarów Chronionych (ESOCh).....	28
4.3.3. Uroczyska w lubelskich wąwozach na analizowanym obszarze.....	32
4.4. Powiązania przestrzenne i formy użytkowania	35
4.5. Tendencja przekształceniowa	41
4.6. Infrastruktura	45
4.6.1. Zaopatrzenie w wodę	46
4.6.2. Odprowadzenie ścieków komunalnych	46
4.6.3. Odprowadzanie wód opadowych	47
4.6.4. Ochrona przeciwpowodziowa	49
4.6.5. Analiza infrastruktury terenów problemowych	50
4.7. Uwarunkowania infrastrukturalne obszaru problemowego	50
4.8. Zagrożenia	60
5. Identyfikacja grup interesariuszy	62
6. Identyfikacja podmiotów (grup zawodowych) mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu	73
7. Identyfikacja powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych, kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu	80
7.1. Rozpoznanie interakcji między grupami zawodowymi	80
7.2. Powiązania przyczynowo-skutkowe w oddziaływaniu na przyrodę.....	80
7.3. Opracowanie drzewa problemów – wstępne założenia.....	83
8. Zasady doboru uczestników i reguł działania grupy docelowej	85
8.1. Metoda i zasady doboru grup zawodowych	85
8.2. Reguły działania grupy docelowej	90
9. Metody i techniki pozyskiwania interesariuszy do uczestnictwa w pracach grupy docelowej	96
Literatura	104
Spis rysunków.....	108
Spis tabel.....	109

1. WSTĘP

Dobrze rozwinięty i sprawnie funkcjonujący system ekologiczny miasta jest jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju obszarów zurbanizowanych i zapewnia dobre warunki życia jego mieszkańcom. Istniejące i projektowane systemy terenów zieleni, w formie połączonych obszarów i korytarzy, stanowią spójną strukturę w tkance miasta. Układy te pełnią zarówno funkcję integrującą całość, jak i stanowią swego rodzaju miejski rezerwuar zieleni. Tego typu funkcję w tkance urbanistycznej Lublina spełniają wąwozy i suche doliny, które przyczyniają się do odpowiedniej cyrkulacji powietrza w mieście oraz stanowią obszary o znacznej bioróżnorodności, a także są miejscem bytowania wielu gatunków flory i fauny.

Rysunek 1. Lublin – widok od strony zachodniej

Atrakcyjność lokalizacyjna i krajobrazowa oraz przestrzenne rozłożenie na tle granic miasta tych terenów stanowi o ich potencjale krajobrazowo-przyrodniczym. Rozwijający się w Polsce trend do budowania osiedli mieszkaniowych na terenach podmiejskich, w najbardziej atrakcyjnych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym fragmentach

miasta, spowodował nieodwracalne straty w ekosystemach (degradacja całych obszarów lub ich fragmentów). W dalszej kolejności powoduje to obniżanie wartości przyrodniczych tych przestrzeni i wywieranie presji na obszary zielone – obecnie niezagospodarowane, a także na obszary sąsiednich gmin powiązanych przyrodniczo-krajobrazowo z miastem.

Celem projektu INTEGRAPLAN (*Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast*) na terenie Lublina jest wspólne wypracowanie, wraz z różnymi grupami zawodowymi, podejścia do ochrony obszarów cennych przyrodniczo i wykorzystanie w sposób zrównoważony ich potencjału do świadczenia usług ekosystemowych. Odpowiednia ochrona, zagospodarowanie tych obszarów i zarządzanie nimi z poszanowaniem środowiska przyrodniczego przyniosą wymierne korzyści dla mieszkańców miasta, a przestrzeń miejska stanie się jeszcze bardziej dla nich przyjazna i atrakcyjna dla inwestorów, co jednocześnie wpłynie na kondycję finansową miasta i regionu.

Przedmiotem niniejszego studium jest:

- analiza walorów przyrodniczych, ich genezy, stanu, powiązań przestrzennych, tendencji przekształceniowych, form użytkowania (m.in. w kategoriach usług ekosystemowych), zagrożeń;
- identyfikacja grup interesariuszy, ważnych dla procesu zarządzania zasobami przyrody w mieście, w tym szczególnie na obszarze problemowym;
- identyfikacja podmiotów (grup zawodowych) mających udział w zarządzaniu/gospodarowaniu analizowanym terenem;
- identyfikacja pozostałych podmiotów (grup zawodowych) mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu;
- wstępna identyfikacja powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych, kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu.

2. HIERARCHIZACJA PROBLEMÓW OCHRONY/GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA

Lublin to największe miasto w Polsce na wschód od Wisły. Leży w części północnej Wyżyny Lubelskiej, nad rzeką Bystrycą, na wysokości od 163 do 238 m n.p.m. System ekologiczny tworzą trzy doliny rzeczne, które stanowią jego główne korytarze ekologiczne. Najważniejszym z nich jest dolina Bystrzycy, dzieli ona miasto na dwie odmienne krajobrazowo części. Część lewobrzeżna obejmuje fragment Płaskowyżu Nałęczowskiego z urozmaiconą rzeźbą terenu, głębokimi dolinami i starymi wąwozami lessowymi. Część prawobrzeżna, wchodząca w skład Płaskowyżu Świdnickiego i Wyniosłości Giełczewskiej, charakteryzuje się bardziej płaską i mniej urozmaiconą rzeźbą. W południowej części miasta znajduje się zbiornik retencyjny – Zalew Zemborzycki. Z doliną Bystrzycy łączą się dwie pozostałe doliny: Czechówki, o przebiegu równoleżnikowym z zachodu na wschód oraz dolina Czerniejówki o przebiegu południkowym. Uzupełnieniem sieci hydrograficznej jest dolina Doptýwu spod Konopnicy zlokalizowana w zachodniej części miasta. Do urozmaicenia rzeźby terenu przyczyniają się liczne suche doliny erozyjno-denudacyjne (wąwozy). W granicach miasta zidentyfikowano aż 84 wąwozy. Rzeźba terenu, a zwłaszcza wąwozy i suche doliny miały szczególne znaczenie dla kształtowania się uwarunkowań przyrodniczych miasta.

Mimo obowiązujących przepisów i wytycznych dla ochrony wąwozów, obserwowana jest postępująca ich dewastacja i degradacja, np. zasypywanie i wyrównywanie terenów w celu wprowadzenia zabudowy i infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Działania te mają negatywny wpływ na walory krajobrazowe i przyrodnicze miasta.

Charakterystyczne położenie i rzeźba Lublina stanowią o walorach krajobrazowych i są czynnikiem kształtującym uwarunkowania termiczno-wilgotnościowe na terenie miasta. Śródmiejski system dolinny nadaje miastu wyjątkowość, równocześnie, stanowiąc potencjał do rozwoju usług ekosystemowych. Suche doliny pełnią istotną rolę w przewietrzaniu zabudowanych terenów miejskich. Najkorzystniej wpływają na klimat „wąwozy” ułożone równoleżnikowo i takie przeważają na terenie miasta Lublina. Drugą nie mniej istotną funkcją zielonych dolin jest retencja wód, która wpływa na regulację jej ogólnego bilansu w środowisku przyrodniczym. Dzięki zatrzymaniu wód opadowych poprawiają się stosunki

wodne, co znacznie wpływa na mikroklimat okolicy – staje się on łagodniejszy i bardziej korzystny dla człowieka.

Diagnoza problemów przyrodniczych miasta Lublina przeprowadzona została w ramach Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023¹. Wśród problemów związanych ze stanem środowiska wymieniono:

Narażenie na zalania lub podtopienia w sytuacji podwyższonego poziomu wód rzeki Bystrzycy

Bezpośrednio problem dotyczy rejonu ul. Krochmalnej, rejonu dworca PKP, ul. Kalinowszczyzna, Podzamcze i Czwartek oraz południowo-zachodniej części Śródmieścia.

Rysunek 2. Podtopienia w Lublinie w 2015 r.

Źródło: <http://www.lubelska.tv>

W nawiązaniu do diagnozy opublikowanej w ramach *Miejskich Planów Adaptacji do zmian klimatu* coraz częściej będzie występowało na terenach zurbanizowanych zjawisko tzw. powodzi miejskich. Jest to zjawisko powstające na skutek opadów, kiedy odpływ wód przekracza przepustowość systemów odprowadzania i retencjonowania wody opadowej w mieście. Przyczyną tych problemów jest zarówno zmniejszenie retencji powierzchniowej, jak i gruntowej, w wyniku zabudowy i uszczelnienia terenu i stosowania systemów deszczowych opartych wyłącznie na tradycyjnej kanalizacji deszczowej (wpusty, kolektory, separatory i wyloty). Szybkie odprowadzanie wody przez system kanalizacji do koryt

---

¹ Uchwała Nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023

rzecznych powoduje także powstanie lub znaczące zwiększenie wysokości fali wezbraniowej w rzekach. W systemach kanalizacji deszczowej zachodzi także, w zależności od warunków gruntowo-wodnych, proces infiltracji wód podziemnych do systemu deszczowego, co może powodować obniżanie poziomu wód gruntowych. Paradoksalnie, nasilenie tego procesu przez uszczelnianie gruntów i długotrwałe okresy bezdeszczowe skutkuje zmniejszeniem zasobów wód podziemnych i nasileniem zjawiska suszy miejskiej².

Niedobór przestrzeni zielonych/terenów zielonych

Zgodnie z zapisami art. 5 Ustawy o ochronie przyrody, tereny zieleni to tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe³.

Problem dotyczy w głównej mierze centralnego fragmentu miasta (poza doliną Bystrzycy), w którym jest mało terenów zielonych, a jakość tych, które są nie jest zadowalająca. W Śródmieściu gęsta historyczna zabudowa uniemożliwia lokalizację dużych przestrzeni zielonych.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że w ostatnich latach zaszły radykalne zmiany w zagospodarowywaniu przestrzeni również poza centrum Lublina, co było podyktowane dynamicznym rozwojem miasta. Obserwuje się masowe odłogowanie pól uprawnych i zanik funkcji rolniczych, natomiast suche doliny pełnią rolę „zielonych płuc” wśród osiedli z budownictwem indywidualnym i deweloperską zabudową wielorodzinną.

Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie zostały przekroczone normy emisji cząstek PM₁₀ (ponad 1500 Mg/rok), cząstek PM_{2,5} (ponad 1500 Mg/rok), emisje NO₂ i SO₂ (ponad 2000 Mg/rok). Lublin znajduje się na szczycie listy najbardziej zanieczyszczonych powiatów województwa lubelskiego. Kumulacja zanieczyszczeń pochodzących z niskiej emisji, w tym spalin samochodowych, powoduje obniżenie jakości powietrza, szczególnie w centrum miasta.

---

² Wagner I., Krauze K., Jak bezpiecznie zatrzymać wodę opadową w mieście? Narzędzia techniczne, [w] Woda w mieście, Seria wydawnicza: Zrównoważony Rozwój — Zastosowania, część 5, red. T. Bergier, J. Kronenberg, Fundacja Sendzimira, Kraków 2014

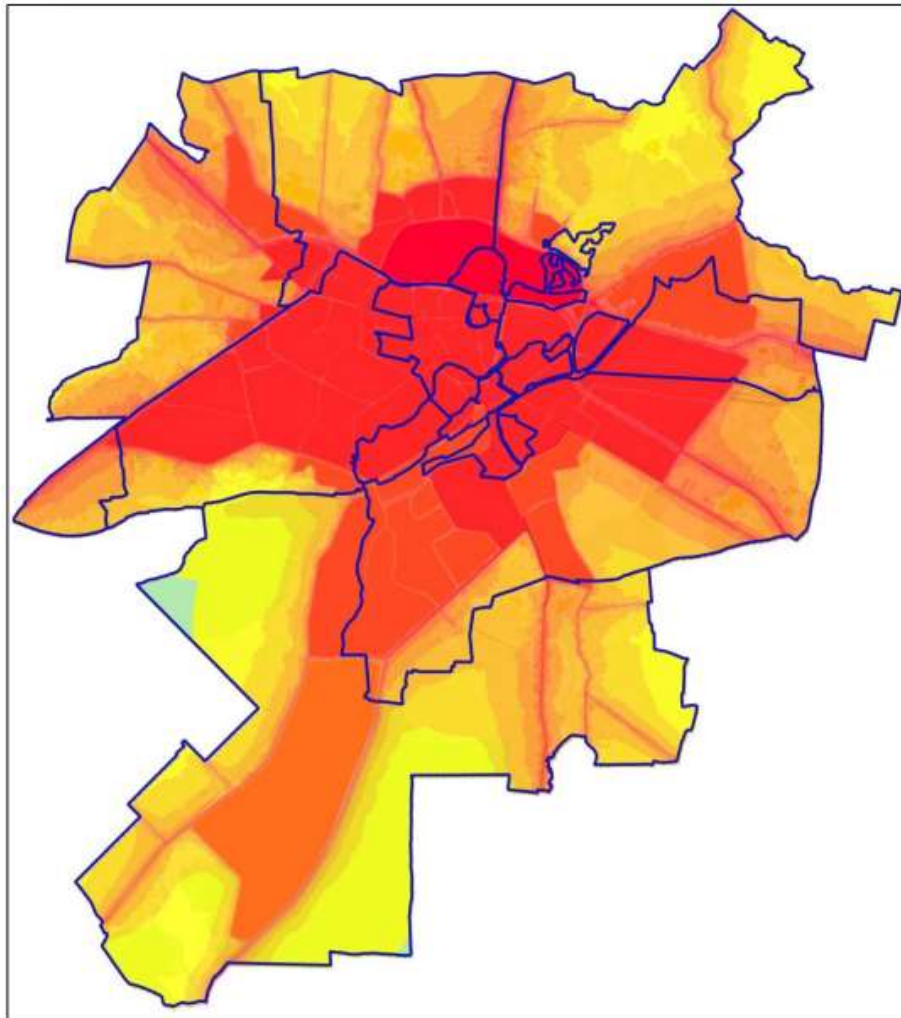
³ art. 5 Ustawy o ochronie przyrody, Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody, Dz. U. 2018 poz. 142

Wpływ na jakość powietrza ma cyrkulacja powietrza, będąca jedną z trzech składowych procesów klimatotwórczych. Zakłócenia cyrkulacji są wynikiem zmian zachodzących w podłożu atmosfery (sztuczne nawierzchnie, zabudowa mieszkaniowa, przemysłowa, mały udział naturalnych powierzchni roślinnych), dodatkowych źródeł ciepła i pyłów, jak i przekształceń rzeźby terenu.

Hałas

Duże natężenie uciążliwości akustycznych w Lublinie związane jest z intensywnym ruchem samochodowym i kolejowym. Największe natężenie hałasu jest przede wszystkim w jednostkach urbanistycznych położonych w centrum miasta i we fragmentach innych jednostek przeciętych szerokimi arteriami komunikacyjnymi, w tym trasami wylotowymi (Rysunek 3).

Rysunek 3. Natężenie hałasu drogowego na tle granic Lublina

Źródło: geoportal.lublin.eu

Zmiany klimatu

Lublin podjął działania zmierzające do dostosowania się do zachodzących zmian klimatu i ograniczenia ich negatywnych skutków, przystępując do opracowywania *Planu Adaptacji do Zmian Klimatu*⁴. Dokument przedstawia hierarchię problemów i potencjał poszczególnych elementów przestrzennych, organizacyjnych czy ekonomicznych, który może być wykorzystany do ograniczania skutków zmian klimatu i dostosowywania się do nich. W założeniach do *Planu* dotyczących ochrony ekosystemów miejskich zdiagnozowano następujące wyzwania w zakresie dostosowania Lublina do zmian klimatu:

*Miasto Lublin ma średni potencjał adaptacyjny w kategoriach: [...] Systemowość ochrony i kształtowania ekosystemów miejskich (infrastruktury błękitnozielonej) – położenie miasta na wysoczyźnie lessowej i związane z nim występowanie wąwozów i suchych dolin odgrywających istotną rolę w kształtowaniu warunków aerosanitarnych miasta i jego przewietrzaniu, funkcjonowanie Biura ds. Zagospodarowania Dolin Rzecznych i Wąwozów, wdrażanie „Programu koncepcji rewitalizacji i zagospodarowania doliny rzeki Bystrzycy w Lublinie”, przy jednoczesnym braku dostatecznej powierzchni terenów zieleni publicznej w centrum miasta, malejącej powierzchni terenów zieleni osiedlowej, utrzymywaniu się złego stanu ekologicznego Zalewu Zemborzyckiego, zbyt małym udziale w systemie zagospodarowania wód opadowych w mieście, rozwiązań służących zagospodarowaniu wód opadowych w miejscu powstawania i retencjonowania tych wód, a także braku dostatecznej ochrony wąwozów i suchych dolin i silna presja zabudowy na te rejon miasta*⁵.

---

⁴ W ramach projektu Ministerstwa Środowiska, realizowanego w okresie 17.01.2017–17.01.2019, którego głównym celem jest ocena wrażliwości na zmiany klimatu 44 największych polskich miast i zaplanowanie działań adaptacyjnych, adekwatnych do zidentyfikowanych zagrożeń

⁵ Miejski plan adaptacji do zmian klimatu Miasta Lublin. Założenia, wersja wyłożona do konsultacji społecznych w styczniu 2018 r. <https://lublin.eu/mieszkanicy/partycypacja/konsultacje-spoeczne/plan-adaptacji-do-zmian-klimatu/obwieszczenie-o-przystapieniu-do-opracowania-projektu-mpa,1,3776,1.html>

Rysunek 4. Naturalna retencja wód w dolinie Dopływu spod Konopnicy

Braki w systemie zagospodarowania wód opadowych

Braki w funkcjonującym systemie gospodarowania wodami opadowymi przełożyły się nie tylko na wymienione i opisane już problemy związane z zagrożeniem podtopieniami, ale również na zubożenie ekosystemów w zasoby wody. Co prawda zrównoważone podejście do gospodarowania wodami opadowymi w obszarach miejskich postrzegane jest często jako czynnik spowalniający rozwój gospodarczy i ograniczający potencjał inwestycyjny przestrzeni, to jednak należy zwrócić uwagę, że także brak działań na rzecz pogodzenia aspektu środowiskowego z gospodarczym będzie wiązać się z wysokimi kosztami ekonomicznymi i społecznymi – ograniczenie dostępu do zasobów wodnych. Dodatkowym elementem potęgującym potrzebę zmian w podejściu do gospodarki wodami opadowymi jest wzrastająca zależność od czynników naturalnych i quasi-naturalnych wpływających na wielkość i nierównomierność występowania opadów, wywołana narastającą zmiennością klimatyczną⁶.

Pomimo zaangażowania i międzysektorowej współpracy różnych wydziałów Urzędu Miasta w Lublinie, nadal niezbędna jest realizacja działań integrujących zarządzanie gospodarką

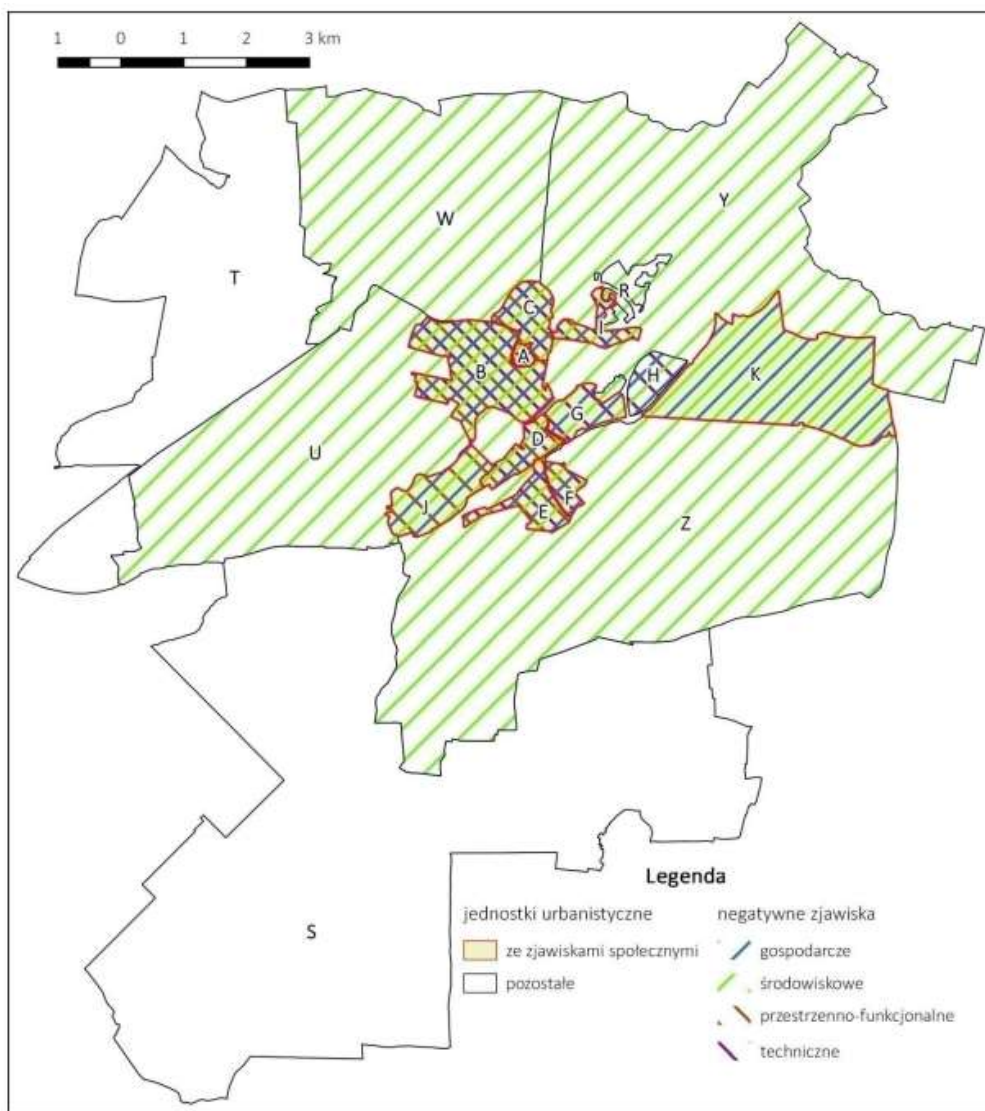
⁶ Markowska M., Hamerla A., Nowoczesna gospodarka wodami opadowymi jako element kształtowania wysokiej jakości przestrzeni publicznej, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 122–133

wodną, przestrzenią miejską i zasobami przyrodniczymi. Takie podejście jest w stanie nie tylko pozytywnie wpłynąć na jakość zasobów wodnych w obrębie jednostek urbanistycznych, ale również w sposób znaczący przyczynić się do wzrostu jakości przestrzeni publicznej. Brak koordynacji działań jednostek zarządzających, a często brak ustalonej formy władania terenem, w znaczący sposób utrudnia sprawne prowadzenie działań, a w skrajnych przypadkach doprowadza do silnych przekształceń środowiska przyrodniczego. Przykładem może tu być dolina Dopływu spod Konopnicy, gdzie brak jest odpowiedniego utrzymywania koryta, a samowolne działania mieszkańców doprowadziły do zaniku wody w jego środkowym i dolnym odcinku oraz całkowite podtopienie terenu na znacznej powierzchni.

Podsumowując, należy podkreślić że Miasto Lublin charakteryzuje się problemami środowiskowymi typowymi dla polskich jednostek urbanistycznych, w których nastąpił dynamiczny rozwój gospodarczy i nienadążający za nim system ochrony wartości przyrodniczych. Koncentracja problemów środowiskowych obejmuje północną i wschodnią część miasta, ze szczególnym naciskiem na śródmieście, gdzie problemy środowiskowe kumulują się z negatywnymi zjawiskami gospodarczymi i przestrzenno-funkcjonalnymi (Rysunek 5).

Osią przyrodniczą miasta są doliny rzeczne i suche wąwozy. Świadomość potencjału walorów przyrodniczych i ekosystemowych wolnych od zabudowy wąwozów i dolin w mieście jest duża. Świadczy o tym nie tylko wyodrębnienie w strukturach Urzędu Miasta specjalnej jednostki do zarządzania przestrzenią lubelskich dolin, ale także zapisy prawa miejscowego będące narzędziem do kształtowania ładu przestrzennego w mieście. W Lublinie został przyjęty na mocy Uchwały Nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r. *Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023*. Dokument ten stanowi kontynuację poprzedniego programu rewitalizacji z 2009 r., który stanowił aktualizację Lokalnego Programu Rewitalizacji z 2005 r. W Programie *tych* tereny dolin rzecznych i związanych z nimi wąwozów wskazano jako tereny wymagające rewitalizacji przyrodniczej i częściowo rekultywacji. W dokumencie podkreślono, że doliny rzeczne i wąwozy mają kluczowe znaczenie dla stanu sanitarnego miasta i dostępności terenów rekreacyjnych, przez co bezpośrednio wpływają na kształtowanie stanu zdrowia mieszkańców. Także w *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020*, zauważono, że wykorzystanie naturalnych walorów krajobrazu, w tym układu dolin i wąwozów, przenikającego obszary zabudowy, który

„stwarza doskonałe warunki do rekreacji mieszkańców i promowania zdrowego trybu życia”⁷, umożliwi realizację działań sprzyjających poprawie funkcjonowania miasta, zgodnie z postulatami zrównoważonego rozwoju⁸. W dokumencie tym zapisano także postulat rygorystycznej ochrony terenów zieleni, a w szczególności suchych dolin i wąwozów przed zabudową i grodzeniami⁹.

Rysunek 5. Rozkład zjawisk negatywnych w Lublinie

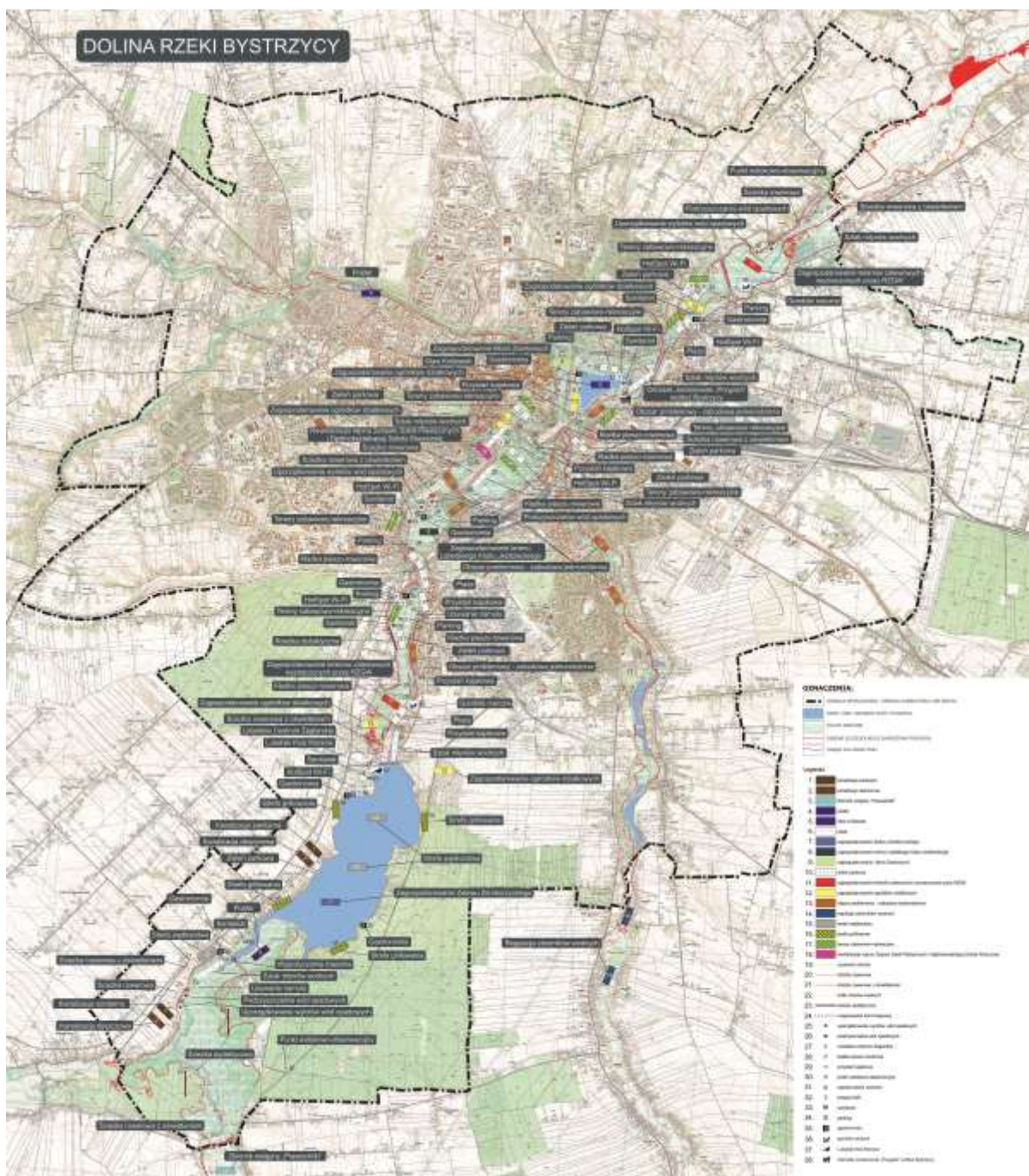
Źródło: Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023

⁷ Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020, Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów, Lublin 2013

⁸ Zgodnie z działaniem B.2.1 Strategii

⁹ Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020, Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów, Lublin 2013, s. 43

Wdrożonym efektem polityki ochrony dolin i wąwozów oraz terenów nadrzecznych są prace rewitalizacyjne prowadzone w Dolinie Bystrzycy (Rysunek 6).

Rysunek 6. Plan rewitalizacji doliny rzeki Bystrzycy

Źródło: Urząd Miasta w Lublinie

Na podstawie przeprowadzonych analiz, zweryfikowanych podczas spotkań warsztatowych z przedstawicielami poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta Lublin¹⁰, ustalono, że

¹⁰ Zrealizowanych w lutym i kwietniu 2018 r.

w hierarchii wyzwań, jakie stoją przed Lublinem znajduje się ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego suchych dolin i wąwozów oraz zapewnienie ich ciągłości na obszarze miasta. Jednocześnie w kontekście stojących przed Lublinem wyzwań związanych z adaptacją do zmian klimatu, zakłada się wykorzystanie ich potencjału do świadczenia usług ekosystemowych, w tym funkcji retencyjnej dla wód opadowych i roztopowych, co wpłynie pozytywnie na większość zdiagnozowanych w mieście problemów. Tematem współpracy w ramach spotkań z grupami zawodowymi na terenie Lublina będzie problematyka udostępniania tych przestrzeni dla mieszkańców w sposób zrównoważony, niezagrażający funkcjonującym tam ekosystemom.

3. ZASADY IDENTYFIKACJI I WYBORU TERENU PROBLEMOWEGO

Właściwy wybór obszaru problemowego jest punktem kluczowym w realizacji projektu – który umożliwi przeprowadzenie całego procesu w formie, która będzie mogła stanowić swego rodzaju wzorzec działań i pozwoli na wypracowanie procedur działania dla zarządzania środowiskiem przyrodniczym na pozostałych obszarach miasta. Teren powinien być reprezentatywny dla problemów zdefiniowanych dla miasta i stanowić ich odbicie w skali lokalnej. Ze względu na ograniczenia czasowe realizacji projektu, obszar problemowy nie powinien być przypadkiem wyjątkowo trudnym i skomplikowanym, na którym realizacja działań może się znacząco wydłużyć. Jako że to działanie ma być pewną formą pilotażu, w sposób transparentny pokazującą prowadzenie całego procesu partycypacji, także ilość działań koniecznych do realizacji dla rozwiązania problemu nie może być zbyt duża, aby nie utrudniać zrozumienia kluczowych kroków procesu dochodzenia do konsensusu i osiągnięcia zakładanych celów.

Pierwszy krok, to jest *kreślenie i uzgodnienie problemu z interesariuszami* stanowiła analiza istniejących opracowań i dokumentacji, wizje terenowe oraz warsztaty robocze z wybraną grupą interesariuszy (przedstawicielami wybranych wydziałów Urzędu Miasta w Lublinie).

Opis problemów przedstawiony został w poprzednim rozdziale, a na jego podstawie określono charakterystykę terenu, który mógłby stać się obszarem problemowym:

- obszar obejmujący wąwóz lub dolinę na terenie miasta Lublina,
- teren przestrzennie związany z systemem przyrodniczym Lublina,
- obszar o określonych wartościach środowiskowych,
- teren powiązany z gospodarką wodami opadowymi i roztopowymi,
- obszar sąsiadujący z terenami mieszkalnymi – spodziewana dalsza presja na zabudowę,
- odpowiednie skomunikowanie obszaru umożliwiające stosunkowo proste docieranie mieszkańców do niego,
- brak istniejących planów przekształcenia terenu,
- teren umożliwiający przeprowadzenie ewentualnych inwestycji infrastrukturalnych.

Dodatkowo pod uwagę wzięto aspekty pragmatyczne ograniczające ryzyko naruszenia harmonogramu realizacji projektu, takie jak:

- działania na terenie miejskim lub ze znacznym udziałem terenów miejskich,
- miejsce funkcjonowania społeczności lokalnych i grup zawodowych, które będą zainteresowane udziałem w projekcie i umożliwią osiągnięcie zakładanych celów.

4. ANALIZA UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZO-PRZESTRZENNYCH TERENU PROBLEMOWEGO

4.1. Geneza

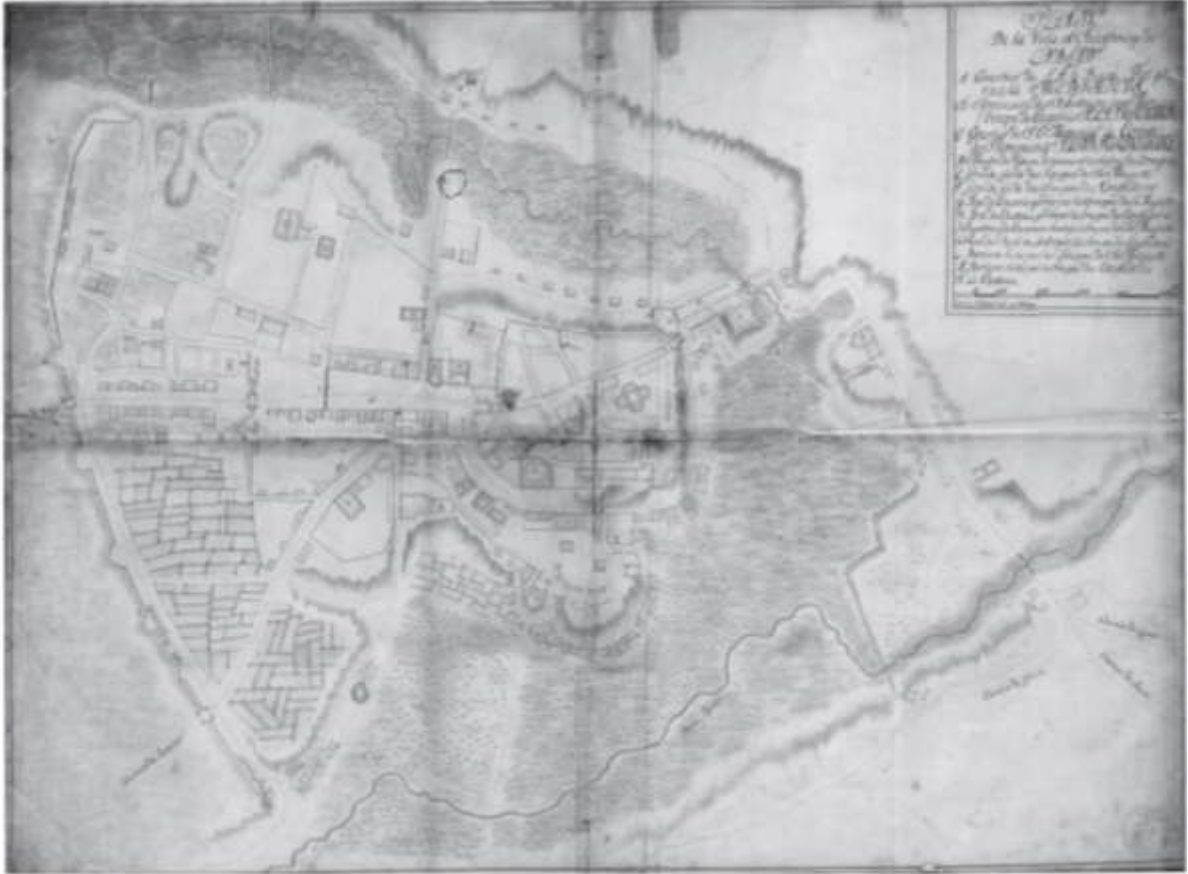
Lublin już na wczesnym etapie rozwoju posiadał bardzo dogodną lokalizację, sprzyjającą rozwojowi osadnictwa i doskonałe dostosowanie do ukształtowania terenu. Miasto jest bowiem położone na wzgórzach lessowych i pagórkach zbudowanych z gez i margli rozdzielonych dolinami rzek. Piękno przyrody, urozmaicona rzeźba terenu i wyjątkowo korzystne warunki klimatyczne niejednokrotnie pozytywnie wpływały na kształtujący się organizm miejski, rekompensując zaniedbania w planowaniu przestrzennym i chaos w kształtowaniu układu urbanistycznego. „Czynnik warowności”, jak określa go T. Tołwiński¹¹, w dawnych czasach decydował o rozwoju i kształcie struktury miasta. Warunkował on zacieśnienie tkanki miejskiej w pierścieniu fortyfikacji. Poza murami kształtował się krajobraz podmiejski w postaci łąk zboża i pastwisk, lasów podmiejskich i ogrodów. W kolejnych wiekach wznoszono rozszerzone pierścienie fortyfikacji. Doskonale ilustruje to XVIII-wieczny plan Lublina – *Plan de la ville et fauxbourgs de Lublin* (Rysunek 7). Miasto rozbudowywało się, przyjmując kształt koncentrycznych pierścieni, wchłaniając lasy, warzywniki, sady i łąki, położone dawniej poza murami. Taki los spotkał również lubelskie wąwozy i suche doliny.

Rzeźba terenu Lublina została ukształtowana w plejstocenie, pod wpływem dominujących w tym okresie procesów geomorfologicznych, takich jak: akumulacja, erozja i denudacja. Obszar miasta podzielony jest przez dolinę Bystrzycy na dwie odrębne pod względem krajobrazowym części. Część zachodnia obejmuje wysoczyznę lessową, ukształtowaną przez proces akumulacji lessów i późniejsze procesy jej rozmywania oraz część wschodnią – lekko falistą równinę. Wysoczyzna lessowa ma charakter falisty i porozcinana jest suchymi dolinami (płasko-dennymi lub nieckowatymi) i wąwozami. Suche doliny i wąwozy uchodzące do doliny Czechówki mają przebieg południkowy (Czechów), a uchodzące do doliny Bystrzycy przebieg zbliżony do równoleżnikowego (Rury, Czuby). Wąwozy, o prawie prostopadłych skarpach i silnych rozgałęzieniach w górnych odcinkach, w wyniku ekspansji zabudowy

---

¹¹ Tołwiński T., Urbanistyka, Wyd. Zakładu Urbanistyki Politechniki Warszawskiej, Warszawa, 1939, Tołwiński T., Urbanistyka t. III: Zieleń w urbanistyce, 1963

zanikły niemal całkowicie, niewielkie fragmenty zachowały się na Czubach, Czechowie i Ponikwodzie. Płaskowyż lessowy wzdłuż dolin Czechówki i Bystrzycy ograniczony jest krawędziami osiagającymi około 20 m wysokości, a na południu łączy się ze słabo zaznaczonym stokiem z powierzchnią denudacyjną Równiny Beżyckiej¹².

Rysunek 7. Plan de la ville et fauxbourgs de Lublin (Plan miasta i przedmieść Lublina)

Źródło: Boruch M., Bezv M., Chyżewska R., Myśliwiec J., Rola dolin i wąwozów jako naturalnych granic linii fortyfikacyjnych, w kształtowaniu struktury urbanistycznej miasta Lublin, [w:] Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Trzaskowska E. (red.), Urząd Miasta Lublin, 2014

Wschodnia część miasta charakteryzuje się odmienną budową geologiczną, z płytko zalegającymi utworami węglanowymi, co przekłada się na odmienny typ rzeźby terenu, uformowany przede wszystkim w wyniku zachodzących procesów denudacji. Charakterystycznymi formami rzeźby terenu są równiny denudacyjne (Zemborzyce, Dziesiąta i Zadębie), powierzchnie zrównań (międzyrzecze Bystrzycy i Czerniejówki), a także progi denudacyjne oddzielające łagodnymi stokami niżej położone formy rzeźby terenu. Również

---

¹² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część I: Uwarunkowania, Prezydent Miasta Lublin, Wydział Planowania, Lublin 2017

tutaj spotyka się dolinki erozyjne, na zboczach dolin Bystrzycy i Czerniejówki, jednakże są one płytsze, szersze i mają łagodniejsze zbocza niż suche doliny obszaru lessowego. Występujące po wschodniej stronie doliny Bystrzycy formy rzeźby terenu są słabo czytelne w krajobrazie miasta¹³. Rzeźba terenu, a w szczególności wąwozy i suche doliny, były jednym z czynników, które determinowały powstanie i kształtowanie lubelskiego organizmu miejskiego. W procesie powstawania i późniejszych przekształceń tkanki miejskiej miały miejsce liczne interakcje. Obecny układ rzeźby terenu i układ urbanistyczny są wynikiem współdziałania szeregu czynników wzajemnie się uzupełniających i modyfikujących swoje oddziaływanie na tkankę miejską¹⁴.

4.2. Wybór obszaru problemowego

W *Projekcie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część I: Uwarunkowania*¹⁵, przeanalizowano 10 potencjalnych obszarów rozwojowych w zakresie ich predyspozycji i barier rozwojowych. Rysunek 8 przedstawia obszary, które zostały poddane analizie w ww. Projekcie.

W Projekcie analizowano następujące obszary:

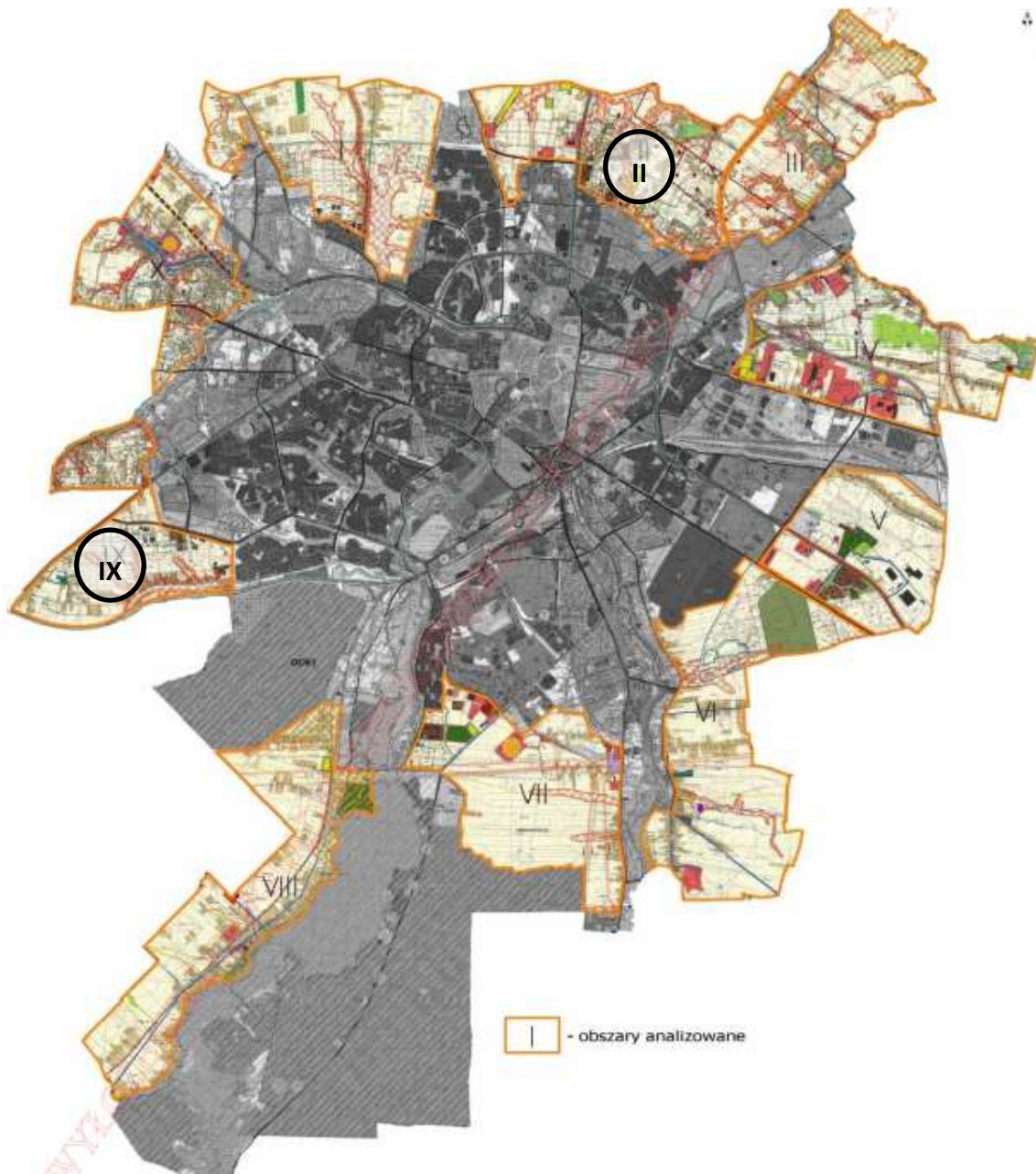
- obszar I – Północny – „Czechów-Sławin”,
- obszar II – Północny – „Czechów-Ponikwoda”,
- obszar III – Północny – „Ponikwoda”,
- obszar IV – Wschodni – „Hajdów-Zadębie”,
- obszar V – Wschodni – „Felin”,
- obszar VI – Wschodni – „Dziesiąta Wieś-Głusk”,
- obszar VII – Południowy – „Abramowice”,
- obszar VIII – Południowy – „Zemborzyce”,
- obszar IX – Zachodni – „Węglin”,
- obszar X – Zachodni – „Szerokie”.

---

¹³ Tamże

¹⁴ Boruch M., Bevez M., Chyżewska R., Myśliwiec J., Rola dolin i wąwozów jako naturalnych granic linii fortyfikacyjnych, w kształtowaniu struktury urbanistycznej miasta Lublina, [w] Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Trzaskowska E. (red.), Urząd Miasta Lublin, 2014

¹⁵ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część I: Uwarunkowania, Prezydent Miasta Lublin, Wydział Planowania, Lublin 2017

Rysunek 8. Potencjalne obszary rozwojowe

Źródło: Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część I: Uwarunkowania, Wydział Planowania, Lublin 2017 r. (wyłożenie do wglądu publicznego 7.06–12.07.2017 r.)

Analiza uwarunkowań przyrodniczo-przestrzennych i społecznych miasta Lublina w kontekście wyboru obszaru problemowego spełniającego kryteria wskazane w powyższym rozdziale oraz konsultacje prowadzone w Urzędzie Miasta Lublin pozwoliły na wytypowanie dwóch potencjalnych terenów mogących stać się obszarem problemowym w projekcie INTEGRAPLAN:

- dolina Dopytywu spod Konopnicy,
- obszar Czechów-Ponikwoda.

Dopływ spod Konopnicy

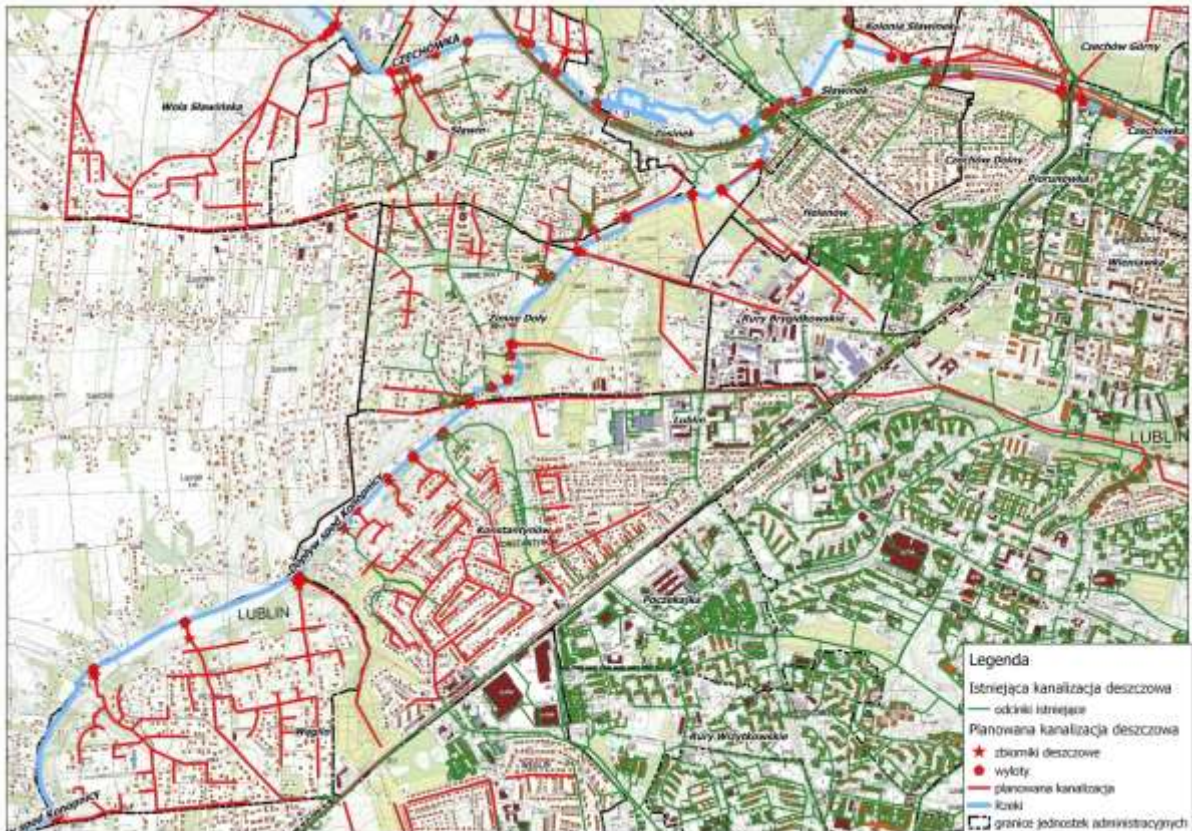
Obszar problemowy Dopływ spod Konopnicy, zgodnie z podziałem Lublina, zlokalizowany jest w granicach Obszaru IX Zachodni – „Węglin”¹⁶. Zarówno w północnej, jak i południowej części Obszaru IX znajdują się rozległe suche doliny – wskazane do ochrony. Spadki terenu powyżej 15% występują w obrębie suchych dolin. Obszar posiada niekorzystne warunki gruntowe dla posadowienia budynków i lokalizacji budowli – pokrywa lessowa – wymywanie, sufozja (zapadanie się obiektów liniowych). W całym Obszarze IX występują gleby wysokich klas bonitacyjnych. Dolina Dopływu spod Konopnicy stanowi ważny dla warunków zdrowotnych zamieszkiwania korytarz ekologiczny – wskazana do bezwzględnej ochrony i wzmocnienia funkcji przyrodniczych.

W północnej części Obszaru IX (Lipniak) wprowadzenie terenów budowlanych będzie wymagało: regulacji Dopływu spod Konopnicy, realizacji głównych kanałów kanalizacji deszczowej długości ok. 1,3 km oraz sieci rozdzielczej, realizacji przynajmniej 2 podczyszczalni wód opadowych.

Rysunek 9 przedstawia istniejącą i planowaną sieć kanalizacji deszczowej na obszarze problemowym – Dopływ spod Konopnicy.

---

¹⁶ Zgodnie z Projektem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część I: Uwarunkowania, Wydział Planowania, Lublin 2017 r., wersja dokumentu podczas II wyłożenia do wglądu publicznego

Rysunek 9. Istniejąca i planowana sieć kanalizacji deszczowej w rejonie doliny Dopywu spod Konopnicy

Źródło: oprac. własne na podstawie: Koncepcji LEMTECH, 2013 i danych z MPWiK Sp. z o.o. Lublin

Na odcinku Dopywu Spod Konopnicy, w granicach miasta, sieć kanalizacji deszczowej istnieje fragmentarycznie. Obejmuje ona dzielnice i ulice:

- Sławin: ul. Sławin, Siewierzan ze zbiornikiem i wylotem w rejonie ul. Zagonowej,
- Zimne Doły: ul. Polan, Milczan, Słupian, Gnieźnieńska, część ul. Sobótki, ze zbiornikiem i wylotem w rejonie ul. Łużyczan,
- Zimne Doły: część ul. Gnieźnieńskiej z wylotem w rejonie ul. Gnieźnieńskiej,
- Zimne Doły: ul. Wygon, Św. Wojciecha ze zbiornikiem i wylotem w rejonie ul. Św. Wojciecha,
- Konstantynów: ul. M. Romanowskiego, W. Ruckiego, szkoła przy ul. B. Pańnikowskiego, ul. Otella, W. Rogińskiego, Ofelii, Filona, Izoldy ze zbiornikiem i wylotem w rejonie ul. Izoldy,
- Konstantynów: ul. Szwejka z wylotem w rejonie ul. Abelarda.

W zlewni Dopywu spod Konopnicy, w granicach miasta Lublina, istnieje 7 wylotów kanalizacji deszczowej, do których doprowadzona jest sieć kanalizacyjna.

Rysunek 10. Jeden z siedmiu wylotów kanalizacji deszczowej w dolinie Dopytywu spod Konopnicy. Na pozostałym obszarze Węglina i Konstancynowa planowana jest budowa sieci kanalizacyjnej. W obszarze planowana jest budowa 18 wylotów wraz z urządzeniami podczyszczającymi. Na niektórych wylotach planowana jest również budowa zbiorników retencyjnych.

Czechów – Ponikwoda

Czechów-Ponikwoda obejmuje dla obszary:

Obszar II Północny – „Czechów-Ponikwoda”,

Obszar III Północny – „Ponikwoda”.

Obszar II przecina system suchych dolin, które powinny być chronione przed zabudową. Występują tu gleby wysokiej klasy i tereny o spadkach powyżej 15%. Obszar położony jest w bliskim sąsiedztwie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Ciemięgi” – należy zachować ciągłość przyrodniczą przez istniejący system suchych dolin. Poziom wód gruntowych jest powyżej 2 m p.p.t. Na obszarze występują pomniki przyrody.

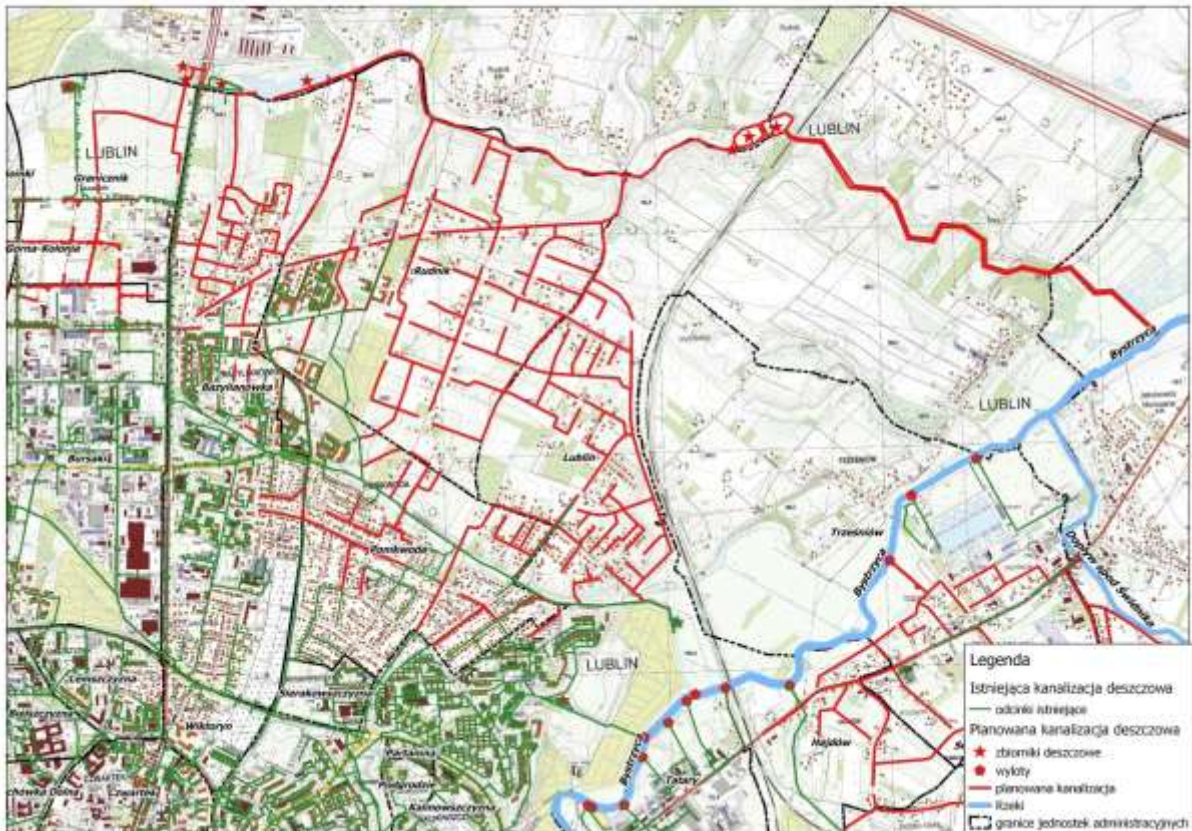
Obszar III objęty jest prawnymi formami ochrony przyrody – znajduje się tu Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Ciemięgi” i obszar „Natura 2000” – „Bystrzyca Jakubowicka” (PLH 060096). Tereny w sąsiedztwie obszarów chronionych należy traktować jako ich otulinę i chronić przed zabudową; powinny pozostać terenami otwartymi wspomagającymi obszary chronione. Występują tu znaczne nachylenia terenu o spadku powyżej 15% – tereny podatne na erozję. Poziom wód gruntowych – poniżej 2 m p.p.t. W obszarze III znajdują się suche doliny o bardzo dużej wartości przyrodniczej (gatunki chronione flory i fauny, murawy kserotermiczne itp.) i krajobrazowej (dolina Bystrzycy, bogata rzeźba terenów położonych w sąsiedztwie doliny). Przez obszar przebiega szlak turystyczny „Doliną Ciemięgi”. Występują tu pomniki przyrody.

Większa część terenów przeznaczonych w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę nie została zrealizowana. W części północnej obszaru [od doliny strugi (bez nazwy) położonej w rejonie ul. Zabytkowej, na południe od ul. Pliszczyńskiej] przy rozpoczynaniu zabudowy terenu będzie wymagana budowa nowego kolektora sanitarnego i systemu odwadniającego.

Obszar problemowy Czechów-Ponikwoda obejmuje obszar między Al. Spółdzielczości Pracy (od zachodu), ul. Dożynkową (od południa), linią kolejową (od wschodu) oraz granicą administracyjną między gminami Lublin, Niemce, Wólka (od północy). Wody opadowe z ww. obszaru będą odprowadzane rowem (bez nazwy), biegnącym od torów kolejowych w kierunku Bystrzycy (rejon ul. T. Lipnickiego i Pliszczyńskiej).

Rysunek 11 przedstawia istniejącą i planowaną sieć kanalizacji deszczowej na obszarze Czechów-Ponikwoda.

Rysunek 11. Obszar Czechów-Ponikwoda – istniejąca i planowana kanalizacja deszczowa

Źródło: oprac. własne na podstawie: Koncepcji LEMTECH, 2013 i danych z MPWiK Sp. z o.o. Lublin

Na omawianym obszarze kanalizacja deszczowa istnieje w Al. Spółdzielczości Pracy, a wody opadowe odprowadzane są do bezodpływowego zbiornika zlokalizowanego w Elizówce na terenie gminy Niemce.

Rozwiązania koncepcyjne odprowadzania wód opadowych z analizowanego obszaru zakładają ujęcie wód opadowych w system kanalizacyjny i podczyszczenie ich w dwóch zbiornikach retencyjnych zlokalizowanych w rejonie linii kolejowej i na granicy gmin Lublin i Wólka w miejscowości Rudnik. W celu retencji wód opadowych w koncepcji założono wykorzystanie istniejących zbiorników wodnych, położonych na terenie gminy Niemce, między Al. Spółdzielczości Pracy i ul. Goździkową w Lublinie.

Ze względu na przedstawiane wartości przyrodnicze i uwarunkowania własnościowe gruntów, jak również plany rozwojowe Miasta Lublin, do dalszych prac wybrano obszar doliny Doptwu spod Konopnicy (Rysunek 12).

Rysunek 12. Fragment doliny Dopływu spod Konopnicy

Zgodnie z projektem *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin*¹⁷ dolina Dopływu spod Konopnicy stanowi ważny korytarz ekologiczny – wskazany jako podlegający bezwzględnej ochronie i wzmocnieniu funkcji przyrodniczych. W granicach administracyjnych miasta oprócz strefy miejskiej i śródmiejskiej, wyłoniono 10 potencjalnych obszarów rozwojowych miasta „na zewnątrz”, wymagających odrębnego przeanalizowania możliwości kształtowania struktur osadniczych pod kątem istniejących uwarunkowań przestrzennych, przyrodniczych, kulturowych i infrastrukturalnych. Obszar IX (który obejmuje dolinę Dopływu spod Konopnicy) w całości objęty jest obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Wzmocnienia funkcji przyrodniczych wymaga tu rejon Dopływu spod Konopnicy wraz z zasilającymi go suchymi dolinami oraz suche doliny i wąwozy położone wzdłuż linii kolejowej. W projekcie *Studium*, w Obszarze IX wyznaczono tereny aktywizacji gospodarczej i koncentracji miejsc pracy (na południe od projektowanej tzw. Trasy Zielonej), tereny intensywnej urbanizacji

---

¹⁷ Projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania*, 2018, dokument podczas II wyłożenia do wglądu publicznego

(przeważająca część obszaru), tereny dolin rzecznych (dolina Doptýwu spod Konopnicy) oraz tereny koncentracji wielkokubaturowych obiektów handlowych.

Doptýw spod Konopnicy rozpoczyna swój bieg w Konopnicy. W początkowym odcinku płynie jako pojedyncza struga w kierunku równoleżnikowym z zachodu na wschód, następnie – po ok. 1 km – łączy się z drugim strumieniem i skręca na północny wschód, płynąc równolegle do alei Kraśnickiej, która oddalona jest od niego o około 1 km na wschód. Od granicy gmin Konopnica-Lublin ciek płynie w naturalnym korycie „bruździe” o szerokości i głębokości ok. 20–50 cm. Całkowity zanik wody cieką następuje w rejonie Lipniaka¹⁸.

Charakterystyka Doptýwu spod Konopnicy¹⁹:

- całkowita powierzchnia zlewni 18,7 km²,
- całkowita długość rzeki 7,52 km,
- długość odcinka w obrębie miasta Lublina 5,52 km.

Dolina Doptýwu spod Konopnicy w większości nadal użytkowana jest rolniczo i przeznaczona przede wszystkim pod łąki i pastwiska. Z kolei suche doliny stanowią nieużytki lub zagospodarowane są pod ogródki działkowe²⁰.

4.3. Walory przyrodnicze

4.3.1. Położenie w regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej

Na podstawie wykonanego w 2005 r. na zlecenie Ministerstwa Środowiska, opracowania *Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce* można stwierdzić, że Lublin leży poza wyznaczonymi głównymi i krajowymi korytarzami ekologicznymi, łączącymi europejską sieć Natura 2000 w Polsce. Jednocześnie, w kierunkach rozwoju systemu obszarów chronionych planu zagospodarowania przestrzennego województwa, ekosystem doliny Bystrzycy został uznany jako kluczowy korytarz ekologiczny (w skali regionalnej), stanowiący łącznik ekologiczny między Krajowym Korytarzem Ekologicznym Wieprza a Krajowym Korytarzem Ekologicznym Wzniesień Urzędowskich, które

---

¹⁸ Prognoza oddziaływania na środowisko Projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin, Urząd Miasta Lublin, Departament Inwestycji i Rozwoju, Wydział Planowania, Lublin 2018

¹⁹ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, 2018, dokument podczas II wyłożenia do wglądu publicznego

²⁰ Tamże

łączą europejską sieć Natura 2000 w Polsce²¹. Ponadto korytarz ekologiczny doliny Bystrzycy stanowi istotne połączenie między terenami cennymi przyrodniczo subregionu lubelskiego, które objęte są formami ochrony przyrody w postaci Parków Krajobrazowych (PK) i Obszarów Chronionego Krajobrazu (OCK). Fragmenty dolin rzecznych znajdujące się w ramach granic administracyjnych miasta położone są na obszarach chronionego krajobrazu: Czerniejowskim i „Doliny Ciemięgi”. Stanowią one pośrednie połączenie z Parkami Krajobrazowymi (Krzczonowskim PK i Kazimierskim PK). Oprócz tego, na terenie Lublina znajduje się część specjalnego obszaru ochrony siedliskowej Natura 2000 „Bystrzyca Jakubowicka” (PLH 060096). W skali lokalnej sieć obszarów chronionych miasta i jego pobliskich okolic uzupełniają większe kompleksy leśne, stanowiące w znacznym stopniu lasy ochronne i takie formy ochrony przyrody, jak rezerwat przyrody „Stasin”. W związku z powyższym sieć ekologiczną Lublina i subregionu lubelskiego stanowią korytarze ekologiczne wyznaczone w oparciu o ważniejsze doliny rzeczne zachodniej i centralnej części województwa. Oś główną stanowi tu dolina Bystrzycy, a poszczególne elementy przyrodnicze, w tym pozostałe doliny rzeczne, rolnicze tereny otwarte oraz kompleksy leśne, stanowią „zielony pierścień” Lublina²².

4.3.2. Ekologiczny System Obszarów Chronionych (ESOCh)

Obecnie obowiązujące studium uchwalono 18 lat temu²³. Ze względu na zmieniające się uwarunkowania i potrzeby miasta oraz fakt, że ten dokument nie odnosi się do najważniejszych dokumentów strategicznych miasta, np. *Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* czy *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)*. Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania jako materiał źródłowy wykorzystano projekt nowego *Studium uwarunkowań i kierunków*

---

²¹ Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Praca zbiorowa przygotowana pod kierunkiem prof. W. Jędrzejewskiego, w ramach realizacji programu Phare PL0105.02 „Wdrażanie Europejskiej Sieci Ekologicznej na terenie Polski”, ZBS PAN, Białowieża, 2005

²² Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, Wydział Planowania UM Lublin, 2018

²³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin, przyjęte uchwałą nr 359/XXII/2000 Rady Miejskiej w Lublinie z dnia 13 kwietnia 2000 r., zmienione uchwałą nr 165/XI/2011 Rady Miasta Lublin z dnia 30 czerwca 2011 r., uchwałą nr 1133/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. oraz uchwałą nr 30/II/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2014 r.

*zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania*²⁴ oraz projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki*²⁵.

Zgodnie z projektem nowego *Studium*²⁶ na terenie miasta wyznaczono 9 rejonów urbanistycznych, dla których określono kierunki zmian w strukturze przestrzennej i użytkowania terenów w taki sposób, aby stanowiły spójną politykę przestrzenną w zakresie kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta. Wskazane ustalenia stanowią wytyczne do ich wyznaczania w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dla Rejonu I – zachodniego, dokonano ustaleń zapisanych poniżej:

Ochrona i kształtowanie przestrzeni otwartych oraz obszarów stanowiących system przyrodniczy miasta (ESOCh), gdzie celem nadrzędnym jest zachowanie krajobrazu oraz powiązań ekologicznych poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego, przy uwzględnieniu potrzeb związanych z ochroną przed powodzią, deszczami nawalnymi, suszą, nieniekorzystnymi zmianami klimatu miasta. Wyklucza się możliwość zabudowywania tych obszarów niweczając przyrodnicze funkcje systemu, dopuszczając lokalizację obiektów i urządzeń związanych z ich funkcjonowaniem (sport i rekreacja, turystyka), ochroną funkcji przyrodniczych oraz obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej i komunikacyjnej:

- tereny zieleni o charakterze publicznym położone w suchych dolinach, uchodzących do doliny rzecznej Czechówki i Cieku spod Konopnicy, w tym wskazane do ochrony – Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Dolina Środkowej Czechówki” i Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Dolina Cieku spod Konopnicy”,
- tereny zieleni nadrzecznej i łąkowej położone w dolinie rzeki Czechówki i w dolinie Cieku spod Konopnicy, w tym wskazane do ochrony zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: „Dolina Środkowej Czechówki” oraz „Dolina Cieku spod Konopnicy”,
- tereny zieleni urządzonej związanej z wypoczynkowymi i rekreacyjnymi potrzebami społeczeństwa (w tym ogródki działkowe) w rejonie ul. Wojciechowskiej, Nałęczowskiej, Grabowej, al. Kraśnickiej, ul. Beatrycze, Abelarda, Lipniak,
- tereny przestrzeni otwartych na stokach doliny rzecznej Czechówki,

---

²⁴ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, Wydział Planowania UM Lublin, 2018

²⁵ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki, Wydział Planowania UM Lublin, 2018

²⁶ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, Wydział Planowania UM Lublin, 2018

- tereny parku etnograficznego (skansenu) – Muzeum Wsi Lubelskiej (przy al. Warszawskiej)²⁷.

W nowej edycji *Studium*²⁸ określone zostały trzy podstawowe zasady polityki przestrzennej. Najważniejsza z nich jest **zasada integralności i ciągłości struktur ekologiczno-przestrzennych**. Zasada ta bowiem ma kluczowe znaczenie dla jakości warunków aerasanitarnych miasta, a przez to stanu zdrowia mieszkańców Lublina oraz jakości ich życia. Zasada integralności i ciągłości struktur ekologiczno-przestrzennych przekłada się na konieczność szczególnego uwzględnienia ochrony i wzmocnienia *Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych* (ESOCh), określenia w przestrzeni obszarów objętych ochroną prawną oraz terenów wyłączonych z możliwości zabudowy, a także wskazania do objęcia ochroną obszarów szczególnie cennych przyrodniczo. *Studium* przewiduje objęcie ochroną 13 nowych obszarów miasta²⁹, w tym m.in. dwa projektowane użytki ekologiczne, 11 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kolejne pomniki przyrody. Zgodnie z projektem *Studium* planowany do objęcia ochroną prawną jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy jest – pełniący rolę lokalnego korytarza ekologicznego – obszar Doliny Cieku spod Konopnicy wraz z jego lessowymi zboczami oraz z sąsiadującymi suchymi dolinami.

Zgodnie z projektem *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki*³⁰ wyznaczony w granicach administracyjnych Miasta Lublin *Ekologiczny System Obszarów Chronionych* (ESOCh)³¹ obejmuje (w całości lub w części):

- istniejące i projektowane obszary prawnie chronione, w tym: obszary Natura 2000, Obszary Chronionego Krajobrazu, rezerваты, użytki ekologiczne oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- doliny rzeczne (Bystrzyca, Czerniejówki, Czechówki, Nędznicy i Cieku spod Konopnicy),
- suche doliny i wąwozy,
- tereny wód otwartych,

---

²⁷ Projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania*, Wydział Planowania UM Lublin, 2018

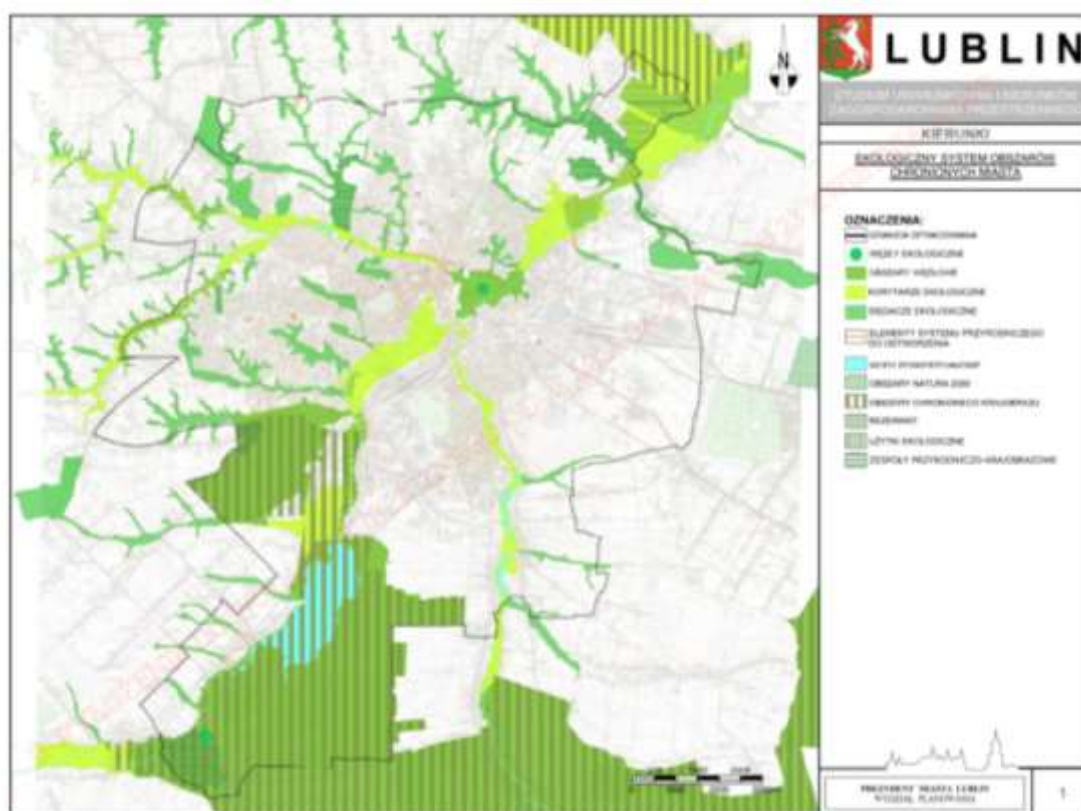
²⁸ Tamże

²⁹ Projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki*, Wydział Planowania UM Lublin, 2018

³⁰ Projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki*, dokument podczas II wyłożenia do wglądu publicznego

³¹ Stanowi system przyrodniczy miasta powiązany z regionalnym systemem przyrodniczym, składający się z korytarzy i sięgaczy ekologicznych oraz obszarów węzłowych, a także węzłów ekologicznych

- lasy (w tym lasy ochronne), park leśny i inne zadrzewienia,
- tereny zieleni urządzonej, w tym: parki, ogrody, skwery, zieleńce, ogrody tematyczne, miejsca pamięci, wybrane ogródki działkowe, cmentarze, większe skupiska zieleni osiedlowej,
- tereny wartościowej zieleni nieurządzonej, służącej utrzymaniu puli genetycznej i wzmocnieniu różnorodności biologicznej,
- tereny otwarte wykorzystywane rolniczo, ogrodniczo bądź nieużytki służące wzmocnieniu przyrodniczemu oraz prawidłowemu przewietrzaniu przestrzeni miasta (Rysunek 13).

Rysunek 13. Lubelski Ekologiczny System Obszarów Chronionych

Źródło: Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki, 2018

Gospodarowanie terenami położonymi w ramach ESOCh powinno być bezwzględnie podporządkowane przede wszystkim ochronie wartości przyrodniczych. Potencjalnie dopuszczalne jest, w zależności od lokalnych uwarunkowań, tworzenie terenów i obiektów rekreacyjnych, przy zachowaniu podstawowego priorytetu funkcji przyrodniczej. Konkretnie zasady gospodarowania tymi terenami powinny być każdorazowo szczegółowo określone zarówno w planach miejscowych, jak i w decyzjach o warunkach zabudowy, zgodnie z zasadą zachowania spójności polityki przestrzennej miasta, ponieważ *Studium* wyznacza jedynie

ogólne, podstawowe zasady (nakazy, zakazy, dopuszczenia, zalecenia) dotyczące ESOCh, które w razie potrzeby mogą zostać uzupełnione i uszczegółowione w planach miejscowych, zgodne z wytycznymi Planu Zagospodarowania Województwa Lubelskiego.

4.3.3. Uroczyska w lubelskich wąwozach na analizowanym obszarze

Uroczyska stanowią unikatową formę krajobrazu o wysokich walorach estetycznych i wypoczynkowych, aczkolwiek łatwo ulegają degradacji. Ponieważ układy dolinowe Lublina obfitują w tego typu formy krajobrazowe o zróżnicowanym stopniu zachowania, Warwas i inni³² wyznaczyli i scharakteryzowali uroczyska najbardziej cenne zarówno pod względem krajobrazowym, jak i przyrodniczym oraz estetycznym, zlokalizowane w obrębie wąwozów i suchych dolin Lublina (Rysunek 14).

Rysunek 14. Umiejscowienie uroczysk w suchych dolinach Lublina (czerwoną elipsą zaznaczono analizowany obszar)

Źródło: opracowane na podstawie Koszańska M. i in.³³ i Warwas A. i in.³⁴

³² Warwas A., Madej A., Wójcik J., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część II, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

³³ Koszańska M., Krzysiak M., Czeżyk M., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część I, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

³⁴ Warwas A., Madej A., Wójcik J., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część II, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

Na obszarze analizowanego terenu zidentyfikowane i opisane zostały trzy uroczyska, o których podstawowe informacje przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka uroczysk w wąwozach Lublina na analizowanym terenie

Lp. uroczyska (nr ew. wąwozu)	Położenie wąwozu	Powierzchnia/ długość wąwozu m ² /m	Powierzchnia uroczyska m ²	Cechy wyróżniające	Sumaryczna ocena w analizie sensualnej (bodźce pozytywne: od +3 do +1, bodźce neutralne: 0, bodźce negatywne: od -1 do -3)
1 (44)	Wąwóz Zimne Doły, ciągnący się od ul. Łużyczan do ul. Milczan	101 665/ 1219	320	malownicze wnętrze, półotwarte, wyznaczone przez ściany drzew, wartościowe powiązania widokowe z pozostałą częścią miasta	+3
2 (44)			730	przestrzeń zawierająca mniejsze wnętrza o charakterze obiektywnym, półotwartym; drewniane konstrukcje będące śladami przeszłości w powiązaniu z układem roślinności tworzą atmosferę tajemniczości	+2
3 (53)	Wąwóz ciągnący się od doliny rzecznej obok ul. Laskowej biegnący w stronę ul. Liszkowskiego i ul. Śląskiego	62 332/823	12 000	uroczysko znajdujące się w głębokim, wąskim wąwozie zajmujące duży teren w stosunku do powierzchni całego wąwozu; miejsce nietuzinkowe ze względu na zróżnicowane widoki zachęcające do dalszej wędrówki przez wąwóz	+3

Źródło: Koszańska M., Krzysiak M., Czeżyk M., Trzaskowska E., Adamiec P. Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część I, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

Warwas A., Madej A., Wójcik J., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część II, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

Dwa uroczyska (nr 1 i 2) położone są w wąwozie (nr 44) w obrębie Zimnych Dołów, ciągnącym się od ul. Łużyczan do ul. Milczan. Pierwsze z uroczysk zlokalizowane jest po wschodniej stronie terenu i wyznaczone jest przez ściany drzew, a dostęp do niego zapewniają wydeptane ścieżki. Jest to wnętrze o charakterze subiektywnym i półotwartym, mające potencjał wypoczynkowy. Drugie z uroczysk zlokalizowanych na tym terenie położone jest w zachodniej części suchej doliny, na lekkim wzniesieniu. Jest to specyficzna przestrzeń o charakterze półotwartym, charakteryzująca się utrudnionym dostępem. Wśród roślin dominują: klon jesionolistny (*Acer negundo*), jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*) i nawłocie (*Solidago* sp.). Zaobserwowano również ptaki: sójki (*Garrulus* sp.), sikory (*Paridae* sp.), dzięcioły (*Dendrocopos* sp.) i gile (*Pyrrhula* sp.).

Kolejne uroczysko (nr 3) zajmuje stosunkowo duży teren, nieopodal doliny rzeki Konopniczanki. Zlokalizowane jest w obrębie wąwozu ciągnącego się od doliny rzecznej, obok ul. Laskowej, biegnącego w stronę ul. Liszkowskiego i ul. Śląskiego. Teren ten jest ogólnodostępny i często odwiedzany, o czym świadczy mocno wydeptana ścieżka biegnąca przez uroczysko. Uroczysko to jest wnętrzem konkretnym, zamkniętym z obu stron ścianami wąwozu, które fragmentarycznie ulega erozji. Występujące zróżnicowanie typów rzeźby terenu jest niezwykle cenną cechą tego uroczyska, które powinno być chronione. Obszar ten ma także potencjał, aby wykorzystać go jako teren rekreacyjny. Gatunki roślin występujące na tym terenie to: brzozy (*Betula* sp.), nawłocie (*Solidago* sp.) i wrotycz (*Tanacetum* sp.), a ponadto powszechnie można spotkać na tym terenie następujących przedstawicieli świata zwierzęcego: wiewiórki (*Sciurus* sp.) i lisy (*Vulpes* sp.) oraz sójki (*Garrulus* sp.), sikory (*Paridae* sp.), dzięcioły (*Dendrocopos* sp.) i ptaki z rodziny krukowatych (*Corvidae* sp.).

Ochrona tych miejsc jest bardzo ważna, przy jednoczesnym dbaniu o właściwe zakomponowanie ich przestrzeni w suchych dolinach³⁵. Działania takie znacznie podnoszą walory estetyczne i użytkowe opisywanych uroczysk, odkrywając je na nowo oraz podkreślając ich rolę jako „dekorację przestrzeni Lublina”³⁶ z elementami świadczącymi o historycznej tożsamości miejsca, znacząco podnosząc estetykę miasta. Przez udział różnych form roślinności, także tych sztucznie nasadzanych, miejsca te mogą stanowić cenne siedliska dla zwierząt, w szczególności ptaków. Niezbędne jest uporządkowanie istniejącej roślinności drzewiastej i krzewiastej, a także uzupełnienie/wzbogacenie kompozycji, w tym o gatunki z siedlisk potencjalnych. Ze względu na ekologiczną wartość, istotną kwestią jest zaadaptowanie zbiorowisk synantropijnych³⁷, celem zachowania półnaturalnego, a zarazem bardzo efektownego charakteru poszczególnych terenów oraz utrzymywania funkcji przyrodniczej. Odpowiednie zagospodarowanie i ochrona „urokliwych miejsc” przyczynia się do podniesienia ich atrakcyjności i dostępności jako terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

---

³⁵ Koszańska M., Krzysiak M., Czeżyk M., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część I [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

³⁶ Tamże

³⁷ Warwas A., Madej A., Wójcik J., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część II, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

4.4. Powiązania przestrzenne i formy użytkowania

Swoistym szkieletem powiązań przestrzennych zarówno w Lublinie, jak i w wielu miastach na świecie, jest sieć rzeczna, w tym przypadku złożona z trzech znaczących dolin. Cechą charakterystyczną dla Lublina jest jednak bardzo rozbudowana sieć 84 dolin i wąwozów. To one wpływają na strukturę przestrzenną miasta. Z punktu widzenia kształtowania środowiska miejskiego przestrzenie te spełniają trzy podstawowe funkcje:

- stanowią w zależności od obszaru mniej lub bardziej powiązaną ze sobą sieć użytków zielonych,
- są korytarzami przewietrzającymi miasto,
- retencjonują wody opadowe i roztopowe.

Morfologia terenu sprawiła, że w porównaniu do innych polskich miast, w Lublinie sieć terenów zieleni miejskiej jest stosunkowo ciągła, co stanowi zarówno o wartości przyrodniczej umożliwiającej migrację gatunków flory i fauny, jak i daje możliwość lepszego udostępnienia dla ludzi. Należy jednak zasygnalizować, że w wielu miejscach w wyniku nadmiernej rozbudowy tkanki miejskiej w sieci wąwozów i suchych dolin (i zieleni) powstały bariery zaburzające ciągłość tych terenów.

Dopływ spod Konopnicy jest lokalnym ciekim płynącym w rowie, który częściowo został poddany regulacji, a w części jest w stanie zbliżonym do naturalnego. Źródła Dopływu spod Konopnicy znajdują się na terenie gminy Konopnica w rejonie przecięcia Obwodnicy Lublina – S19 z drogą wojewódzką 747 (Konopnica – Bełżyce), w niszy bagiennej zwanej również źródłem św. Wojciecha. Ciek powyżej km 5+220 był pogłębiany przez gminę Konopnica. Od granicy gmin Konopnica – Lublin ciek płynie w naturalnym korycie „bruździe” o szerokości i głębokości ok. 20–50 cm. Długość ciek wynosi 7520 m, w tym w granicach miasta Lublina 5520 m. Dolina Konopnicy stanowi zielono-błękitną oś zarówno dla mieszkańców miejscowości Konopnica – graniczącej z Lublinem od zachodu, jak i dzielnic położonych po obu stronach doliny Węglina Północnego i Południowego oraz Konstantynowa. Hydrograficznie dolina ściśle powiązana jest z doliną Czechówki, do której uchodzi poniżej na skrzyżowaniu al. Solidarności i Warszawskiej, nieopodal Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Na wysokości ul. Głębokiej do doliny Dopływu spod Konopnicy dochodzi dolina łącząca ten obszar z terenami blisko centrum miasta, a dokładnie w rejon Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Już same te powiązania stanowią potencjał doliny

Dopływu spod Konopnicy i predysponują go do specjalnej ochrony i włączenia go w zielono-błękitną sieć infrastruktury miejskiej.

Obszary graniczące z doliną Dopływu spod Konopnicy zagospodarowane są pod budownictwo mieszkaniowe z tendencją do dalszego rozwoju, co z jednej strony stanowi zagrożenie ze strony presji deweloperskiej na zagospodarowanie doliny, z drugiej natomiast jest bodźcem do wykreowania przestrzeni publicznej o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych dla mieszkańców tej części miasta.

Należy również pamiętać, że górna część zlewni Dopływu spod Konopnicy zlokalizowana jest w gminie Konopnica. Powierzchnia gminy wynosi 93 km², a administracyjny podział obejmuje 21 sołectw: Konopnica, Kozubszczyzna, Lipniak, Marynin, Motycz, Motycz Józefin, Motycz-Konopnica, Motycz Leśny, Pawlin, Radawczyk Drugi, Radawiec Duży, Radawiec Mały, Sporniak, Stasin, Szerokie, Tereszyn, Uniszowice, Zemborzyce Dolne, Zemborzyce Podleśne, Zemborzyce Tereszyńskie i Zemborzyce Wojciechowskie³⁸.

Dolina Dopływu spod Konopnicy w większości nadal jest użytkowana rolniczo i przeznaczona przede wszystkim pod łąki i pastwiska. Z kolei suche doliny – szczególnie w granicach administracyjnych Lublina – stanowią tereny nieużytkowane lub zagospodarowane są pod ogródki działkowe.

Zgodnie z jednym z fundamentów koncepcji zielonej infrastruktury, którym jest ekologia człowieka, miasto jest systemem funkcjonującym w oparciu o złożone, wzajemne oddziaływania między sferą społeczną i ekosystemem, rozumianym jako przestrzeń fizyczna³⁹. Dlatego też tak ważne jest wprowadzanie zielonej infrastruktury jako systemu rozwiązań wielofunkcyjnych, kształtujących zarówno przestrzeń fizyczną, jak i przyczyniających się do dobrego funkcjonowania przestrzeni społecznej. Zgodnie z postrzeganiem miasta jako swoistego ekosystemu, jakość i dostępność terenów zielonych jest jednym z kryteriów oceny jakości życia mieszkańców miasta. Dlatego też zasoby przyrody

---

³⁸ Kocińska K., Dynamika procesów suburbanizacji w gminie Konopnica w okresie 1995–2014, praca dyplomowa, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016

³⁹ Trząski L., Gieroszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 21–37

muszą być traktowane jako funkcjonalna część systemu, a nie tylko jako zasoby do eksploatawania⁴⁰.

Dolina Dopływu spod Konopnicy ma bardzo duży potencjał do świadczenia tzw. usług ekosystemowych dla mieszkańców pobliskich dzielnic, a jej przestrzenne powiązania, np. z doliną Czechówki, do ujęcia jej w ogólnomiejską sieć terenów zielonych.

Dolina Dopływu spod Konopnicy w kilku miejscach przecinana jest ważnymi arteriami komunikacyjnymi, które uniemożliwiają swobodne poruszanie się doliną (ul. Wojciechowska, Nałęczowska czy al. Solidarności). Istotnym elementem ograniczającym powszechny dostęp do doliny są tereny zajęte przez ogródki działkowe obejmujące znaczną jej część.

Zarówno w przypadku barier komunikacyjnych, jak i terenów zajętych pod ogródki działkowe, poruszanie się wzdłuż nich jest zadaniem trudnym, natomiast współpraca odpowiednich grup zawodowych i zarządczych może w sposób znaczący ułatwić korzystanie z tych zasobów. Występowanie powyższych uwarunkowań powoduje, że Dolina Dopływu spod Konopnicy nie jest ciągła od źródeł do ujścia do Czechówki, a atrakcyjne przyrodniczo i wypoczynkowo obszary występują fragmentarycznie i są poprzecinane istniejącą infrastrukturą drogową czy też ogrodzonymi ogródkami działkowymi. Przywrócenie dostępu do koryta rzeki, szczególnie na odcinkach zajętych przez ogródki działkowe umożliwi nie tylko swobodne przemieszczanie się wzdłuż cieku, ale również kontrolę jego stanu i jakości środowiska – co może stanowić kontynuację działań podjętych w projekcie.

Działania zmierzające do odbudowy ciągłości dolin i wąwozów będą wymagały wieloletnich działań i współpracy oraz dobrej woli zarówno zarządzających, jak i właścicieli gruntów. W ramach prac wstępnych projektu INTEGRAPLAN dokonano wyboru obszaru problemowego, który może być przykładem czynnej ochrony, przy równoczesnym wykorzystywaniu obszarów cennych przyrodniczo na cele społeczno-gospodarcze miasta.

Obszar problemowy (Rysunek 15, Rysunek 16) rozpoczyna się od przekroczenia Dopływu spod Konopnicy z ul. Lipniak (km 3+340) i zbiorników retencyjnych przy ul. Laskowej (km 4+370). Długość cieku objęta rozwiązaniami koncepcyjnymi wynosi 910 m.

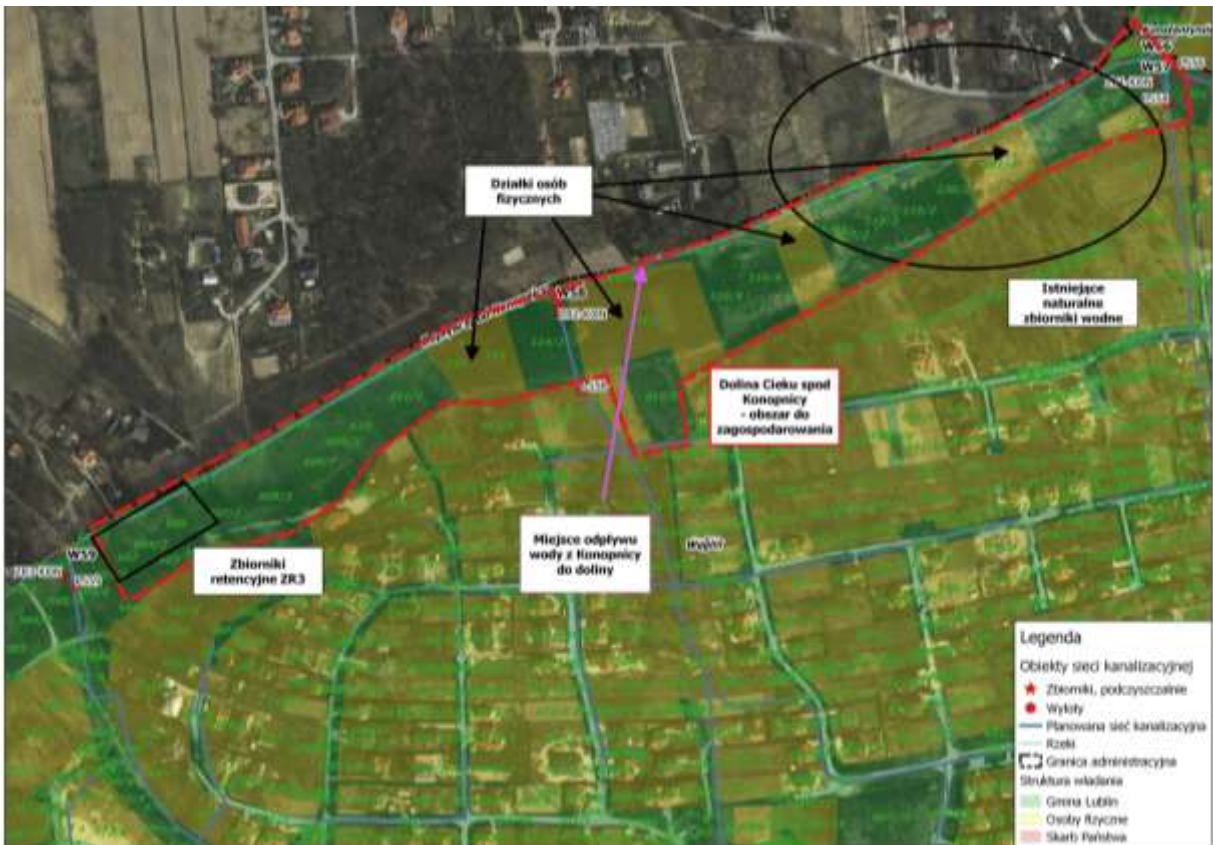
Tabela 2 przedstawia charakterystykę stanu istniejącego doliny Dopływu spod Konopnicy na odcinku od km 3+340 do km 4+370.

---

⁴⁰ Tamże

Rysunek 15. Fragment obszaru problemowego

Rysunek 16. Mapa obszaru problemowego

Tabela 2. Charakterystyka obszaru problemowego

Kilometraż	Charakterystyka
3+340	Przepust pod ul. Lipniak. Dopływ z rowu opaskowego odwadniającego podmokły teren położony powyżej ul. Lipniak
od 3+300 do 3+390	Dolina wąwozu ul. Lipniak
od 3+340 do 3+800	Koryto Dopływu spod Konopnicy suche Po prawej stronie cieku utworzyły się stawy i tereny podmokłe Stawy zasilane są wodą pochodzącą z przekopu wykonanego na Dopływie spod Konopnicy Roślinność i ptactwo wodne wskazują, że obszar ten od kilkunastu lat podlega naturalnej sukcesji przez gatunki typowe dla obszarów podmokłych
od 3+790 do 3+970	Dolina wąwozu mającego początek między ul. Józefa Piechoty i ul. Tadeusza Krwawicza
3+800	Przekop na Dopływie spod Konopnicy prowadzący wody do doliny
3+850	Przekop na Dopływie spod Konopnicy prowadzący wody do doliny
od 3+800 do 3+850	Podmokły teren doliny. Naturalne wyrzeźbienie korytek przez ciek
od 3+900 do 3+920	Skupisko drzew
3+900	Planowany wylot kanalizacji deszczowej W58
od 3+900 do 4+020	Podmokły teren doliny. Brak zasilania ze strony Dopływu spod Konopnicy (brak korytek rowów). Dopływ spod Konopnicy przepływa przez niewielkie skupisko drzew
od 4+020 do 4+200	Po prawej stronie Dopływu spod Konopnicy znajduje się obszar łąkowy
4+230	Połączenie Konopnicy z istniejącymi zbiornikami wód deszczowych ZR3. Kanał łączący Dopływ spod Konopnicy ze zbiornikami ma służyć do odświeżania wody w zbiornikach
od 4+260 do 4+370	Po prawej stronie Dopływu spod Konopnicy zlokalizowane są 2 zbiorniki retencyjne wód deszczowych ZR3, których zadaniem jest gromadzenie wód opadowych z osiedla Lipniak. Zbiorniki ZR3 zostały zaprojektowane i wykonane jako zbiorniki suche. W przypadku przepełnienia zbiorników wody opadowe mają być odprowadzane na pobliskie łąki (poza koryto) Zbiorniki położone są na działkach stanowiących własność Gminy Lublin Drogi dojazdowe, gruntowe utwardzone, od strony miasta Lublin
4+250	Mostek na drodze gruntowej między gminą Konopnica i miastem Lublin
od 4+240 do 4+300	Zbiornik wodny na terenie gminy Konopnica (działka osoby fizycznej). Nie stwierdzono widocznego połączenia z Konopnicą. Poziom wody w zbiorniku jest powyżej lustra wody w cieku.
od 4+300 do 4+600	Dolina wąwozu mającego początek w rejonie ul. Feliksa Skubiszewskiego – Tarninowej.

Źródło: oprac. na podstawie <http://geoportal.lublin.eu/sipl/app/index#>, kompozycja: Planowanie przestrzenne

Tabela 3 przedstawia strukturę władania działkami w dolinie Dopływu spod Konopnicy na odcinku od skrzyżowania z ul. Lipniak do rejonu zbiorników retencyjnych ZR3 przy ul. Laskowej. Do określenia numerów działek i struktury władania wykorzystano informacje pochodzące z geoportalu miasta Lublina⁴¹.

⁴¹ geoportal.lublin.eu

Tabela 3. Struktura własnościowa terenu

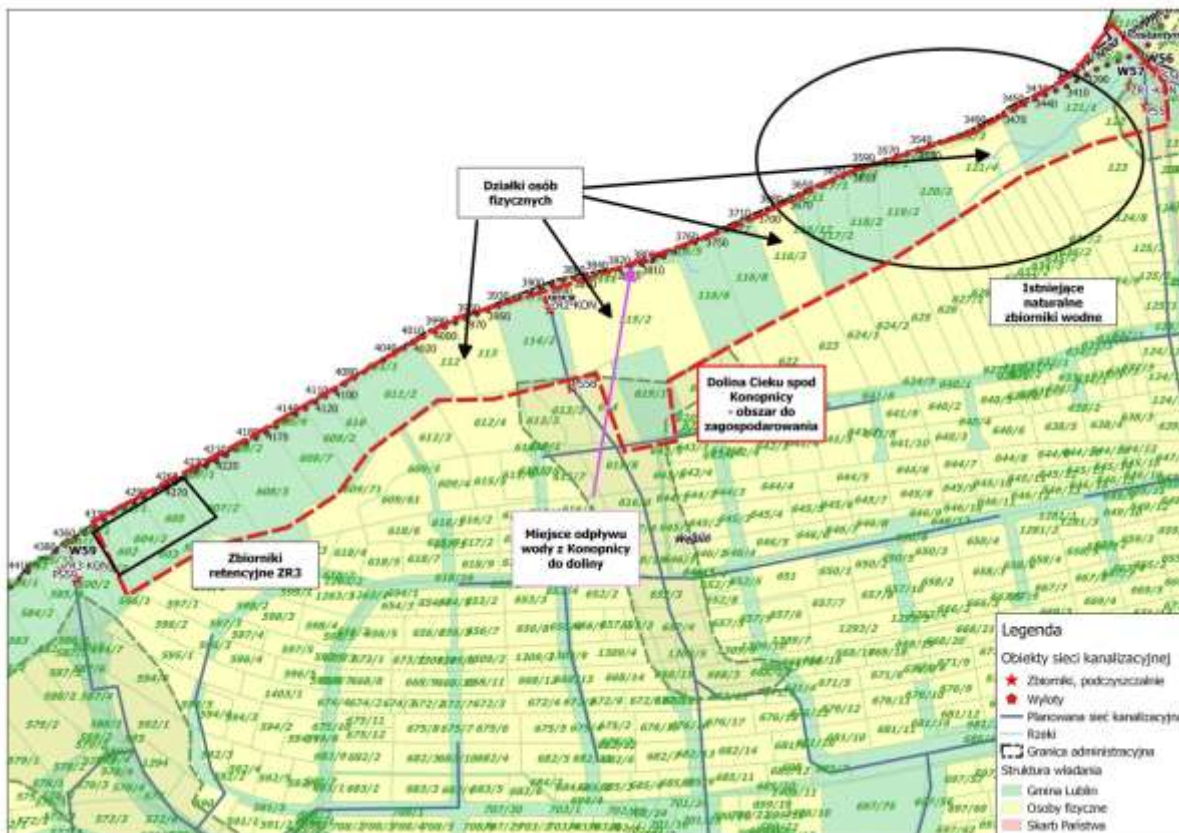
Kilometraż	Nr działki	Struktura władania	Uwagi
od 3+340 do 4+370	133	Skarb Państwa	Działka, na której płynie ciek Wydzielona działka wód płynących
od 3+340 do 3+350	111	Skarb Państwa	Działka, na której płynie ciek
od 3+350 do 3+470	121/1	Gmina Lublin	Działka, na której płynie ciek
od 3+347 do 3+540	121/3 121/4	Osoby fizyczne	Działka sąsiadująca – dolina cieku, rozlewiska
od 3+540 do 3+670	120/1 120/2 119/1 119/2 118/1 118/2 117/1 117/2 116/11 116/12	Gmina Lublin	Działka sąsiadująca – dolina cieku, rozlewiska
od 3+670 do 3+710	116/3	Osoby fizyczne	Działka sąsiadująca – dolina cieku, rozlewiska
od 3+710 do 3+800	116/7 116/8 116/5 116/6	Gmina Lublin	Działka sąsiadująca – dolina cieku, rozlewiska
od 3+800 do 3+890	115/1 115/2	Osoby fizyczne	Działka sąsiadująca – dolina cieku, teren łąki, podmokły
od 3+890 do 3+940	114/1 114/2	Gmina Lublin	Działka sąsiadująca – dolina cieku, teren łąki, podmokły
od 3+940 do 4+020	113 112	Osoby fizyczne	Działka sąsiadująca – dolina cieku, teren łąki, podmokły
od 4+020 do 4+260	611/1 611/2 610 609/2 609/6 609/7 608/2 608/3 607/1 607/2	Gmina Lublin	Działka sąsiadująca – dolina cieku, teren łąki
od 4+260 do 4+370	605 604/1 604/2 602 601/1 601/2 600/1 600/2	Gmina Lublin	Działka sąsiadująca – dolina cieku, zbiorniki retencyjne ZR3

Źródło: oprac. na podstawie <http://geoportal.lublin.eu/sipl/app/index#>, kompozycja: Planowanie przestrzenne

Dopływ spod Konopnicy, począwszy od przekroczenia granicy gminy Konopnica z miastem Lublin, płynie na działkach Skarbu Państwa nr 543 i 111 (arkusz mapy: 1; nr obrębu 72, Obręb: Konopnica II). Fragmentarycznie przepływa przez działki (np. sąsiaduje równolegle

brzegiem prawym, przecina działki) należące do miasta Lublina i osób fizycznych (dz. nr. 112, 113, 115/1, 116/3, 121/3) (Rysunek 17).

Rysunek 17. Podział własnościowy terenu

Niejednorodna struktura własnościowa będzie wymagała, w przypadku planowania jakichkolwiek inwestycji, uzgodnień z właścicielami gruntów i zaangażowania ich na etapie prac koncepcyjnych, w celu uniknięcia wydłużania prac na etapie projektowym i wykonawczym ewentualnych inwestycji.

4.5. Tendencja przekształceniowa

Niektóre z zachodzących obecnie, a przede wszystkim przeszłe przekształcenia zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazowego miasta, są niekorzystne dla wykorzystania potencjału przestrzeni miasta, w tym szczególnie dolin i wąwozów. W dolinie Dopływu spod Konopnicy przeprowadzone przekształcenia spowodowały zaburzenie przepływu wody w korycie i podtopienie znacznych obszarów gruntu. Wpływ na wielkość przepływu w cieku ma również odprowadzenie części wód do dwóch zbiorników na wody opadowe położonych w górnej części doliny. Zgodnie z założeniami projektowymi, woda z Dopływu spod Konopnicy miała być wykorzystywana do odświeżania wód opadowych zgromadzonych

w zbiornikach wód deszczowych ZR3. Obecnie część wody z cieką wpływa do zbiorników ZR3 (Rysunek 18). Poniżej zbiorników ZR3 (ok. 430 m.b.) na korycie Doptýwu wykonano przekop, a wody cieką skierowane zostały na obszar nieużytków – łąki. Na podmokłym obszarze wytworzył się nowy ekosystem wodno-błotny, na którym wykształciły się typowe dla takich miejsc gatunki flory i fauny (Rysunek 19). Od km 3+800 koryto cieką jest suche, na co w sposób bezpośredni wpływa przekop wykonany w korycie i kierujący wody na obszary łąkowe i do zalewiska (Rysunek 20).

Rysunek 18. Odptyw części wód Doptýwu spod Konopnicy do zbiorników retencyjnych

Rysunek 19. Utworzenie się ekosystemu wodno-błotnego

Rysunek 20. Suche koryto Dopywu spod Konopnicy

Drugim znaczącym elementem przekształceń w dolinie Dopywu spod Konopnicy jest wkraczająca coraz bliżej koryta zabudowa mieszkaniowa. Na wybranych odcinkach ciek płynie w obrębie działek mieszkaniowych, co praktycznie uniemożliwia zachowanie integralności doliny rzecznej (Rysunek 21).

Rysunek 21. Koryto przechodzące przez teren prywatny

Dopuszczanie i realizacja nowej zabudowy w przestrzeniach zielonych i otwartych oraz degradacja, w tym także przez zabudowę, obszarów najcenniejszych przyrodniczo i krajobrazowo dla miasta, niekorzystne przekształcenia terenu, w tym zasypywanie dolin rzecznych, suchych dolin i wąwozów, czy też przerywanie ciągłości systemu przyrodniczego, to działania często niezgodne z obowiązującym *Studium uwarunkowań i kierunków*

zagospodarowania przestrzennego⁴², niemniej jednak nie zawsze zależne od miasta, a jednocześnie często prawnie możliwe w drodze decyzji administracyjnych. W związku z powyższym zasadne i celowe jest wyznaczenie obszarów do ochrony prawnej (w zależności od potrzeb zarówno w planach miejscowych, jak i poza nimi)⁴³.

W północnej części Obszaru IX (Lipniak) wprowadzenie terenów budowlanych będzie wymagało: regulacji Doptwu spod Konopnicy, budowy głównych kanałów kanalizacji deszczowej długości ok. 1,3 km oraz sieci rozdzielczej oraz przynajmniej 2 podczyszczalni wód opadowych⁴⁴.

Przekształcenia dotyczą również lokalizacji w dolinie cieku zbiorników retencyjnych na wody opadowe (Rysunek 22). Nie mniej jednak w tym przypadku przy zachowaniu odpowiednich zasad budowy takich zbiorników, można mówić o pozytywnym trendzie zwiększania retencji wód w miejscu ich powstawania.

Rysunek 22. Zbiornik retencyjny na wody opadowe w dolinie Doptwu spod Konopnicy

Źródło: archiwum projektu INTEGRAPLAN, Katowice, Główny Instytut Górnictwa

Przy tego typu obiektach należy zwrócić szczególną uwagę na jakość wykonania i późniejsze utrzymanie.

⁴² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Lublin, przyjęte uchwałą nr 359/XXII/2000 Rady Miejskiej w Lublinie z dnia 13 kwietnia 2000 r., zmienione uchwałą nr 165/XI/2011 Rady Miasta Lublin z dnia 30 czerwca 2011 r., uchwałą nr 1133/XLIII/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 4 września 2014 r. oraz uchwałą nr 30/II/2014 Rady Miasta Lublin z dnia 23 grudnia 2014 r.

⁴³ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki, 2018

⁴⁴ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, 2018

4.6. Infrastruktura

Opracowania dotyczące ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego bardzo często pomijają element infrastruktury inżynierskiej, podobnie jak projekty techniczne ograniczają do minimum rolę przyrody i analizę wpływu na nią. Jednocześnie dla zapewnienia przyjaznej mieszkańcom i bezpiecznej przestrzeni miasta, konieczne jest systemowe spojrzenie na miasto i upowszechnienie pojmowania zielonej infrastruktury i rozwiązań inżynierskich jako współpracujących części tego samego systemu⁴⁵. Jest to zagadnienie szczególnie istotne z uwagi na przystosowywanie się do negatywnych skutków zmian klimatu oraz wypełnienia zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej będącej nadrzędnym aktem prawnym w polityce wodnej Unii Europejskiej, wskazującym drogę do osiągnięcia dobrego stanu wód. To właśnie do tego dokumentu odwołała się Europejska Agencja Środowiska, wskazując bezpośrednie powiązania między wypełnianiem zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej, a wprowadzaniem zielonej infrastruktury, jako równorzędnej w zarządzaniu zasobami wodnymi (Tabela 4).

Tabela 4. Powiązania Ramowej Dyrektywy Wodnej i zielonej infrastruktury⁴⁶

	Korzyści z zielonej infrastruktury	Powiązane zapisy Ramowej Dyrektywy Wodnej
Ochrona bioróżnorodności /gatunków	Siedliska dla gatunków	<ul style="list-style-type: none"> Głównym celem RDW jest ochrona ekosystemów wód i powiązanych z nimi ekosystemów lądowych Systemy rzeczne łączą krajobrazy, tworzą korytarze migracji dla organizmów wodnych i lądowych
	Możliwość migracji gatunków	
	Przestrzenna ciągłość siedlisk	
Przystosowanie do zmian klimatu	Ograniczanie efektu miejskiej wyspy ciepła	<ul style="list-style-type: none"> Dyrektywa Powodziowa jest ściśle powiązana z RDW, i od 2015 roku plany gospodarki zlewniami rzecznyymi muszą być sporządzone zgodnie z obiema dyrektywami
	Zwiększenie zdolności adaptacji ekosystemów do zmian klimatu	
	Zmniejszanie dynamiki odpływu wód – retencjonowanie nadmiaru wody, zmniejszenie ryzyka powodzi	
Ograniczanie zmian klimatu	Zatrzymywanie CO ₂	<ul style="list-style-type: none"> Śródlądowe drogi wodne są bardziej zrównoważoną formą transportu towarowego niż transport drogowy. Elektrownie wodne sprzyjają redukowaniu emisji gazów cieplarnianych. Obie formy użytkowania mogą jednak naruszyć bioróżnorodność ekosystemów wodnych Zapisy RDW (np. Artykuł 4) zawierają zasady i wskazania pomagające w unikaniu i rozwiązywaniu takich konfliktów
	Zachęty do proekologicznych sposobów podróżowania	
	Ograniczanie zużycia energii dla ogrzewania i klimatyzacji budynków	
	Zapewnienie przestrzeni dla energii odnawialnej	

Źródło: oprac. na podstawie *Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems*, EEA 2011

⁴⁵ Trząski L., Gieroszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych* – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 21–37

⁴⁶ *Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems*, EEA 2011

Efektywne zarządzanie tak złożonym systemem obejmującym zarówno rozwiązania inżynierskie, jak i potrafiącym korzystać z usług ekosystemowych, np. do retencjonowania wód wymaga uporządkowania informacji o infrastrukturze technicznej oraz wyjaśnienia aspektów własnościowych i zarządczych.

4.6.1. Zaopatrzenie w wodę

Lublin zaopatrywany jest w wodę przez wodociąg komunalny pokrywający 88,8% ogólnego poboru wody w mieście, lokalne wodociągi zakładowe i z ogródków działkowych (10,6% ogólnego poboru wody) oraz przez gminne wodociągi zbiorcze doprowadzone z gmin Wólka, Konopnica i Głusk, które pokrywają 0,6% poboru wody w mieście⁴⁷.

Wodociąg komunalny obsługuje aktualnie około 98% ogólnej liczby mieszkańców. Długości sieci tego wodociągu wynoszą: magistrale wodociągowe – 81,4 km, sieci rozdzielcze – 597,2 km, przyłącza wodociągowe – 299,2 km. Łącznie długość sieci z przyłączami wynosi 997,8 km. Wodociąg komunalny i ujęcia wody eksploatowane są przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Lublinie.

4.6.2. Odprowadzenie ścieków komunalnych

System odbioru ścieków komunalnych

Lublin posiada rozdzielczy system kanalizacji. Ścieki komunalne odprowadzane są układem kolektorów sanitarnych do oczyszczalni ścieków Hajdów⁴⁸. Aktualnie łączna długość kanałów i kolektorów komunalnej sieci kanalizacji sanitarnej wynosi około 659,1 km, natomiast długość przyłączy ok. 217,2 km. System kanalizacji sanitarnej obsługuje obecnie około 99,9% ogólnej liczby mieszkańców Lublina.

Poza zasięgiem obsługi miejskiego systemu ścieków komunalnych znajduje się zabudowa jednorodzinna i zagrodowa usytuowana w rejonach Zadębia, Wyzwolenia Pd., północnego Rudnika, północnej i zachodniej części Sławina, zachodniej części Węglina Pd. (w rejonach ul. Gęziej, Folwarcznej, Bełżyckiej) oraz w rejonach ul.: Janowskiej, Lipskiej, Abramowickiej i Głuskiej. Do oczyszczalni ścieków w Hajdowie odprowadzone są ścieki komunalne

---

⁴⁷ Pomorski E., Ocena możliwości zagospodarowania wód opadowych i roztopowych na obszarze miasta Lublin oraz uwarunkowania rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, Wydział Planowania, Urząd Miasta Lublin, 2017

⁴⁸ Tamże

z terenów sąsiednich gmin, tworzących aglomerację Lublin (Wólka, Świdnik, Konopnica, Głusk, Niemce).

Oczyszczalnia ścieków

Oczyszczalnia ścieków komunalnych „Hajdów” przekazana została do eksploatacji w 1991 r. Oczyszczane są w niej ścieki bytowo-gospodarcze i przemysłowe z Lublina i Świdnika (z wyjątkiem Zakładów Lotniczych) oraz z części gmin Wólka Lubelska, Głusk, Niemce i Konopnica. Obecnie kontynuowana jest modernizacja oczyszczalni, mająca na celu poprawę efektywności oczyszczania ścieków, dostosowanie do wymagań prawnych związanych z ochroną środowiska, obniżenie poziomu hałasu emitowanego przez najbardziej uciążliwe urządzenia, rekultywację pól załadowania po zakończeniu deponowania osadów, zapewnianie ciągłości procesu technologicznego odwadniania całej ilości osadu zagospodarowania biogazu do produkcji energii cieplnej i elektrycznej.

4.6.3. Odprowadzanie wód opadowych

Jak wykazano w analizie problemów środowiskowych Lublina gospodarka wodami opadowymi i ochrona przed podtopieniami stanowią poważne wyzwanie dla władz miasta. Mimo że koncepcje infrastrukturalne bezpośrednio nie są związane z ochroną wartości przyrodniczych, to ich analiza i poznanie umożliwią realne włączenie sieci zielono-niebieskiej infrastruktury do systemu zarządzania miastem. Jest to również podstawą do wykorzystania funkcji ekosystemowych, jakie oferuje obszar problemowy i cała dolina Dopływu spod Konopnicy.

System odprowadzania wód opadowych

Wody opadowe odprowadzane są z terenu miasta do trzech odbiorników. Są nimi rzeki: Bystrzyca, Czechówka i Czerniejówka. Zlewnia rzeki Bystrzycy zbiera wody opadowe z osiedla Nałkowskich, terenów przemysłowych w rejonie ul.: Diamentowej, Romera, Energetyków, Olszewskiego⁴⁹, a także z rejonu LSM, Akademickiej, Bronowic, Majdanu Tatarskiego, Tatarów i Hajdowa-Zadębia.

Zlewnia Czerniejówki obejmuje tereny dzielnicy Wrotków, osiedla Kruczkowskiego, osiedli Dziesiąta, Kośminek, Majdanek, Felin, rejon ul. Witosza, Kunickiego, Nowy Świat.

---

⁴⁹ Tamże

Zlewnia Czechówki zbiera spływy z Czechową, Kalinowszczyzny, Bazylianówki i Bursaków. Zlewnie te obejmują ok. 80% powierzchni Lublina. Część terenów w zachodniej części miasta (Szerokie, Lipniak, zachodnia część Węglina Północnego) odwadniana jest do Dopływu spod Konopnicy, będącego dopływem Czechówki.

Większość kanałów deszczowych wykonana została z rur betonowych i żelbetowych. W licznych miejscach stan techniczny istniejących sieci jest niezadowalający.

Urządzenia podczyszczania wód opadowych

Wody opadowe odprowadzane są do rzek przez około 150 wylotów (z czego 129 jest własnością Gminy Lublin). 34 wyloty sieci miejskiej wyposażone są w różnego typu separatory przepływowe, których zadaniem jest usuwanie substancji ropopochodnych oraz oddzielanie zawiesin mineralnych zawartych w ściekach opadowych. Na kanalizacji deszczowej wybudowane są również zbiorniki retencyjno-podczyszczające, m.in. przy ul. Spółdzielczości Pracy, Kąpielowej, Skowronkowej, Dłotlice, Rogińskiego, Biskupińskiej, Siewierzan, Wyzwolenia. Ma to na celu ograniczenie odpływu i oczyszczenie wód deszczowych i roztopowych spływających bezpośrednio do rzek. Na sieciach miejskich aktualnie zamontowanych jest około 12 000 ulicznych wpustów deszczowych.

W kanalizację deszczową w Lublinie dobrze uzbrojone są tereny Śródmieścia i osiedli mieszkaniowych wielorodzinnych. Natomiast na znacznych obszarach osiedli jednorodzinnych wody opadowe odprowadzane są powierzchniowo. Opracowane zostały koncepcje lub programy kanalizacji deszczowej dla rejonów: Węglin Południe, Węglin Północ, Konstantynów, Szerokie, Sławinek, Sławin-Dębówka, Rudnik, Ponikwoda, Bursaki. Osiedla znajdujące się w zlewni Dopływu spod Konopnicy, tj. Węglin Północny, Lipniak i Konstantynów, będzie można całkowicie skanalizować po odtworzeniu tego cieków i wybudowaniu zbiorników retencyjno-infiltracyjnych na tym terenie. W ostatnim czasie uruchomiono kolektor o średnicy 1,0–1,8 m przy ul. Rudnickiej i Świdnickiej, który wyposażony został w oczyszczalnię wód deszczowych, zlokalizowaną na terenach łąkowych we wschodniej części dzielnicy Rudnik. Daje on możliwość rozbudowy sieci deszczowej w dzielnicach Rudnik, Ponikwoda oraz Bursaki.

Problemy związane z eksploatacją kanalizacji deszczowej w Lublinie wywołane są najczęściej:

- złą jakością zastosowanych materiałów i niestarannym wykonawstwem (ma to zwłaszcza miejsce przy stosowanych do końca lat 80. XX w. rurach betonowych),

- brakiem części kolektorów o dużych średnicach (kol. 89, przedłużenie R3),
- dewastacją sieci przez nieprawidłowe nasadzenia drzew i krzewów,
- złym ukształtowaniem niwelety jezdni, nieprawidłowym rozmieszczeniem wpustów i ich niedostateczną ilością,
- zanieczyszczeniem ulic i placów.

4.6.4. Ochrona przeciwpowodziowa

Na terenie Lublina występuje zagrożenie powodziowe ze strony rzek: Czerniejówka, Czechówka, Bystrzyca i usytuowanego w jej górnym biegu Zalewu Zemborzyckiego. Ryzyko wystąpienia powodzi jest wysokie, a zagrożone zalaniem są w większości niezabudowane (rolne i zielone) tereny położone w dolinach rzecznych. Rzeka Bystrzyca w znacznej części jest obwałowana i wody powodziowe zarówno 10-, 100- i 200-letnie powinny zmieścić się w zakresie międzywala. W dolinie tej rzeki dużo większy teren zostałby zalany w przypadku awarii zapory czołowej Zalewu Zemborzyckiego. Przy jego napełnieniu do rzędnej 179 m n.p.m., narażony na nagłe zalanie falą powodziową o wysokości czoła 1,5–3 m byłby obszar o powierzchni ok. 670 ha, w tym w części zainwestowany. Potencjalne skutki tej awarii byłyby bardzo poważne i odczuwalne także na terenach poza miastem wzdłuż rzek Bystrzycy i Wieprza.

Jest to jednak zagrożenie mało prawdopodobne. Natomiast rzeki Czechówka i Czerniejówka nie są obwałowane, ale w znacznej części uregulowane, w przypadku tej drugiej rzeki obszary zalewowe są większe i im bliżej jej ujścia tym więcej obejmują terenów zabudowanych. Inny problem w mieście stanowią podtopienia, które mogą wystąpić lokalnie w wyniku nawalnego deszczu lub roztopów. W dużej mierze zależne są one od zainwestowania terenu i stanu infrastruktury, w tym przede wszystkim systemu odprowadzania wód opadowych.

Problem ten może występować nie tylko w dolinach rzecznych, ale również w innych obniżeniach terenu, w tym w szczególności w przypadku dróg położonych w dnach suchych dolin.

W Lublinie podtopienia dotyczą najczęściej: ul. Dzierżawnej, ul. Wapiennej, Robotniczej, Koło, Romera i al. Zygmuntowskich (Stadion MOSiR i START).

4.6.5. Analiza infrastruktury terenów problemowych

Podstawą do wyłonienia propozycji terenów problemowych były informacje zawarte w następujących opracowaniach:

- *Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania*, Lublin, 2018,
- *Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki*, Lublin, 2018,
- *Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia*, Trzaskowska E. (red.), Urząd Miasta Lublin, 2014,
- *Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla miasta Lublin*, Lemtech, Kraków 2013.

Analizie poddano obszary, na których planowana jest budowa kanalizacji deszczowej i znajdują się obszary cenne przyrodniczo, które mogą stanowić podstawę do opracowania koncepcji rozwiązań przestrzennych/krajobrazowych dla przedmiotowego terenu. Celem jest wykorzystanie potencjału do świadczenia usług ekosystemowych w postaci retencji wód i ochrony przeciwpowodziowej dla terenów niżej położonych w centrum miasta.

Podczas analizy uwarunkowań wynikających z istniejącej infrastruktury i zasobów przyrodniczo-krajobrazowych, szczególną uwagę zwróciły dwa obszary:

- Obszar IX Zachodni – „Węglin”,
- Obszar II Północny – „Czechów-Ponikwoda”⁵⁰.

4.7. Uwarunkowania infrastrukturalne obszaru problemowego

Jako jeden z kierunków rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych i wód opadowych w projekcie *Studium uwarunkowań* wskazano odtworzenie Dopływu spod Konopnicy i zbiorników retencyjno-infiltracyjnych w celu odbioru wód opadowych ze zlewni rejonu Węglina Północnego, Lipniaka, Konstantynowa, Szerokiego⁵¹.

---

⁵⁰ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, Kierunki, Lublin, 2018

⁵¹ Tamże

W *Koncepcji ogólnej kanalizacji dla miasta Lublin*⁵², wskazano kierunki ujmowania, odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych z terenów położonych w zlewni Dopytywu spod Konopnicy.

Poniżej przedstawiono opis rozwiązań w zakresie ujmowania i odprowadzania wód opadowych w zlewni Dopytywu spod Konopnicy.

Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie, Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie, 1994 r.

Zakres opracowania obejmuje swoim zasięgiem obszar osiedla Szerokie. Obszar podzielony został na dwie zlewnie: zlewnię rzeki Czechówki i zlewnię Dopytywu spod Konopnicy. Planowano, że wody opadowe kierowane będą czterema kanałami głównymi do rowów i następnie do rzeki Czechówki. Przed wylotem do odbiornika ścieki będą podczyszczane w podczyszczalni ścieków deszczowych.

Wody opadowe do Dopytywu spod Konopnicy odprowadzane będą czterema kanałami głównymi do zbiorników infiltracyjno-retencyjnych oraz czterema kanałami z wylotami bezpośrednio do odbiornika.

W koncepcji opracowano dwa warianty rozwiązania kanalizacji we wschodniej części osiedla Szerokie, w zależności od realizacji projektowanej ul. Nałęczowskiej:

- rozwiązanie podstawowe, przy założeniu realizacji projektowanej ul. Nałęczowskiej do połączenia z przedłużeniem ul. Głębokie,
- wariant, przy założeniu, że projektowana ul. Nałęczowska będzie budowana w okresie późniejszym.

Ostatecznie zdecydowano o realizacji rozwiązania wariantowego i budowę oddzielnego kanału z separatorem i wylotem do cieku.

Koncepcja przewiduje konieczność wyposażenia końcowych odcinków kanałów głównych w separatory UNICOM następujących typów:

- wylot W68 – separator 40/400,
- wylot W66 – separator 40/400,
- wylot W46 – separator 90/900,
- wylot W45 – separator 40/400,

---

⁵² Koncepcja ogólna kanalizacji dla miasta Lublin, Lemtech, kwiecień 2013 r.

- wylot W48 – separator 90/900,
- wylot W50 – separator 10/100,
- wylot W52 – separator 60/600.

Koncepcja odwodnienia dzielnicy „Konstantynów” w Lublinie, Przedsiębiorstwo Techniczne „OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie, 1995 r.

Opracowaniem koncepcyjnym objęto teren dzielnicy Konstantynów. Zaplanowano odprowadzenie ścieków deszczowych do Dopływu spod Konopnicy. Koncepcja zakłada odprowadzenie wód opadowych do odbiornika przez zbiorniki retencyjno-infiltracyjne na wylotach kanałów deszczowych. Zbiorniki te pozwolą na zmniejszenie przepływów w cieku oraz na wzmożoną infiltrację wód deszczowych do warstwy wodonośnej.

Według koncepcji założono wykonanie dwóch zbiorników suchych:

- zbiornika ZR6 o objętości 660 m³ zlokalizowanego u wylotu wąwozu z rejonu ul. Izoldy,
- zbiornika ZB2 o objętości 1090 m³ zlokalizowany po zachodniej stronie osiedla.

Zbiornik ZB6 z podczyszczalnią ścieków został już wykonany.

Ciągi kanałowe odwadniające wschodnią i środkową część osiedla odprowadzają wody opadowe do zbiornika retencyjnego ZR6. Natomiast ciągi kanałowe z zachodniej części osiedla odprowadzane miały być do zbiornika ZB2.

Na terenie dzielnicy Konstantynów część zaprojektowanej kanalizacji została wykonana w ul. Ruckiego, Frankowskiego, Romanowskiego, Otella, Ofelii, Laury i Izoldy oraz Abelarda i Cyryla razem z podczyszczalnią ścieków o przepustowości nominalnej 160 l/s (wylot W1f).

Zaproponowano wykonanie podczyszczalni ścieków deszczowych na pozostałych wylotach przepustowości nominalnej Q_n wynoszącej odpowiednio:

- wylot W53 – $Q_n = 30$ l/s,
- wylot W54 – $Q_n = 10$ l/s,
- wylot W55 – $Q_n = 15$ l/s,
- wylot W1g – $Q_n = 150$ l/s.

Koncepcja kanalizacji deszczowej dla Osiedla Lipniak w Lublinie, Usługi Projektowe Ryszard Czop, 2002 r.

Koncepcja obejmuje swoim zasięgiem obszar osiedla Lipniak w granicach objętych planem zagospodarowania. Wody opadowe odprowadzane będą czterema kolektorami do Dopływu

spod Konopnicy. Kolektor zakończony wylotem W57 będzie obejmował zlewnię terenów przyległych do ul. Lazurowej w jej dolnym odcinku i część ul. Krwawicza i Piątkowskiego.

Zlewnię kolektora z wylotem W58 stanowią środkowe tereny osiedla przyległe do ul. Lazurowej w jej górnym odcinku i część ul. Krwawicza, Jawłowskiego, Raszyńska, Jaszyny-Onyszkiewicza, Skubiszewskiego, Stelmasiaka.

Zlewnię kolektora z wylotem W59 stanowią środkowe tereny osiedla przyległe do ul. Liszkowskiego, Krwawicza, Raszyńskiej, Jaszyny-Onyszkiewicza, Skubiszewskiego i Stelmasiaka, Tarninowej, Turczynowicza.

Kolektor zakończony wylotem W60 będzie obejmował zlewnię terenów przyległych do ul. Raszyńskiej w jej dolnym odcinku i część ul. Turczynowicza.

Zaprojektowano także zbiorniki retencyjne na wylotach kanałów trzech pierwszych kolektorów, które zabezpieczą odbiornik przed przepiętnieniem. Ich pojemność wynosi:

- wylot W57: ZR1: $V = 236 \text{ m}^3$,
- wylot W58: ZR2: $V = 276 \text{ m}^3$,
- wylot W59: ZR3: $V = 257 \text{ m}^3$.

Wody opadowe odprowadzane będą czterema kolektorami do Dopływu spod Konopnicy. Przed wylotami będą podczyszczane w separatorach o przepustowości:

- wylot W57 – $Qn = 65 \text{ l/s}$,
- wylot W58 – $Qn = 200 \text{ l/s}$,
- wylot W59 – $Qn = 150 \text{ l/s}$,
- wylot W60 – $Qn = 30 \text{ l/s}$.

Koncepcja kanalizacji deszczowej dla dzielnicy Węglinek, Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Lublinie, 2006 r.

Koncepcja obejmuje swoim zasięgiem obszar dzielnicy Węgliń między ulicami: al. Kraśnicką – al. Jana Pawła II – ul. Wiadukt oraz południową granicą miasta.

Według ww. koncepcji wody opadowe z przeważającej części ww. obszaru odprowadzane będą istniejącym kolektorem o średnicy DN 1600 i DN 1800 mm. W Koncepcji Lemtech (2013 r.), zarekomendowano wariant ze zbiornikiem retencyjnym powyżej węzła 1A o pojemności $V = 644 \text{ m}^3$.

Z obszarów w północnej części zlewni ścieki odprowadzane będą do istniejącego kanału DN 0,8 m biegnącego w al. J. Pawła II. Ścieki ze zlewni ul. Kraśnicka skierowane zostaną do projektowanego kanału odwadniającego al. Kraśnicką. Nie ma konieczności wykonania podczyszczalni ścieków deszczowych, gdyż następuje włączenie do istniejącej sieci kanalizacji deszczowej.

Koncepcja programowo-przestrzenna kanalizacji deszczowej w zachodniej części miasta Lublina, PPIRI „APRO” Sp. z o.o., 2007 r.

Obszar objęty opracowaniem ograniczony jest od strony zachodniej i południowej granicą miasta, a od strony północno-wschodniej granicą osiedla Szerokie.

Wody opadowe z rozważanej zlewni odprowadzone będą 9 kanałami oraz istniejącym kanałem odwadniającym zachodnią część osiedla Szerokie. Odbiornikiem wód opadowych z całej zlewni będzie rzeka Czechówka.

Wody deszczowe z obszaru przylegającego do ul. Nałęczowskiej będą odprowadzane do projektowanego kanału w tej ulicy. Następnie będą one kierowane do przewidzianego do realizacji według *Programu ogólnego kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie* kanału z wylotem W47.

Przed każdym wylotem kanału głównego przewidziano podczyszczalnię wód opadowych. Zaprojektowano separatory koalescencyjne zintegrowane z osadnikiem typu Ami Sep BYPASS odpowiednio przed następującymi wylotami:

- wylot W61; NS80-9.0-800; $Q_n = 80,0$ l/s (1 komplet),
- wylot W62; NS6-1.4-60; $Q_n = 6,0$ l/s (2 komplety),
- wylot W63; NS40-4.5-400; $Q_n = 40,0$ l/s (2 komplety),
- wylot W64; NS-1500; $Q_n = 150,0$ l/s (2 komplety),
- wylot W67; NS20-3.0-200; $Q_n = 20,0$ l/s (2 komplety),
- wylot W69; NS6-1.4-60; $Q_n = 6,0$ l/s (1 komplet),
- wylot W70; NS20-3.0-200; $Q_n = 20,0$ l/s (1 komplet),
- wylot W71; NS15-2.8-150; $Q_n = 15,0$ l/s (1 komplet).

Opracowanie koncepcji ogólnej kanalizacji deszczowej dla miasta Lublin, LEMTECH, 2013 r.**Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Grabowej i Jaśminowej w Lublinie**

Koncepcja obejmuje swoim zasięgiem teren między ul. Wojciechowską a Jaśminową wraz z częścią terenu dzielnicy Sławin ograniczonego od północy rzeką Czechówką. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego odwadniany obszar stanowią tereny zabudowy jednorodzinnej, przemysłowe, aktywności gospodarczej oraz zieleni zagospodarowanej. Wody opadowe po ich wcześniejszym podczyszczeniu odprowadzane będą do dwóch odbiorników. Wyloty W35, W36 oraz W44 odprowadzać będą ścieki do Dopływu spod Konopnicy. Odbiornikiem wód opadowych odprowadzanych wylotem W43 będzie rzeka Czechówka.

Na każdym kolektorze przed wylotem do odbiornika będzie zastosowana podczyszczalnia wód opadowych. W jej skład wejdą separatory wraz z osadnikami. Przed wylotem W35 projektuje się podczyszczalnię obejmującą dwa równoległe pracujące ciągi technologiczne. Każdy ciąg będzie stanowić separator wraz z osadnikiem o przepustowości nominalnej $Q_n = 100$ l/s.

Przed wylotem W36 zostanie zainstalowany separator wraz z osadnikiem o przepustowości $Q_n = 50$ l/s. Przed wylotem W43 projektuje się separator wraz z osadnikiem o przepustowości nominalnej $Q_n = 40$ l/s. Kolektor z wylotem W44 należy wyposażyć w separator wraz z osadnikiem o przepustowości nominalnej $Q_n = 10$ l/s.

Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Nałęczowskiej w Lublinie

Zaprojektowany układ będzie odprowadzał wody opadowe z rejonu ul. Nałęczowskiej. Odwadnianą zlewnię stanowią tereny przeznaczone pod zabudowę – mieszkalnictwo jednorodzinne, przemysłową, usługową, aktywności gospodarczej oraz zieleni zagospodarowaną. Główny kolektor o średnicy DN 500 mm, DN 600 mm i DN 1000 mm przebiegał będzie wzdłuż ul. Nałęczowskiej. Wody opadowe po wcześniejszym podczyszczeniu odprowadzone zostaną wylotem W37 do Dopływu spod Konopnicy.

Przed wylotem W37 do rzeki Czechówki projektuje się podczyszczalnię ścieków deszczowych, w skład której wejdą dwa równocześnie pracujące ciągi technologiczne. Każdy ciąg będzie stanowić separator wraz z osadnikiem o przepustowości nominalnej $Q_n = 100$ l/s.

Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Wojciechowskiej w Lublinie

Koncepcja obejmuje swoim obszarem teren dzielnicy Konstantynów, wzdłuż ul. Wojciechowskiej. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego odwadniany obszar stanowią tereny przeznaczone pod zabudowę przemysłową, mieszkalnictwo jednorodzinne oraz zieleń zagospodarowaną. Odbiornikiem wód opadowych z całego obszaru będzie Dopływ spod Konopnicy. Odprowadzenie wód opadowych odbywać się będzie kolektorem o średnicy DN 450 mm, DN 500 mm i DN 600 mm, ułożonym w ul. Wojciechowskiej i kolektorem o średnicy DN 500 mm, wzdłuż wąwozu Zimne Doły. Wody opadowe odprowadzane będą dwoma wylotami W38 i W39 po ich wcześniejszym podczyszczeniu.

Do zatrzymywania zanieczyszczeń przed wylotami kanalizacji deszczowej W38 i W39 na każdym kolektorze przewidziano budowę podczyszczalni ścieków. Zaprojektowano podczyszczalnię, w skład której wejdzie separator wraz z osadnikiem o przepustowości $Q_n = 50$ l/s zlokalizowany przed wylotem W38 i $Q_n = 65$ l/s przed wylotem W39.

Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Lipniak w Lublinie

Koncepcja obejmuje zasięgiem obszar rejonu ul. Lipniak w Lublinie. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego odwadniany obszar stanowią tereny zabudowy jednorodzinnej, usług oraz zieleni zagospodarowanej. Ścieki odprowadzane będą kolektorem o średnicy DN 400 mm, DN 500 mm, DN 600 mm oraz wylotem W56. Przed wylotem przewidziano instalację podczyszczalni ścieków. Odbiornikiem wód odprowadzanych z rozpatrywanego obszaru będzie Dopływ spod Konopnicy.

Podczyszczanie wód deszczowych przeprowadzane będzie w separatorze wraz z osadnikiem o przepustowości nominalnej $Q_n = 80$ l/s. Urządzenia należy zainstalować przed wylotem W56 do odbiornika.

W Tabeli 5 zestawiono istniejące i planowane wyloty z informacją dokumentacji źródłowej, w której zostały one szczegółowo scharakteryzowane i opisane.

Tabela 5. Istniejące i planowane wyloty w zlewni Dopytywu spod Konopnicy

Lp.	Oznaczenie			Lokalizacja	Dokumentacja	Uwagi
	wylot	urządzenie podcz.	zbiornik			
1	W1-2			al. Solidarności/ al. Warszawska		Istnieje zlewnia al. Solidarności PD: wylot do Czechówki zwany jako WK2 (za wylotem Ciekę spod Konopnicy, a przed wiaduktem w ciągu al. Warszawskiej, brzeg prawy rzeki, stary wylot nr 1 przedłużony i przepięty na nowy wylot WK2 w związku z budową nowej al. Solidarności)
	3 S	PWS LAMELA lamelowy Φ 2000 zintegrowany z osadnikiem Φ 2500 $Q_{max} = 800$ l/s, $Q_{nom} = 80$ l/s		al. Solidarności (przy Warszawskiej przy ślimaku) – wylot nr 3 S Φ 1000 (dawnej opisany jako wylot nr 3 – węzeł Dąbrowica), Km 0+010	Pozwolenie wodnoprawne Decyzja OŚ.OŚ.I.6223-32/09 z dnia 3.12.2009 r. ważna do 25.11.2019 r.	PD: nowy wylot w związku budową przedłużenia al. Solidarności
	7 S			al. Solidarności (z Jaśminowej) – wylot nr 7 S Φ 300 (dawnej opisany jako wylot nr 7 – węzeł Dąbrowica) Km 0+120	Pozwolenie wodnoprawne Decyzja OŚ.OŚ.I.6223-32/09 z dnia 3.12.2009 r. ważna do 25.11.2019 r.	PD: nowy wylot w związku budową przedłużenia al. Solidarności
2	W44	PS44 sep. + os. $Q_n = 10$ l/s		rejon ul. Jaśminowa	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Grabowej i Jaśminowej w Lublinie	Koncepcja PN: brak
3	W35	PS35 dwa ciągi kan. 2x sep. sep. + os. $Q_n = 100$ l/s		rejon ul. Podchorążych	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Grabowej i Jaśminowej w Lublinie	Koncepcja PN: brak PD: prawdopodobnie związane z budową przedłużenia ul. Bohaterów Monte Casino
4	W36	PS36 sep. + os. $Q_n = 50$ l/s		rejon ul. Grabowa	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Grabowej i Jaśminowej w Lublinie	Koncepcja PD: prawdopodobnie związane z budową przedłużenia ul. Bohaterów Monte Casino
5	W45	PS45 sep. 40/400 l/s		rejon ul. Siewierzan	Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie opracowany przez Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie w 1994 r.	Koncepcja
6	W46	PS46 sep. 90/900 l/s		rejon ul. Zagonowa	Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie opracowany przez Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie w 1994 r.	Istnieje sieć i wylot PD: OK, zwany jako siewierzan do rowu

Lp.	Oznaczenie			Lokalizacja	Dokumentacja	Uwagi
	wylot	urządzenie podcz.	zbiornik			
7	W37	PS37 dwa ciągi kan. 2x sep. sep. + os. Qn = 100 l/s		ul. Nałęczowska	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Nałęczowskiej w Lublinie	Koncepcja
8	W47	b.d.	istniejący zbiornik retencyjny na końcu układu V = 939 m ³	rejon ul. Łużyczan	Koncepcja programowo- -przestrzenna kanalizacji deszczowej w zachodniej części miasta Lublina opracowana przez PPIRI APRO Sp. z o.o. w 2007 r. Wylot zgodnie z: „Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie”	Istnieje sieć i wylot PD: OK, zwany jako biskupińska do zbiornika i do cieku
9	W48	PS48 sep. 90/900 l/s		rejon ul. Wiślan	Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie opracowany przez Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie w 1994 r.	Koncepcja PD: istnieje, zwany jako Wandy, separator Ø300 BHDC 15/B125 – 2 szt. Qmax = 150 l/s, Qnom = 15 l/s
10	W38	PS38 sep. + os. Qn = 50 l/s		rejon ul. Wojciechowskiej	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Wojciechowskiej w Lublinie	Koncepcja
11	W49			rejon ul. Wandy/ Gnieźnieńskiej		Istnieje sieć i wylot PD: OK, zwany jako Gnieźnieńska II, separator BHDC 10/B125 Qmax = 100 l/s, Qnom = 10 l/s
12	W50	PS50 sep. 10/100 l/s		rejon ul. Wojciechowskiej (pow. Gnieźnieńskiej)	Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie opracowany przez Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie w 1994r.	Koncepcja
13	W51			rejon ul. Gnieźnieńskiej		Istnieje sieć i wylot PD: OK, zwany jako Gnieźnieńska z ul. przy Wojciechowskiej, separator Ø300 BHDC 10/B125, Qmax = 100 l/s, Qnom = 10 l/s
14	W52	PS52 sep. 60/600 l/s		rejon ul. Wojciechowskiej/ Dąbrówki	Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie opracowany przez Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie w 1994 r.	Koncepcja PD: istnieje, zwany jako z ul. Leszka, św. Wojciecha, zlokalizowany przy pętli MPKa przy ul. Wojciechowskiej, separator koalescencyjny lamelowy Navotech SL-FOZ- S-80/800-8s, Qmax = 800 l/s, Qnom = 80 l/s

Lp.	Oznaczenie			Lokalizacja	Dokumentacja	Uwagi
	wylot	urządzenie podcz.	zbiornik			
15	W39	PS39 sep. + os. Qn = 65 l/s		ul. Wojciechowska	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Wojciechowskiej w Lublinie	Koncepcja
16	W1f	PS-W1f podczyszcz. Q = 160 l/s	ZB-W1f	rejon ul. Izoldy	Koncepcja odwodnienia dzielnicy „Konstantynów” w Lublinie opracowana przez Przedsiębiorstwo Techniczne „OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie w 1995 r.	Istnieje sieć i wylot zbiornik retencyjny na końcu układu V = 4007 m ³ PD: OK, zwany jako Lipniak, do zbiornika i do cieku
17	W53	PS53 sep. + os. Qn = 30 l/s		rejon ul. Julii	Koncepcja odwodnienia dzielnicy „Konstantynów” w Lublinie opracowana przez Przedsiębiorstwo Techniczne „OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie w 1995 r.	Koncepcja
18	W54	PS54 sep. + os. Qn = 10 l/s		rejon ul. Romea	Koncepcja odwodnienia dzielnicy „Konstantynów” w Lublinie opracowana przez Przedsiębiorstwo Techniczne „OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie w 1995 r.	Koncepcja
19	W55	PS54 sep. + os. Qn = 15 l/s		rejon ul. Abelarda	Koncepcja odwodnienia dzielnicy „Konstantynów” w Lublinie opracowana przez Przedsiębiorstwo Techniczne „OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie w 1995 r.	Koncepcja
20	W1g	PS-W1g sep. + os. Qn=150 l/s		ul. Lipniak (rejon ul. Abelarda)	Koncepcja odwodnienia dzielnicy “Konstantynów” w Lublinie opracowana przez Przedsiębiorstwo Techniczne “OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie w 1995 r.	Istnieje sieć i wylot
21	W56	PS56 sep. + os. Qn=80 l/s		ul. Lipniak (lewa strona)	Koncepcja ogólna kanalizacji deszczowej dla rejonu ul. Lipniak w Lublinie	Koncepcja
22	W57	PS57 sep. + os. Qn=65 l/s	ZR1, V=236 m ³	ul. Lipniak (prawa strona)	Koncepcja kanalizacji deszczowej dla Osiedla Lipniak w Lublinie opracowana w 2002 r. przez firmę Usługi Projektowe – Ryszard Czop	Koncepcja
23	W58	PS58 sep. + os. Qn=200 l/s	ZR2: V=276 m ³	rejon. ul. T. Krawicza	Koncepcja kanalizacji deszczowej dla Osiedla Lipniak w Lublinie opracowana w 2002 r. przez firmę Usługi Projektowe – Ryszard Czop	Koncepcja

Lp.	Oznaczenie			Lokalizacja	Dokumentacja	Uwagi
	wylot	urządzenie podcz.	zbiornik			
24	W59	PS59 sep. + os. Qn= 150 l/s	ZR3: V=257 m3	ul. Laskowa	Koncepcja kanalizacji deszczowej dla Osiedla Lipniak w Lublinie opracowana w 2002 r. przez firmę Usługi Projektowe – Ryszard Czop	Koncepcja PN: istnieje zbiornik, bez dopływu i odpływu
25	W60	PS57 sep. + os. Qn = 30 l/s		ul. Raszyńska/ ul. Laskowa	Koncepcja kanalizacji deszczowej dla Osiedla Lipniak w Lublinie opracowana w 2002 r. przez firmę Usługi Projektowe – Ryszard Czop	Koncepcja

Źródło: oprac.własne na podstawie „Koncepcji ...” Lemtech 2013 i materiałów udostępnionych przez miasto Lublin

4.8. Zagrożenia

Od wielu lat nie tylko w Polsce, ale również w większości krajów świata obserwowane jest zjawisko rozprzestrzeniania się miast, które staje się coraz intensywniejsze w miarę dynamicznego rozwoju inwestycyjnego. Powierzchnia obszarów miejskich i liczba ich mieszkańców zmienia się, a funkcje właściwe dla centrów miast lokalizowane są na obrzeżach i obszarach formalnie wiejskich⁵³. Brak odpowiedniej polityki miejskiej i systemu zarządzania przestrzenią powoduje przekształcanie dotychczasowych terenów otwartych, rolniczych i leśnych w tereny zurbanizowane. Zapomina się natomiast jak ważne jest uwzględnienie wymagań wynikających z uwarunkowań przyrodniczych, ponieważ przekraczanie lokalnej pojemności środowiska skutkuje utratą odporności na degradację, a w efekcie pogorszeniem warunków życia, w tym przede wszystkim stanu zdrowia mieszkańców. Zjawisko to ma również swoje odniesienie do Lublina i otaczających go gmin, w których przyrost terenów nowo zabudowanych jest bardzo intensywny. Presja urbanistyczna na obrzeżach Lublina, jak i zajmowanie wolnych od zabudowy wąwozów i dolin, skutkuje obniżeniem walorów przyrodniczych miasta oraz negatywnym wpływem na zdrowie i samopoczucie mieszkańców.

⁵³ Pilch A., Zawartka P., Rozlewianie się miast jako zagrożenie dla gospodarki zlewniowej i usług publicznych oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015

Aby uchronić się przed negatywnymi skutkami suburbanizacji wymagana jest koordynacja polityki przestrzennej i dążenie do zagospodarowania terenów otwartych oraz odzyskiwanie i przywracanie do obiegu społeczno-gospodarczego terenów zdegradowanych, często znajdujących się w centrach miast. Ochrona dolin i wąwozów przed zabudową jest jedyną drogą do uniknięcia utraty terenów cennych przyrodniczo i terenów otwartych, jak również zmian w przyrodzie i krajobrazie, będących cechą charakterystyczną i silną stroną Lublina. Zachowanie potencjału do świadczenia usług ekosystemowych, a w dalszej kolejności umiejętne ich wykorzystanie, pozwoli na utrzymanie publicznych funkcji przestrzeni bez nadmiernego zwiększenia kosztów funkcjonowania Lublina, m.in. przez ograniczenie konieczności rozbudowy infrastruktury.

5. IDENTYFIKACJA GRUP INTERESARIUSZY

Z punktu widzenia identyfikacji grup interesariuszy, jak również kształtowania procesu partycypacji związanej z zagospodarowaniem cennych elementów przyrody miejskiej, ważne jest odniesienie do celów sformułowanych w dokumentach strategicznych miasta Lublina.

Głównym celem wdrażania *Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013–2020* jest zapewnienie miastu trwałych możliwości zrównoważonego rozwoju, w którym ochrona środowiska jest istotną wartością. Stąd też planowane działania powiązane są z realizacją następujących działań:

- B.3.3. Rozwój przestrzeni publicznych we wszystkich częściach miasta.
- B.3.4. Budowanie wrażliwości i odpowiedzialności za jakość przestrzeni i środowiska miejskiego.
- B.3.6. Rozwój, wzmacnianie i skuteczna ochrona systemu przyrodniczego miasta⁵⁴.

Rozumienie udziału społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji nabiera nowego wymiaru wraz z ewolucją koncepcji zrównoważonego rozwoju. Od jednego z pierwszych dokumentów międzynarodowych dotyczących zasad zrównoważonego rozwoju (*Agenda 21*), silny nacisk kładziony jest na rolę różnych grup interesariuszy, w tym m.in. społeczności lokalnej w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. Zagadnienie to jest szczególnie ważne dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast, której użytkownikami są poszczególne grupy interesariuszy.

Udział różnych grup zawodowych w procesie projektowania ochrony przyrody jest istotnym elementem pozyskiwania i dostarczania informacji zwrotnych o pożądanym charakterze rozwoju danego miejsca. Ponadto zaangażowanie społeczeństwa, rozumianego zarówno ogólnie, jak i w znaczeniu określonych grup docelowych, we wspólne podejmowanie decyzji dotyczących kierunków rozwoju miasta, zabezpiecza długoterminowe wsparcie realizowanych planów inwestycyjnych lub proponowanych koncepcji. Nawet największe polityczne i finansowe wsparcie projektu, polityki i koncepcji może być bowiem nieskuteczne bez szerokiego poparcia zróżnicowanych grup interesariuszy i może obrócić się przeciwko inwestorowi lub przedstawicielom administracji publicznej. Ponieważ zieleń to jeden

---

⁵⁴ Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020, Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów, Lublin, 2013

z najcenniejszych elementów wielkiego ekosystemu, jakim jest miasto Lublin⁵⁵, które zarówno przez mieszkańców, jak i odwiedzających go turystów odbierane jest często jako enklawa zieleni, działania na rzecz zapobiegania negatywnym przekształceniom i ochrony terenów zielonych są dla miasta kluczowe.

Uspołecznienie metody przygotowania, a w przyszłości także wdrożenia koncepcji działania na rzecz ochrony i gospodarowania zasobami przyrody, jest niezbędnym warunkiem jego efektywnej realizacji. W działaniach na rzecz ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody, podobnie jak w przypadku procesu rewitalizacji rzeczywista partycypacja powinna oznaczać wzajemną komunikację między różnymi interesariuszami, w trakcie której wszyscy uczestnicy procesu zmian mają możliwość wpływania na podejmowane decyzje, a następnie biorą udział w ich realizacji⁵⁶, a nie tylko opiniują już wykonane działania. Dlatego też ważna jest dwustronność przepływu informacji, tak aby władze miasta nie tylko miały możliwość przekazywania społeczności lokalnej informacji na temat podjętych inicjatyw i decyzji, ale także zebrania opinii i ocen dotyczących tych decyzji oraz sugestii odnoszących się do kolejnych zaplanowanych kroków.

Dla efektywnego procesu angażowania kluczowych interesariuszy, zgodnie z zasadą partycypacji różnych grup zawodowych w kreowaniu, zarządzaniu i gospodarowaniu zasobami przyrody miasta, jako zieloną i błękitno-zieloną infrastrukturą, świadczącą usługi ekosystemowi, niezbędne jest zachowanie kompleksowego, a zarazem sektorowego podejścia do ich identyfikacji.

Z tego względu dla identyfikacji grup interesariuszy poddano diagnozie aktualną sytuację społeczno-gospodarczą Lublina na tle obszaru problemowego, jakim są dzielnice Konstantynów, Węglin Płn. i Szerokie, przez które przepływa Dopływ spod Konopnicy, zdiagnozowany i opisany w poprzednich rozdziałach jako główne zagadnienia problemowe.

Zgodnie z zapisami *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin...* obszar obejmujący dolinę Dopływu spod Konopnicy w całości objęty jest obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. W rejonie tym wyznaczono tereny aktywizacji gospodarczej i koncentracji miejsc pracy (na południe od

---

⁵⁵ <https://lublin.eu/mieszkanicy/srodowisko/zielony-lublin/>

⁵⁶ Czyżewska A., Jak planować proces rewitalizacji społeczno-gospodarczej przestrzeni miejskiej?, Pracowania Badań i Innowacji Społecznych Stocznia

projektowanej tzw. Trasy Zielonej), tereny intensywnej urbanizacji (przeważająca część obszaru), tereny dolin rzecznych (dolina Dopływu spod Konopnicy) oraz tereny koncentracji wielkokubaturowych obiektów handlowych⁵⁷. Dlatego też tak istotne jest, aby w działania koncepcyjne na tym terenie zaangażowane były grupy społeczne i zawodowe, będące obecnymi lub przyszłymi użytkownikami tego terenu.

Dla spójnej realizacji tych działań, niezwykle istotna jest komunikacja ze społeczeństwem, partycypacja społeczna, a także edukacja ekologiczna oraz zapewnienie funkcjonowania systemu informacji o środowisku. Dla efektywnego przeprowadzenia procesu partycypacji niezbędne jest przeprowadzenie analizy potrzeb interesariuszy, którą poprzedza ich identyfikacja. W przypadku działania związanego ze zmianą przestrzeni publicznej, interesariuszami są podmioty, które uczestniczą w tworzeniu projektu (biorą czynny udział w jego realizacji) lub są bezpośrednio zainteresowane wynikami jego wdrożenia.

Ponieważ różne grupy interesariuszy mogą wywierać negatywny lub pozytywny wpływ na dany proces, identyfikacja interesariuszy wiąże się przede wszystkim z określeniem listy potencjalnych podmiotów i siły ich oddziaływania na dane przedsięwzięcie. Uspołecznienie metody przygotowania i wdrożenia projektu, a następnie działań szczegółowych planowanych w jego ramach do przeprowadzenia, jest niezbędnym warunkiem jego efektywnej realizacji i osiągnięcia wyznaczonych celów. Dlatego też identyfikacja interesariuszy powinna obejmować zarówno podmioty potencjalnie zaangażowane, jak i bezpośrednio uczestniczące w prowadzonych działaniach w każdej ich fazie. Interesariusze to jednostki indywidualne, grupy lub instytucje, których działania zgodne z zasadami zintegrowanego zarządzania zasobami i przestrzenią miejską, wykraczają poza tradycyjnie rozumianą „branżowość”. Do kluczowych interesariuszy w sprawach związanych z zarządzaniem zasobami przyrodniczymi należą zawsze decydenci, tj. władze publiczne, a także właściciele nieruchomości, projektanci. Odrębną grupę stanowią interesariusze społeczni, czyli mieszkańcy, lokalni liderzy, użytkownicy miejsc, organizacje non profit i inwestorzy, których dotyczy sprawa zarówno w stanie istniejącym, jak i po przeprowadzeniu zmiany. Inną grupą są instytucje pośrednio związane, jak instytucje badawcze, organizacje itp.

---

⁵⁷ Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, 2018

Jednym z kluczowych wyzwań jest nie tylko identyfikacja różnych grup interesariuszy, ale także poznanie ich opinii, potrzeb oraz problemów. Istnieje szereg technik i wskazówek pozwalających na zidentyfikowanie grup interesariuszy obszaru problemowego oraz ich podziału. Na potrzeby niniejszego opracowania identyfikacja grup interesariuszy została przeprowadzona na podstawie⁵⁸:

- rodzaju grupy,
- poziomu świadomości,
- uwzględnienia perspektywy „interesu” i problematyki.

Identyfikacja interesariuszy według rodzaju grupy

Na podstawie przeprowadzonych roboczych spotkań typu warsztatowego z lokalnymi decydentami, ekspertami, osobami zaufania publicznego oraz dodatkowych obserwacji terenu wyodrębniono następujące rodzaje grup interesariuszy związanych z realizacją projektu dla doliny Dopływu spod Konopnicy, w granicach miasta Lublina:

1. **Lokalne władze administracyjne** – czyli przedstawiciele administracji publicznej, reprezentujący interesy publiczne. Zaangażowanie samorządu zwiększa prestiż projektu i może ułatwić pozyskanie zaufania mieszkańców. Władze lokalne mogą także motywować ekspertów do zaangażowania się w niektóre kwestie, takie jak planowanie przestrzenne, ochrona środowiska itp.
2. **Politycy**⁵⁹, czyli na poziomie lokalnym członkowie rady miasta Lublina.
3. **Władze i instytucje regionalne** – działające na większym niż miasto obszarze i dlatego mogą mieć wpływ na realizację przedsięwzięć, wskazując na ich związek z polityką regionalną, dystrybucję funduszy unijnych oraz tworzenie regionalnych strategii i ich realizację. Duże znaczenie może mieć dla przedmiotowego działania np. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który posiada środki na finansowanie niektórych projektów związanych z ochroną środowiska.
4. **Organizacje pozarządowe** – zaangażowanie i wsparcie ze strony organizacji pozarządowych jest często kluczowe dla sukcesu związanego z opracowaniem

---

⁵⁸ Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014, http://partycypacjaobywatelska.pl/wpcontent/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publicacja.pdf

⁵⁹ Rzeki w miastach – przestrzenie pełne życia. Podręcznik projektu REURIS, 2012; część II: Zaangażowanie interesariuszy projektu wraz z planowaniem partycypacyjnym. https://www.gig.eu/sites/default/files/attachments/projekty/reuris_podrecznik_act.pdf

i wdrożeniem koncepcji, zwłaszcza łączącej działania w dziedzinie ochrony przyrody i planowania przestrzennego. Silną stroną organizacji pozarządowych jest ich bardzo dobra znajomość lokalnych problemów i lokalnej rzeczywistości (np. ograniczeń i możliwości społeczności lokalnych). Ponadto organizacje te często mają bardzo dobre kontakty z ekspertami, decydentami i przedstawicielami biznesu, którzy mogą być źródłem istotnego wsparcia – dzięki temu, przez wykorzystanie różnych punktów widzenia i praktycznego doświadczenia, dużo łatwiej jest przewyciężyć potencjalne problemy.

5. **Instytucje naukowe** – uczelnie i instytuty badawcze, zwłaszcza te, których badania skupione są na tematach związanych ze środowiskiem, zagospodarowaniem przestrzennym, ekonomią lub zdrowiem publicznym, takie jak: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Politechnika Lubelska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza im. W. Pola w Lublinie. Zaangażowanie przedstawicieli uczelni w działania projektowe jest niezbędne, ponieważ co czwarty mieszkaniec miasta jest studentem⁶⁰. Obecność naukowców i studentów ma wpływ praktycznie na każdy aspekt życia mieszkańców Lublina.
6. **Przedstawiciele biznesu** – interesariusze z grupy biznesu są jednymi z najważniejszych w realizowanych projektach i odgrywają kluczową rolę w ich powodzeniu. Mogą mieć znaczny wpływ na decyzje pozostałych interesariuszy, ze względu na ich udział w lokalnym budżecie oraz zapewnienie zatrudnienia mieszkańców.
7. **Spółeczność lokalna** – jest to niezwykle ważna grupa interesariuszy w kontekście zmian wprowadzanych w gminie, ponieważ każda podejmowana decyzja wpływa bezpośrednio lub pośrednio na jakość ich życia. Przy angażowaniu w działania społeczności lokalnej należy jednak pamiętać, że raczej niemożliwe do przewidzenia są postawy całego społeczeństwa w stosunku do danej inwestycji, ponieważ każdy obywatel może mieć inny punkt widzenia. Szczególnie istotnymi podgrupami są mieszkańcy i właściciele okolicznych nieruchomości.
8. **Specjalne grupy interesu** – przez specjalne grupy interesu rozumie się osoby ze specjalnymi potrzebami lub grupy posiadające wspólny interes dotyczący danego

---

⁶⁰ Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020, Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów, Lublin 2013

obszaru. W ramach analizowanego przedsięwzięcia wyodrębniono następujące specjalne grupy interesu:

- Spacerowicze i rowerzyści terenowi – stanowią najliczniejszą grupę. Regularnie korzystają z walorów terenowych. Z uwagi na dynamiczny i nieuregulowany prawnie charakter tych przedsięwzięć należy zwrócić szczególną uwagę na oczekiwania tej grupy interesariuszy.
- Młodzież szkolna, nauczyciele przyrody, studenci – z uwagi na fakt, że teren ma walory przyrodnicze, predestynujące go do bycia obiektem zajęć edukacyjnych zarówno na etapie szkolnym jak i zajęć praktycznych dla studentów.

9. **Media (np. Kurier Lubelski, Dziennik Wschodni, Radio Lublin, Telewizja Lublin, Lubelska.TV)** – wspierają działania promocyjne w lokalnych mediach, pobudzają aktywność i zaangażowanie pozostałych grup interesariuszy, jak również budują świadomość. Lokalne media często wykazują inicjatywę w ramach propagowania inicjatyw na rzecz społeczności, stąd należy podkreślić ich istotny wpływ na kształtowanie opinii publicznej.

Jako że Dopływ spod Konopnicy ma swój obszar źródliskowy w północnej części gminy Konopnica, bezpośrednie sąsiedztwo Lublina przekłada się na uwarunkowania przestrzenne tej gminy. Jej cechą charakterystyczną jest brak dominującego ośrodka osadniczego, pełniącego funkcję lokalnego ośrodka obsługi mieszkańców i gminnego centrum aktywności społeczno-gospodarczej, natomiast wzrastająca liczba mieszkańców będzie wymagała udostępnienia przestrzeni publicznej i miejsc spędzania wolnego czasu.

Z punktu widzenia identyfikacji grup interesariuszy, jak również kształtowania procesu partycypacji związanej z zagospodarowaniem cennych elementów przyrody, ważne jest przeanalizowanie celów *Strategii Rozwoju Gminy Konopnica na lata 2016–2022*⁶¹, a także *Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Konopnica na lata 2016–2023*⁶².

Planowane działania na rzecz ochrony doliny Dopływu spod Konopnicy i angażowanie w ich przebieg mieszkańców oraz inne grupy interesariuszy z Gminy Konopnica, wpisują się

---

⁶¹ Strategia Rozwoju Gminy Konopnica na lata 2016–2022, Instytut Doradztwa Innowacyjnego Sp. z o.o. i Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin, przyjęta uchwałą XXV/159/2016 Rady Gminy Konopnica z dnia 23 sierpnia 2016 r.

⁶² Lokalny Program Rewitalizacji gminy Konopnica na lata 2016–2023, Agencja Projektów Pomocowych i Strategicznych Sp. z o.o., Lublin

w pozytywne zmiany, zaplanowane w wizji rozwoju gminy, zapisanej w Strategii w sferze dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego, takie jak:

- zrewitalizowana przestrzeń gminy i odnowione obiekty o wartości historycznej, z dawnym grodziskiem w Motyczu, jako ważnym centrum aktywności wzbudzającym zainteresowanie turystów,
- dobrze chronione środowisko naturalne i wysoka świadomość ekologiczna mieszkańców dbających o najbliższe otoczenie i przestrzeń publiczną.

Ponadto działania ochronne doliny są także zgodne z potrzebami mieszkańców, zdiagnozowanymi i zapisanymi w *Lokalnym Programie Rewitalizacji gminy Konopnica na lata 2016–2023*, w zakresie tworzenia i zagospodarowania terenów zielonych.

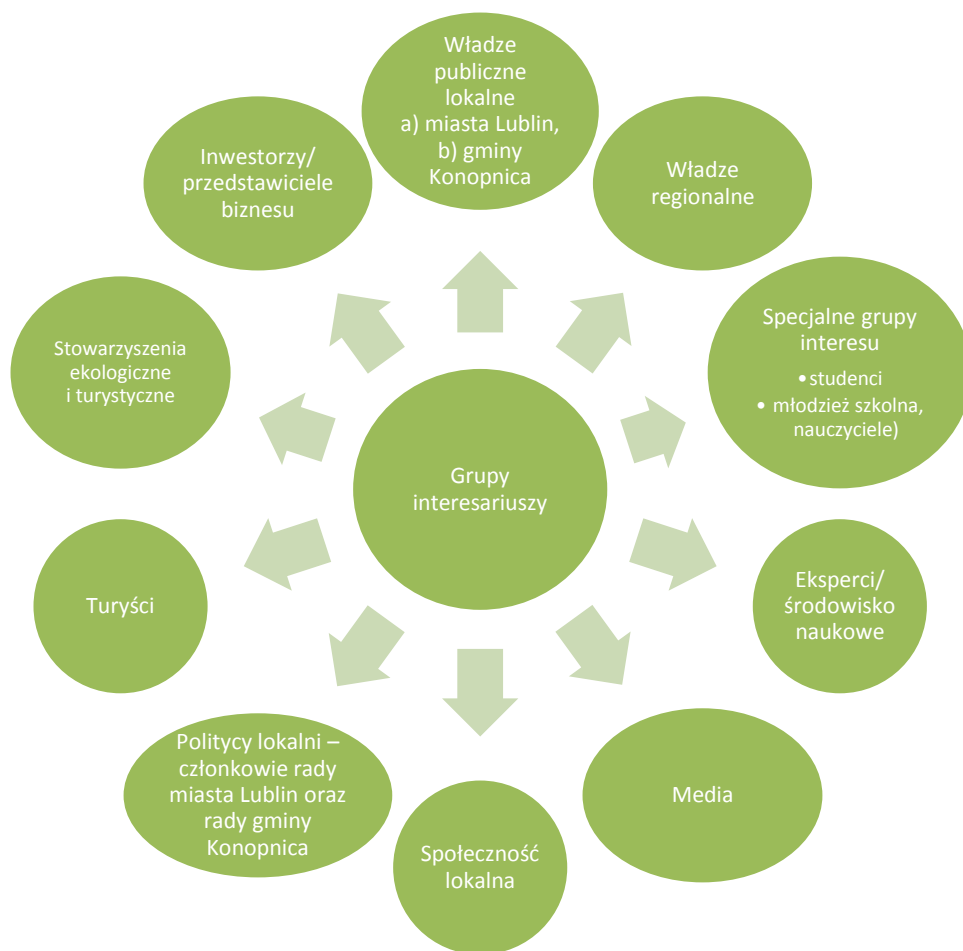
Głównymi interesariuszami w procesie działań koncepcyjnych dla odtworzenia/poprawy jakości przyrody w dolinie Cieku spod Konopnicy, ze strony gminy Konopnica powinni być zatem:

- **przedstawiciele administracji publicznej** (reprezentujący interesy publiczne), czyli lokalne władze administracyjne,
- **politycy**, czyli na poziomie lokalnym członkowie rady gminy⁶³,
- **lokalni interesariusze**, czyli osoby bezpośrednio związane z obszarem problemowym – np. okoliczni mieszkańcy, właściciele nieruchomości sąsiadujących z obszarem problemowym, organizacje pozarządowe, przedstawiciele prywatnych oraz publicznych instytucji i stowarzyszeń działających na terenie danego obszaru.

Rysunek 23 pokazuje opisany sposób grupowania interesariuszy.

---

⁶³ Rzeki w miastach – przestrzenie pełne życia. Podręcznik projektu REURIS, 2012; część II: Zaangażowanie interesariuszy projektu wraz z planowaniem partycypacyjnym, https://www.gig.eu/sites/default/files/attachments/projekty/reuris_podrecznik_act.pdf

Rysunek 23. Zidentyfikowane grupy interesariuszy – Lublin i Konopnica

Identyfikacja grup interesariuszy z uwzględnieniem poziomu świadomości

Inną metodą pozwalającą upewnić się, że w procesie partycypacji uwzględniono wszystkich istotnych interesariuszy, jest analiza relacji (pośrednich i bezpośrednich) między potencjalnymi uczestnikami a problemami, które związane są z analizowanym terenem. Na tej podstawie dokonano podziału na interesariuszy aktywnych, biernych i wpływowych⁶⁴.

Aktywni interesariusze – np. osoby, których zaangażowanie w dane działanie wiąże się z pełnionymi przez nie funkcjami. W analizowanym przypadku będą to władze lokalne, przedstawiciele organizacji ekologicznych, edukatorzy (zarówno przedstawiciele organizacji ekologicznych, jak i nauczyciele) oraz przedstawiciele UM Lublin. Do tej grupy należą też osoby, które są silnie związane z terenem i na pewno będą zainteresowane procesem przemian. Osoby takie powinny być włączane do każdego procesu na samym początku.

⁶⁴ Ackland A., Dialogue by Design, A Handbook of Public & Stakeholder Engagement, Dialogue by Design, Londyn, 2012; za: Praca zbiorowa, Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014, http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publicacja.pdf

Warto w tym przypadku wyodrębnić podgrupę tzw. **uśpionych interesariuszy**, czyli osób posiadających uprawnienia skutkujące możliwością wpływu na działania/narzucenia swojej woli, ale nieposiadających uzasadnionych związków z projektem⁶⁵. Mogą oni jednak stać się stroną dyskusji, w momencie, gdy tylko się o tym dowiedzą. Na potrzeby podniesienia efektywności procesu partycypacji wskazane jest zlokalizowanie tej grupy interesariuszy, informowanie ich o dotyczących ich wydarzeniach i zachęcenie do udziału w procesie, bowiem ta grupa interesariuszy może uaktywnić się, gdy (o ile) ich bezpośrednie interesy zostaną zagrożone/zaangażowane w proces⁶⁶.

Bierni interesariusze – to osoby, które najprawdopodobniej nie odczują na sobie bezpośrednich skutków konsultowanego projektu zarządzania przyrodą miejską, a zatem nie zaangażują się bezpośrednio w proces partycypacji, o ile nie zostaną o nim skutecznie poinformowani i do niego zachęceni, np. przez media lub grupy prowadzące kampanie informacyjne. Tak rozumiana grupa interesu może dotyczyć przedstawicieli biznesu, potencjalnych inwestorów, którzy potencjalnie będą mogli być zaangażowani w realizację projektu. Może dojść do ich aktywizacji pod wpływem działań informacyjnych lub politycznych.

Wpływowi interesariusze – do tej grupy interesariuszy należą osoby często zwerbowane przez aktywnych interesariuszy w trakcie prac konsultacyjnych. Często są to liderzy społeczni czy dziennikarze, którzy przez osobiste zaangażowanie w problematykę mogą mieć też istotny wpływ na opinię publiczną i powinni być traktowani jako aktywni interesariusze od momentu, w którym staje się jasne, że zaangażowali się w działania na rzecz rozwiązania problemu.

Identyfikacja grup interesariuszy z uwzględnieniem perspektywy „interesu” i problematyki

Z uwagi na szerokie grono interesariuszy i potrzebę zdefiniowania kanałów dotarcia do grup w celu ich poinformowania oraz zaangażowania w proces partycypacji, w celu podsumowania identyfikacji grup docelowych, została opracowana tzw. mapa interesariuszy, która pozwala na pogrupowanie interesariuszy ze względu na siłę ich wpływu i poziom

---

⁶⁵ Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J., Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts, „The Academy of Management Review”, Vol. 22, No. 4, 1997

⁶⁶ Ackland A., Dialogue by Design, A Handbook of Public & Stakeholder Engagement, Dialogue by Design, Londyn, 2012; za: Praca zbiorowa, Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014. http://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publiczacja.pdf

zainteresowania. Mapa interesariuszy umożliwia zobrazowanie nastawienia poszczególnych interesariuszy do planowanego projektu i stopnia ich oddziaływania na projekt⁶⁷.

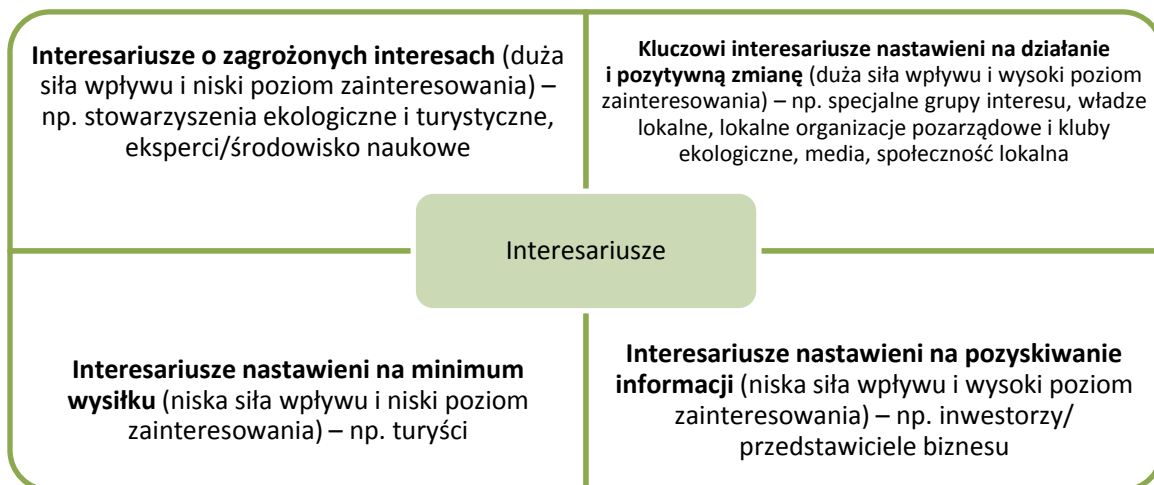
Mapa interesariuszy (Rysunek 24) podzielona jest na 4 obszary:

Kluczowi interesariusze nastawieni na działanie i pozytywną zmianę – wysoki wpływ, wysokie zainteresowanie: grupa ta może stanowić źródło ryzyka dla projektu. Jest to grupa, którą należy zarządzać dość intensywnie w celu zapewnienia wysokiego poziomu jej satysfakcji,

Interesariusze o zagrożonych interesach – wysoki wpływ, niskie zainteresowanie: grupę tę należy utrzymywać w ciągłej satysfakcji, można ją wykorzystać do zarządzania innymi grupami interesariuszy,

Interesariusze nastawieni na pozyskiwanie informacji – niski wpływ, wysokie zainteresowanie: grupę tę należy monitorować, gdyż może ona stanowić źródło informacji o wymaganiach dotyczących efektu końcowego.

Interesariusze nastawieni na minimum wysiłku – niski wpływ, niskie zainteresowanie: należy informować ich o postępach w realizacji projektu, co może przełożyć się na wzrost zainteresowania. Grupę należy monitorować pod tym kątem.

Rysunek 24 Mapa interesariuszy

Źródło: oprac. na podstawie Polko A., Rewitalizacja, w tym problematyka programów rewitalizacji – szkolenie, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Wydział Rozwoju Regionalnego, czerwiec 2017

⁶⁷ Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

Najwięcej grup interesariuszy przydzielono do kluczowych interesariuszy nastawionych na pozytywną zmianę. Ma to związek z dużym zainteresowaniem tematem, naciskiem społeczności lokalnej i potrzebą zmian.

Na Rysunku 25 przedstawiono zasady postępowania w obrębie grup interesariuszy w odniesieniu do stopnia ich zainteresowania daną inicjatywą.

Rysunek 25. Zasady postępowania w obrębie zidentyfikowanych grup interesariuszy

Źródło: oprac. na podstawie: Reweda D., Mapa interesariuszy⁶⁸

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę publiczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji między władzą, obywatelami i przedsiębiorcami, budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych.

⁶⁸ <https://productvision.pl/2016/mapa-interesariuszy/> (dostęp: 10.04.2018)

6. IDENTYFIKACJA PODMIOTÓW (GRUP ZAWODOWYCH) MAJĄCYCH NAJWIĘKSZY WPŁYW NA PRZYRODĘ ANALIZOWANEGO TERENU

Identyfikacja podmiotów/grup zawodowych związana jest ściśle z wyłonionymi w poprzednim rozdziale grupami interesariuszy. W przypadku miasta Lublina, można wymienić grupy zawodowe, które będą miały znaczący **bezpośredni i pośredni** wpływ na przyrodę analizowanego terenu. Wśród grup wpływających **bezpośrednio** na analizowany obszar można wyróżnić m.in.

- Wydziały Urzędu Miasta Lublin, w szczególności reprezentantów następujących Wydziałów:
  - Biuro ds. Zagospodarowania Dolin Rzecznych i Wąwozów,
  - Biuro Miejskiego Architekta Zieleni,
  - Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków,
  - Biuro Rewitalizacji,
  - Wydział Architektury i Budownictwa,
  - Wydział Funduszy Europejskich,
  - Wydział Ochrony Środowiska,
  - Wydział Planowania,
  - Wydział Kultury,
  - Biuro Partycypacji Społecznej,
  - Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej,
  - Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego;
- Radę Miasta Lublin,
- MPWiK Sp. z o.o. Lublin,
- Wody Polskie/RZGW Lublin,
- Rady dzielnic: Węglin Północny, Węglin Południowy, Konstantynów,
- mieszkańców dzielnic: Węglin Północny, Węglin Południowy, Konstantynów,
- organizacje ekologiczne i społeczne,
- mieszkańców gminy Konopnica.

Do grupy podmiotów, oddziałujących w sposób **pośredni** na analizowany obszar, natomiast można zaliczyć:

- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Regionalną Dyрекcyję Lasów Państwowych,
- Radę Gminy Konopnica,
- Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie,
- Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II,
- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
- Towarzystwo dla Natury i Człowieka,
- Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych,
- Stowarzyszenie Młodych Naukowców,
- Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne,
- Fundację „ECO”,
- Ligę Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgowy w Lublinie,
- osoby czasowo przebywające na obszarze miasta (np. bliskich przyjeżdżających do rodzin, osoby chcące spędzić w tym rejonie wolny czas itp.),
- funkcjonariuszy Straży Miejskiej w Lublinie,
- administrację i właścicieli ogródków działkowych,
- przedstawicieli biznesu/sektora MŚP.

W ramach niniejszego opracowania sporządzono „wyjściową” tabelę (Tabela 6) głównych grup interesariuszy, w tym szczególnie mających udział w zarządzaniu i ochronie przyrody oraz gospodarowaniu wodami opadowymi i roztopowymi na analizowanym terenie.

Tabela 6. Główne grupy interesariuszy

Podmiot	Cele podmiotu związane z zagospodarowaniem suchych dolin/wąwozów	Rola podmiotu – w co i w jakim zakresie dany podmiot może/chce się zaangażować w zakresie przyszłego zagospodarowania/utrzymania terenu?
Urząd Miasta – Biuro ds. Zagospodarowania Dolin Rzecznych i Wąwozów	<ul style="list-style-type: none"> • działania na rzecz wykorzystania i zagospodarowania wąwozów i suchych dolin pod kątem przyrodniczym oraz ochrony miasta Lublina przed ujemnymi skutkami związanymi ze zmianami klimatu • prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych • poszukiwanie dostępnych źródeł dofinansowania na realizację projektów 	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja działań związanych z realizacją projektu w ramach struktur Urzędu Miasta Lublina • weryfikacja zgodności proponowanych działań z Programem rewitalizacji i zagospodarowania doliny rzeki Bystrzycy • weryfikacja proponowanych rozwiązań w zakresie ochrony wąwozów i suchych dolin
Urząd Miasta – Biuro Miejskiego Architekta Zieleni	<ul style="list-style-type: none"> • zarządzanie terenami zieleni w mieście Lublinie; • planowanie i tworzenie terenów zieleni w mieście Lublinie • ochrona i nadzór nad zasobami cennymi przyrodniczo • wydawanie zezwoleń na wycinkę drzew i krzewów 	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie merytoryczne przy planowaniu, projektowaniu i tworzeniu potencjalnych miejsc do zagospodarowania ze względu na zatrudnionych w biurze architektów krajobrazu • wsparcie merytoryczne dla obszarów chronionych • wsparcie merytoryczne dla stanu zdrowotnego drzew, leczenia drzewostanu, procedury pozyskania zezwoleń na wycinkę
Urząd Miasta – Biuro Miejskiego Konservatora Zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • koordynowanie zarządzania dziedzictwem kulturowym miasta Lublina, w tym krajobrazem kulturowym na obszarze miasta 	<p>Biuro MKZ jest realnie zaangażowane w działania na obszarze omawianych obszarów ze względu na zakres realizowanych zadań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • własnych gminy – w szczególności w zakresie prowadzenia gminnej ewidencji zabytków • zleconych przez wojewodę w zakresie ochrony zabytków; dotyczy to m.in. realizacji postępowań administracyjnych wynikających z zakresu ochrony zabytków <p>Część z omawianych obszarów jest objęta ochroną konserwatorską m.in. ujęte w gminnej ewidencji zabytków stanowiska archeologiczne</p>
Urząd Miasta – Biuro Rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowywanie i koordynacja procesu rewitalizacji, w tym współpracy z interesariuszami rewitalizacji 	<p>Możliwe jest włączenie Biura Rewitalizacji jako współuczestnika, o ile projekt/działania w nim przewidziane są z celami zapisanymi w obowiązującym Programie Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023 i będą dotyczyły obszarów określonych w uchwalonym Programie (proces rewitalizacji co do zasady nie dotyczy terenów otwartych – niezamieszkałych)</p>
Urząd Miasta – Wydział Architektury i Budownictwa	<ul style="list-style-type: none"> • kształtowanie ładu przestrzennego dla terenów nieposiadających miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie wydawania decyzji: <ul style="list-style-type: none"> - o lokalizacji inwestycji celu publicznego, wydawanie decyzji - o warunkach zabudowy 	
Urząd Miasta – Wydział Funduszy Europejskich	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie wniosków aplikacyjnych – dla pozyskiwania krajowych/zagranicznych źródeł finansowania na realizację projektów inwestycyjnych powstałych w wyniku koncepcji • promocja projektów inwestycyjnych (jeśli będą) 	<p>Wydział Funduszy Europejskich może:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazywać możliwości pozyskania funduszy zarówno ze środków unijnych, jak i krajowych na zadania/ przedsięwzięcia wskazane przez wydziały • opracowywać wnioski aplikacyjne w celu pozyskania środków na realizację projektów inwestycyjnych

Podmiot	Cele podmiotu związane z zagospodarowaniem suchych dolin/wąwozów	Rola podmiotu – w co i w jakim zakresie dany podmiot może/chce się zaangażować w zakresie przyszłego zagospodarowania/utrzymania terenu?
Urząd Miasta – Wydział Ochrony Środowiska	<ul style="list-style-type: none"> • zadania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej • nadzór nad jakością wód, w tym odprowadzanych z kanalizacji deszczowej do rzek • opracowywanie i realizacja programów proekologicznych i edukacji ekologicznej • ocena oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć 	<p>Propozycje WOŚiGW UML:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podjęcie działań z zakresu gospodarki wodno-ściekowej przez przyłączenie mieszkańców do miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej (likwidacja szamb) – przy współpracy z Miejskim Przedsiębiorstwem Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. • reagowanie na sytuacje kryzysowe
Urząd Miasta – Wydział Planowania	<ul style="list-style-type: none"> • dokonywanie analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Miasta Lublina oraz oceny postępów w opracowywaniu planów miejscowych w nawiązaniu do ustaleń studium i wniosków w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego • budowa i zarządzanie miejskim systemem informacji przestrzennej 	<p>Rola Wydziału Planowania polega na wytyczeniu kierunków rozwoju miasta i określaniu zagospodarowania terenów przez wyznaczanie funkcji na obszarach objętych projektami mpzp lub zmianami mpzp. Dokumenty planistyczne (mpzp i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) zawierają m.in. ochronę planistyczną, w tym miejsca cenne przyrodniczo, które nie są chronione ustawowo. W dokumentach planistycznych zawarte są również inne dokumenty strategiczne, plany, programy dotyczące miasta i wykonane przez różne jednostki i instytucje tak, aby rozwój miasta był spójny. Wynika z tego, że zadania wykonywane przez Wydział w postaci mpzp i suikzp są rezultatem współpracy, uzgodnień i opinii wielu instytucji biorących udział w wyznaczaniu kierunków rozwoju i przyszłości miasta</p>
Urząd Miasta – Wydział Kultury	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie i wdrożenie strategicznych koncepcji rozwoju kultury w mieście • stymulacja procesów rozwoju sektora kultury w mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • Wydział Kultury może w dokumentach strategicznych z zakresu kultury (np. Strategia Rozwoju Kultury Lublina⁶⁹) wskazywać potrzebę wykorzystania terenów dolin rzecznych i wąwozów dla działań społecznych i artystycznych. Zapisy tego typu pojawiły się już w aktualnej Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020 (Obszar operacyjny 2.4 Przestrzeń kultury) • Wydział Kultury może promować wśród miejskich instytucji kultury ideę wykorzystania terenów dolin rzecznych i wąwozów dla działań społecznych i artystycznych⁷⁰
Urząd Miasta – Biuro Partycypacji Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie spraw i zadań dotyczących partycypacji społecznej mieszkańców Lublina • organizacje, wspieranie i określanie zasad procesu konsultacji dla komórek organizacyjnych i jednostek organizacyjnych 	
Urząd Miasta – Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej	<ul style="list-style-type: none"> • działania w zakresie identyfikacji problemów i analizy potrzeb środowisk mieszkańców miasta Lublina w sferze spraw społecznych • wsparcie w zakresie aktywizacji seniorów w działania projektowe 	<p>Konsultacje w zakresie identyfikacji problemów i analizy potrzeb lubelskich seniorów przez współpracę z Radą Seniorów Miasta Lublina</p>

⁶⁹ Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020, Załącznik do uchwały nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r., Urząd Miasta Lublin, 2013

⁷⁰ Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020

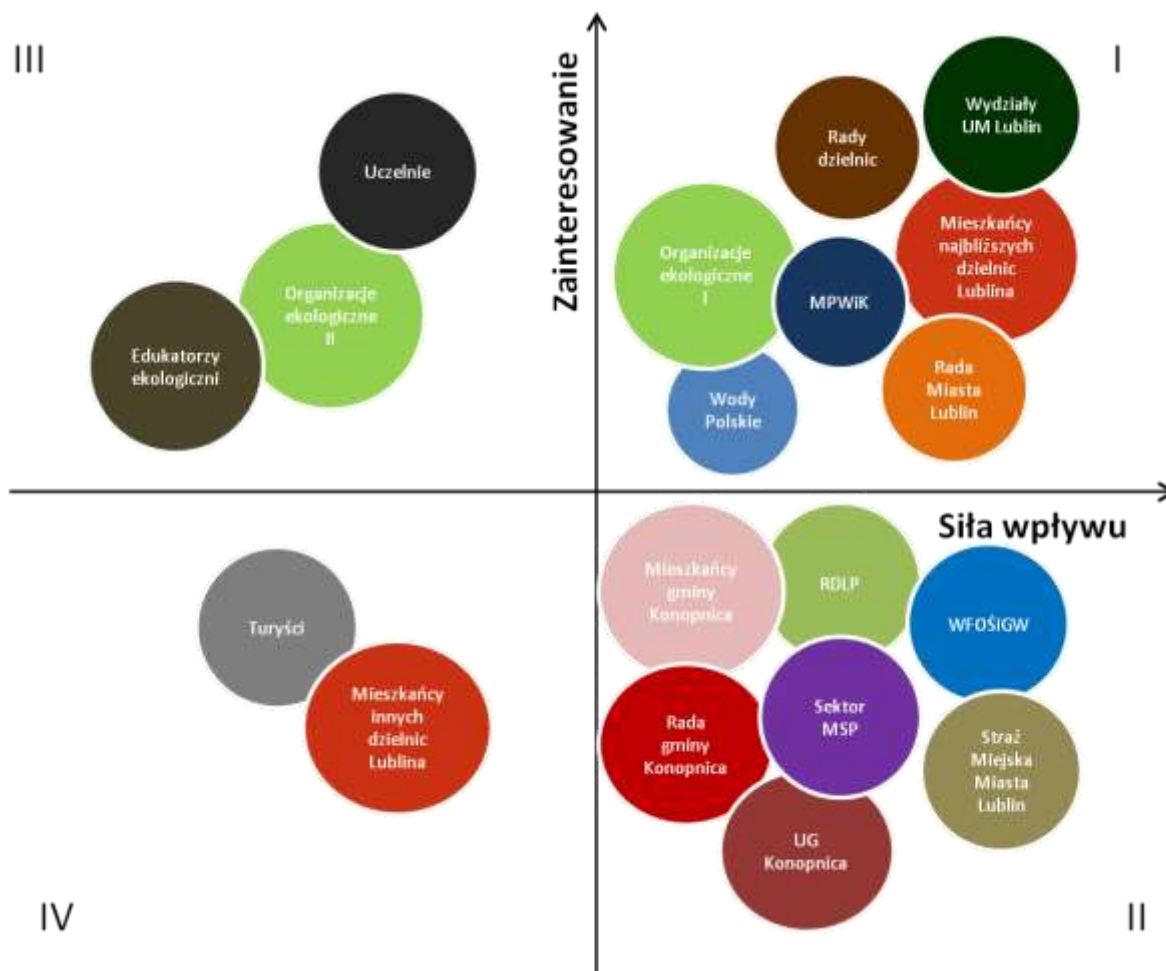
Podmiot	Cele podmiotu związane z zagospodarowaniem suchych dolin/wąwozów	Rola podmiotu – w co i w jakim zakresie dany podmiot może/chce się zaangażować w zakresie przyszłego zagospodarowania/utrzymania terenu?
Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego	<ul style="list-style-type: none"> przewidywanie i przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i technicznym, przygotowywanie i realizacja programów dotyczących porządku publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców oraz zapobieganie zagrożeniom życia i zdrowia ludzi koordynowanie i kierowanie działalnością w zakresie planowania i realizacji przedsięwzięć z zakresu zarządzania kryzysowego 	Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego UM Lublina nie widzi zadań do realizacji w ramach projektu pn. „Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast”
Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Lublin	<ul style="list-style-type: none"> eksploatator systemu kanalizacyjnego 	
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	<ul style="list-style-type: none"> ochrona i nadzór nad zasobami cennymi przyrodniczo 	
Wody Polskie RZGW Lublin Zarząd Zlewni w Zamościu	<ul style="list-style-type: none"> administrator rzek i cieków 	
Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	<ul style="list-style-type: none"> ochrona i nadzór nad zasobami cennymi przyrodniczo 	

Źródło: oprac. na podstawie informacji uzyskanych z poszczególnych wydziałów UM Lublin

Dla zweryfikowania wpływu poszczególnych grup zawodowych na realizację zamierzonego przedsięwzięcia można posłużyć się tzw. mapą interesariuszy. Pozwoli ona na zobrazowanie znaczenia danej grupy i jej nastawienia wobec planowanego projektu, a także stopnia oddziaływania na tenże projekt⁷¹.

W ramach niniejszego opracowania sporządzono „wyjściową” mapę głównych grup zawodowych, którą przedstawiono na Rysunku 26.

⁷¹ Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

Rysunek 26. Mapa grup zawodowych

Ulokowanie poszczególnych grup zawodowych w ramach wskazanych obszarów, pozwala na określenie ich wpływu na realizowany projekt:

- Wybrane Wydziały Urzędu Miasta Lublin, przedstawiciele Rady Miasta Lublin, przedstawiciele Rad Dzielnic – Węgliń Południowy, Węgliń Północny i Konstantynów, mieszkańcy przedmiotowych dzielnic, niektóre organizacje ekologiczne i społeczne, a także MPWiK Sp. z o.o. Lublin, Wody Polskie/RZGW Lublin czy Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, wykazują wysoki wpływ i potencjalne wysokie zainteresowanie realizowanym przedsięwzięciem. Grupa tych podmiotów będzie stanowić podstawę realizacji projektu, a jednocześnie może być źródłem głównych ryzyk dla projektu. Dlatego też grupą tą należy zarządzać dość intensywnie w celu zapewnienia wysokiego poziomu jej satysfakcji. Obejmuje ona wiele grup o odmiennych interesach, stąd też należy wypracować wspólne partycypacyjne zasady współpracy (inicjowanie pomysłów związanych z zagospodarowaniem Dopyływu spod Konopnicy i sposobami realizacji zamierzenia) i wyznaczyć jej lidera (sugeruje się, aby był to UM).

- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, przedstawiciele sektora MŚP, Straż Miejska, radni i mieszkańcy gminy Konopnica oraz przedstawiciele tamtejszego Urzędu Gminy, mogą wykazywać wysoki wpływ na realizowany projekt, np. przez udzielanie dofinansowania na realizację zamierzenia (WFOŚiGW), akceptację przedsięwzięcia (RDLP czy UG Konopnica), czy też pilnowanie porządku na zrewitalizowanym terenie (Straż Miejska). Podmioty wyodrębnione w ramach tej grupy nie wykazują szczególnego zainteresowania analizowanym obszarem. Niemniej prawdopodobnie nie pozostaną bierne w przypadku powstania konkretnego pomysłu i zaangażowania w jego realizację. Stąd też grupę tę należy utrzymywać w ciągłej satysfakcji, można ją także wykorzystać do zarządzania innymi grupami.
- Lubelskie uczelnie, pozostałe organizacje ekologiczne i społeczne, właściciele i administracja ogródków działkowych oraz edukatorzy ekologiczni, wykazują średni/niski wpływ na realizację zidentyfikowanego projektu, niemniej są oni nim bardzo zainteresowani. Wynika to m.in. z korzyści, jakie mogą czerpać w wyniku jego realizacji. Grupę tę należy monitorować, gdyż może ona stanowić źródło cennych informacji na temat potrzeb, a także wymagań dotyczących końcowego efektu realizowanego przedsięwzięcia.
- Można przypuszczać, że osoby czasowo przebywające na terenie miasta i mieszkańcy dzielnic oddalonych od obszaru problemowego nie są zainteresowani realizacją projektu i mają niski wpływ na jego realizację. Zapewne jednak chętnie skorzystałyby z „usług oferowanych” przez to miejsce. Osoby należące do tej grupy można informować o postępach w realizacji projektu (np. przez tablice informacyjne); sugeruje się także, aby wobec tej grupy podejmować działania monitoringowe, pozwalające na ocenę, czy jej skład nie ulega zmianie i czy nie jest wymagana zmiana sposobu postępowania wobec tej grupy.

7. IDENTYFIKACJA POWIĄZAŃ MIĘDZYSEKTOROWYCH/ INTERDYSCYPLINARNYCH, KLUCZOWYCH DLA GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY ANALIZOWANEGO TERENU

7.1. Rozpoznanie interakcji między grupami zawodowymi

Przed rozpoczęciem realizacji założonego projektu zaleca się rozpoznanie interakcji zachodzących między wskazanymi w powyższym rozdziale grupami zawodowymi.

Zakłada się, że wzajemne zależności między grupami mogą się:

- pojawić i mogą to być relacje zarówno korzystne, jak i niekorzystne,
- nie pojawić.

Na obecnym etapie analizy terenu trudno wskazać konkretne przykłady relacji, jakie mogą zachodzić między grupami zawodowymi. Przewiduje się, że relacje korzystne bądź też niekorzystne mogą wystąpić np. w przypadku zagospodarowania analizowanego terenu w taki sposób, że miejsce to będzie chętnie odwiedzane przez okolicznych mieszkańców, pozwalając na odpoczynek czy też dając możliwość uprawiania różnego rodzaju aktywności fizycznej.

7.2. Powiązania przyczynowo-skutkowe w oddziaływaniu na przyrodę

Zgodnie z zasadami racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego, z uwzględnieniem włączenia społecznego, należy uwzględniać przyczynę tej zmiany (i jej źródła), mechanizmy warunkujące ten stan oraz skutki zidentyfikowanego oddziaływania.

Określenie relacji przyczynowo-skutkowych między interesariuszami (w tym grupami zawodowymi) a ich wpływem na obszar problemowy, jest szczególnie przydatne przy określaniu potencjalnych kierunków zmian i możliwości zaangażowania określonych grup interesariuszy i grup zawodowych.

Pierwszym etapem pozwalającym na wstępne określenie powiązań przyczynowo-skutkowych jest analiza relacji między zidentyfikowanymi grupami a problemami, które związane są z analizowanym terenem (Tabela 7).

Tabela 7. Matryca relacji problemy – interesariusze

Grupa interesariuszy	Problemy natury społecznej akceptacji		Problemy natury przyrodniczo-funkcjonalnej									
	brak zainteresowania terenem	nieprzychylny opinie na temat atrakcyjności terenu	brak wyodrębnionych stref funkcyjnych	zanik Dopływu spod Konopnicy (wysychanie)	teren podtopiony	brak dostępu do osób odwiedzających ten teren	oddolne niekontrolowane inicjatywy mieszkańców	brak zrównoważonego zagospodarowania terenu	brak dogodnego dojazdu do terenu	brak połączenia z innymi terenami zielonymi w obrębie miasta	zmiana gatunkowa w obrębie doliny	występowanie terenów podmokłych
Władze publiczne lokalne	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Władze regionalne				X	X			X		X	X	
Rady dzielnic	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	
Lokalne organizacje pozarządowe	X		X			X	X	X	X	X	X	
Specjalne grupy interesu:												
- spacerowicze i rowerzyści			X	X	X		X				X	
- wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele przyrody				X	X			X	X		X	
Mieszkańcy	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	
Turyści		X	X	X	X			X	X		X	
Eksperti/środowisko naukowe			X	X	X			X			X	
Media	X	X	X			X		X				
Inwestorzy/przedstawiciele biznesu	X	X	X	X		X		X	X			
Stowarzyszenia ekologiczne i turystyczne	X		X			X	X	X	X	X	X	

Mapa relacji pozwala wyodrębnić grupę problemów wpływających na największą liczbę interesariuszy. W tym przypadku jest to brak zainteresowania terenem – teren rzadko uczęszczany, brak wyodrębnionych stref funkcyjnych, warunki terenowe oraz brak zrównoważonego zagospodarowania terenu.

Przedstawiona mapa jest wstępnym etapem analizy pozwalającym na określenie relacji przyczynowo-skutkowych związanych z oddziaływaniem interesariuszy na obszar problemowy. Występowanie wzajemnych relacji/oddziaływania między interesariuszami a problemami, pozwoliło następnie na określenie rodzaju tego oddziaływania i wyodrębnienie elementów problemowych analizowanego obszaru, gdzie ta relacja występuje, według następującej oceny (Tabela 8):

- (+) – oznacza pozytywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody,
- (-) – oznacza negatywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody,
- (0) – oznacza brak wpływu na dany element problemowy,
- (N) – oznacza brak możliwości jednoznacznego określenia wpływu na dany element problemowy.

Tabela 8. Matryca interakcji

Grupa interesariuszy	Akceptacja społeczna	Atrakcyjność terenu	Strefy rekreacyjne	Jakość gruntów	Poziom utrzymania czystości terenu	Częstotliwość użytkowania terenu	Poziom ingerencji w teren inicjatyw użytkowników	Zrównoważone zagospodarowanie terenu	Dojście do terenu	Połączenie z innymi cennymi terenami przyrodniczo-kulturowymi	Poziom włączenia do miejskiej zielonej infrastruktury	Ochrona przyrody
Władze publiczne lokalne	+	+	+	N	+	+	+	+	+	0	+	+
Władze regionalne				N	+			+			+	+
Rady dzielnic	N	N	+	0	N	N		N	N	0	0	-
Lokalne organizacje pozarządowe	+		+			+	+	+	0	0	0	+
Specjalne grupy interesu:												
- spacerowicze i rowerzyści			+	0	-		-					-
- wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele				0	+			+	0	0		N
Spółeczność lokalna	N	N	+	0	N	N		N	N	0	0	-
Turyści		N	+	0	-			N	N	0		-
Eksperci/środowisko naukowe			+	0	+			+				+
Media	N	N	0			N		N				
Inwestorzy/przedstawiciele biznesu	N	+	+	0		N		N	+	0		
Stowarzyszenia ekologiczne i turystyczne	+		+			+		+	+	0	+	+

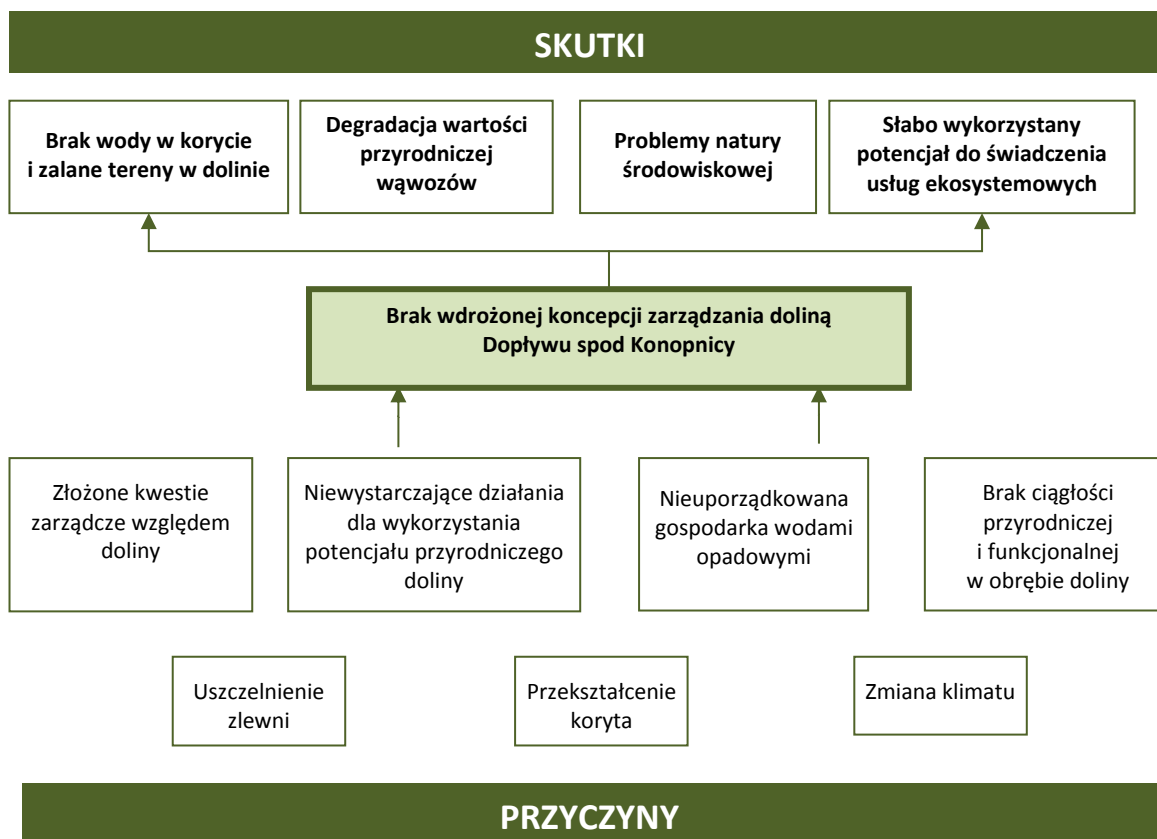
Na szczególną uwagę zasługują takie elementy, jak strefy rekreacyjne i zrównoważonego zagospodarowania terenu, gdzie w większości przyporządkowano pozytywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody. Należy zwrócić uwagę, że również w wielu przypadkach nie ma możliwości jednoznacznego określenia wpływu na dany element problemowy. Oznacza to, że ten wpływ może być zarówno pozytywny, jak i negatywny. Właściwe przeprowadzenie procesu partycypacji

powinno uwzględnić te kwestie w procesie przekazywania informacji i kształtowania właściwych postaw.

7.3. Opracowanie drzewa problemów – wstępne założenia

Jednym z najistotniejszych etapów przygotowania założeń projektu partycypacji społecznej jest analiza problemu, która często przybiera formę tzw. drzewa problemów, za pomocą którego identyfikuje się problem kluczowy.

W jej wyniku wyszczególnione zostają negatywne aspekty związane z terenem przyrodniczym i związki przyczynowo-skutkowe między tymi problemami. Sformułowanie głównych problemów, na które napotykają interesariusze (w tym grupy zawodowe) oraz ich przyczyn i skutków, umożliwia określenie właściwych relacji i logicznych związków między tymi trzema składowymi, tj. problemami, przyczynami i skutkami. Tak powstałe „drzewo problemów” jest uproszczonym graficznym modelem rzeczywistości wskazującym na skalę istniejącej negatywnej sytuacji (Rysunek 27).

Rysunek 27. Drzewo problemów dla doliny Dopytywu spod Konopnicy

Pierwszym etapem na drodze zbudowania drzewa problemów jest identyfikacja wszystkich problemów i barier bez wskazywania ich rangi czy istotności. W kolejnym etapie następuje grupowanie podobnych problemów, a ostatecznie poszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych i wskazanie kluczowego problemu (czyli tego, który „generuje” skutki najbardziej odczuwalne dla większości interesariuszy)⁷².

---

⁷² Podejście zgodne z metodyką zastosowania drzewa problemów jako narzędzia diagnozy, za: <http://samorząd.nid.pl/narzedzia/drzewo-problemow-narzedzie-diagnozy/>

8. ZASADY DOBORU UCZESTNIKÓW I REGUŁ DZIAŁANIA GRUPY DOCELOWEJ

Gospodarowanie zasobami przyrody w mieście powinno być realizowane z aktywnym udziałem interesariuszy danego terenu. Zaangażowanie różnych grup zawodowych i wspólne podejmowanie decyzji o sposobie zagospodarowania miejskich terenów zielonych przynosi w większości przypadków efekt synergii w przeciwieństwie do odosobnionych działań prowadzonych jedynie przez jednostki samorządu terytorialnego.

Projekt dotyczy rozwiązania istniejącego już problemu dla konkretnego obszaru w poszczególnych miastach – w przypadku Lublina jest to problematyka ochrony i zagospodarowania doliny Dopływu spod Konopnicy. Dlatego też na tym etapie doboru interesariuszy dokonano, biorąc pod uwagę zarówno ten konkretny problem, jak i interes grupy docelowej.

8.1. Metoda i zasady doboru grup zawodowych

W ramach projektu, w celu wyłonienia właściwej grupy docelowej, dwukrotnie zorganizowano warsztaty z udziałem decydentów miasta, których celem było rozpoznanie problemów ochrony przyrody miasta, zidentyfikowanie obszaru problemowego oraz potencjalnych interesariuszy. Czynny udział w procesie doboru grupy docelowej mieli przedstawiciele Urzędu Miasta w Lublinie, w tym Biura ds. Zagospodarowania Dolin Rzecznych i Wąwozów.

Podstawą wyłonienia interesariuszy dla terenu była przygotowana przez GIG lista z proponowanymi jednostkami, instytucjami, podmiotami, które mogłyby uczestniczyć w spotkaniach partycypacyjnych dla określenia wizji docelowej i rozwiązań uwzględniających specyfikę obszaru problemowego.

Głównym kryterium na etapie wstępnej identyfikacji i sporządzania listy był potencjalny interes i istniejące powiązania bezpośrednie bądź pośrednie z obszarem problemowym.

Dla usprawnienia procesu typowania grupy docelowej przygotowano wcześniej dwie tabele. Umożliwiały one przeprowadzenie pogłębionej analizy roli i wskazanie niezbędnej współpracy poszczególnych komórek organizacyjnych urzędu miasta oraz podstawowych podmiotów mających udział w zarządzaniu i ochronie przyrody, i innych grup interesariuszy, mogących mieć wpływ na użytkowanie przyrody i gospodarowanie przestrzenią w obszarze

problemowym. Propozycje zostały rozesłane do urzędu miasta i poddane weryfikacji. Podczas drugich warsztatów przedyskutowano propozycję i ustalono skład grupy docelowej. Dobór próby opierał się na założeniu, że po wybraniu małej grupy osób, uznanej za grupę reprezentatywną, i poznaniu jej opinii, można ekstrapolować ją na znacznie większą liczbę osób. Dobór interesariuszy odbywał się z zastosowaniem następujących ogólnych zasad:

- dobór interesariuszy ściśle skorelowanych z celem, jaki został wyznaczony do osiągnięcia i specyfiką obszaru,
- wskazanie więcej przedstawicieli grup interesariuszy, aby nie przeoczyć kluczowych reprezentantów,
- identyfikacja i dobór możliwie zróżnicowanej kompetencyjnie grupy, aby stworzyć podstawy do merytorycznej dyskusji oraz wymiany wiedzy i doświadczeń,
- dobór interesariuszy o sprzecznych interesach względem obszaru problemowego.

Doboru grupy dokonano w taki sposób, aby nie koncentrować się tylko na głównych uczestnikach procesu zarządzania przyrodą miasta, lecz także na innych grupach mających na nią realny wpływ (pośredni lub bezpośredni), z uwzględnieniem faktu, że istnieje skończona pula grup zawodowych tworzących grupę docelową, a ich rodzaj zależy od specyfiki terenu.

Proces doboru grupy docelowej odbywał się w kilku etapach:

Pierwszym etapem była wstępna identyfikacja grup interesariuszy z analizą ich wpływu na teren problemowy. Wiąże się to przede wszystkim z określeniem listy potencjalnych podmiotów i siły ich oddziaływania na dany obszar problemowy. Uspołecznienie metody przygotowania i wdrożenia projektu przekształceń, a następnie działań szczegółowych planowanych w ramach jego przeprowadzenia, jest niezbędnym warunkiem efektywnej realizacji i osiągnięcia zamierzonych efektów. Dlatego też identyfikacja interesariuszy, a następnie dobór grup docelowych, obejmuje zarówno podmioty potencjalnie zaangażowane, jak i bezpośrednio uczestniczące w prowadzonych działaniach w każdej ich fazie.

Wstępna identyfikacja obejmowała następujące grupy interesariuszy:

- Uczestnicy statutowi, czyli osoby lub organizacje, których udział w procesie budowy zaangażowania podyktowany jest wymogami prawa (stąd określenie „statutowi”) lub

przysługuje im z racji sprawowanego urzędu⁷³. Są to najczęściej osoby pełniące ważne funkcje we władzach i strukturach lokalnych.

- Osoby zaufania publicznego: osoby zaangażowane w działalność lokalnych grup lub organizacji, wspólnot mieszkańców, stowarzyszeń i innych grup interesów⁷⁴.
- Społeczność lokalna skupiająca wokół siebie przedstawicieli określonej grupy związanej z wyznaczonym obszarem, np. mieszkańcy ulicy czy obszaru, bądź osoby posiadające szeroko rozumiane interesy na wskazanym obszarze, np. właściciele psów, rowerzyści.
- Specjalne grupy interesu: osoby posiadające szczególne potrzeby, np. osoby niepełnosprawne lub przedstawiciele grup posiadających wspólny interes, jakim jest np. budowa systemu odwadniającego czy sprzeciw wobec budowy drogi, zbiornika wodnego.
- Eksperti, czyli osoby i organizacje dysponujące specjalistyczną wiedzą i doświadczeniem. Grupa ta skupia m.in. naukowców, przyrodników, działaczy związanych z ochroną środowiska, przewodników miejskich.

W drugim etapie prac uszczegółowiono dokonany wcześniej wybór. Jak zostało to przedstawione w rozdziale 5 interesariuszy procesu poszukiwano w następujących grupach:

- władze lokalne,
- władze i instytucje regionalne,
- instytucje naukowe,
- organizacje pozarządowe,
- przedstawiciele biznesu,
- mieszkańcy.

Po wstępnym wskazaniu uczestników procesu pogrupowano ich pod względem poziomu świadomości. Analiza relacji między potencjalnymi uczestnikami, a problemem pozwala upewnić się, czy wytypowano wszystkich interesariuszy kluczowych dla problemu.

Następnie sporządzono mapy obrazujące nastawienie interesariuszy do projektu, celem dostosowania metod pracy warsztatowej do wszystkich wyłonionych grup zawodowych. Klasyfikacja oparta była na trzech, opisanych w rozdziale 5, kategoriach: aktywni uczestnicy, bierni uczestnicy i wpływowi uczestnicy. W kolejnym etapie pogrupowano ich pod względem „interesu” związanego z terenem oraz zidentyfikowanych problemów.

---

⁷³ Jak powinny przebiegać konsultacje społeczne?, poradnik NGO, <http://poradnik.ngo.pl/przebieg-konsultacji>

⁷⁴ Tamże

Z uwagi na założenia projektu i cel prowadzonych działań, podczas określania grupy docelowej kierowano się następującymi szczegółowymi zasadami:

- Uczestnicy powinni brać udział w zarządzaniu/gospodarowaniu/użytkowaniu analizowanym terenem.
- Uczestnicy powinni mieć wpływ na przyrodę analizowanego terenu.
- Uczestnicy powinni być tak dobrani, aby każdy z nich odnosił korzyść z uczestnictwa w procesie partycypacji.
- Uczestnicy powinni być dobrani spośród szerokiej grupy, aby wykreować kompetencje i rozwiązanie problemu w sposób kompleksowy na płaszczyźnie konsensusu.
- Uczestnicy powinni być tak dobrani, aby przełamywać bariery informacyjne czy mentalne (pozwala to na zrozumienie problemu przez interesariuszy o różnym poziomie świadomości).
- Uczestnicy powinni reprezentować zróżnicowane interesy w rozpatrywanej sprawie w celu integracji lokalnej wiedzy.
- Uczestnicy powinni być tak dobrani, aby ich wpływ na obszar problemowy był długotrwały.

W kolejnym etapie dokonano identyfikacji grup zawodowych mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu, co przedstawiono w rozdziale 7. Podczas tego procesu kierowano się zasadą pośredniego i bezpośredniego wpływu na przyrodę. Pozwoliło to na wyłonienie wszystkich podmiotów, które mają wpływ na analizowany obszar, niezależnie od stopnia skorelowania. Następnie dokonano analizy podmiotów pod względem zainteresowania problemem. Efektem tego procesu było wskazanie właściwej grupy docelowej.

Następnie dokonano identyfikacji powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych, kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu, celem przygotowania mapy relacji opisanej w rozdziale 7.

Na tym etapie kierowano się kilkoma zasadami:

Zasada wspólnego interesu i zaangażowania

Wspólne podejmowanie decyzji przez obywateli i władze samorządowe o sposobie gospodarowania zielenią miejską oraz współdziałanie podczas realizacji tych inicjatyw, przynosi większą skuteczność niż odosobnione działania prowadzone przez jednostki

administracji. Przy doborze grupy docelowej należy pamiętać, aby każda wskazana grupa posiadała korzyść z uczestnictwa w procesie, bo jedynie wtedy wykaże się wystarczającym stopniem zaangażowania.

Zasada wielostronnego dialogu

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę publiczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji na poziomie władza-obywatele-przedsiębiorcy, budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych.

Zasada zrównoważonego działania dla środowiska

Zarządzanie zasobami przyrody z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju jest niemożliwe bez aktywnego współudziału obywateli. Istotna jest dobra komunikacja między poszczególnymi grupami interesariuszy, a także w obrębie każdej grupy. Ekosystemy miejskie funkcjonują prawidłowo tylko wtedy, gdy istnieje ciągły, pełen obieg informacji między administracją różnych szczebli, władzą a innymi interesariuszami, w tym mieszkańcami. Wymaga to edukacji (zwłaszcza w wymiarze praktycznym) poszczególnych grup interesariuszy a także grup docelowych, co umożliwi pełne zrozumienie problemu przez każdego uczestnika grupy docelowej. Wiedza powinna być budowana w oparciu o szeroki zakres danych dotyczących aspektów ekologicznych, ekonomicznych, społecznych i zarządzania miastem.

Zasada racjonalnego działania

W oparciu o zasadę racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego, przy uwzględnieniu włączenia społecznego, należy uwzględniać jego przyczyny (i źródła), mechanizmy warunkujące ten stan, a także skutki zidentyfikowanego oddziaływania. Należy tak zdiagnozować przygotowaną mapę relacji (rozdział 7), aby określić potencjalny kierunek zmian i potwierdzić sensowność udziału określonej grupy zawodowej w procesie partycypacyjnym. Należy także dokonać analizy składu grupy docelowej pod względem pozytywnego, jak i negatywnego wpływu na rozwiązywany problem.

8.2. Reguły działania grupy docelowej

Zagospodarowanie przestrzeni terenów miejskich jest źródłem wielu konfliktów interesów instytucji publicznych, sektora prywatnego i mieszkańców. Brak właściwie wypracowanych zasad, brak umiejętności właściwej komunikacji czy sam brak doświadczenia powodują, że partycypacja nie przynosi spodziewanych efektów. Kluczem do sukcesu jest właściwie zorganizowany proces partycypacji, który pozwala na osiągnięcie właściwego porozumienia wszystkich interesariuszy analizowanej sprawy.

Praca z grupą docelową i włączenie różnych grup zawodowych w proces podejmowania decyzji wiąże się z poszukiwaniem i tworzeniem wartości dodanej, która znajduje poparcie u wszystkich jej uczestników. Zasadne staje się dopuszczanie różnic i dostrzeganie w nich korzyści oraz poszukiwanie skutecznych i konstruktywnych dróg integrowania różnorodności poglądów.

Osiągnięcie satysfakcjonujących rezultatów działania grupy docelowej wiąże się z zachowaniem następujących reguł działania grupy docelowej:

- przeciwdziałanie konfliktom i burzenie barier,
- prosty język komunikacji,
- otwarty umysł,
- budowanie zaufania.

Reguła przeciwdziałania konfliktom i burzenia barier jednoznacznie wskazuje na konieczność obecności moderatora, a w niektórych przypadkach negocjatora, który zapewni twórcze podejście nastawione na możliwość wypracowania nowego rozwiązania. Sytuacja taka dotyczy głównie momentu, kiedy kompromis, jako element partycypacji, nie ma szans powodzenia. Dobry negocjator to przede wszystkim osoba, która potrafi zmienić nastawienie skonfliktowanych osób i skłonić je do współpracy w celu poszukiwania dobrych, często nowych rozwiązań. Rolą dobrego negocjatora jest także niedopuszczenie do sytuacji, w której strony skupią się na rozwiązywaniu sporu wyłącznie na płaszczyźnie prawnej, a nie merytorycznej⁷⁵.

---

⁷⁵ Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012, s. 49–70

Istotną rolę w skutecznie prowadzonej partycypacji społecznej mają osoby odpowiedzialne za proces projektowania. W wielu przypadkach osoby o wysokich kompetencjach w obszarze specjalizacji (inżynierowie, planiści, ekonomiści), posiadają niedostateczne umiejętności w zakresie komunikowania się ze społeczeństwem.

W związku z powyższym ustalono **regułę prostego języka komunikacji**. Częstym błędem jest stosowanie w wypowiedziach zbyt specjalistycznej terminologii oraz nastawienie, że odbiorca i tak nie zrozumie prezentowanego zagadnienia. Taka forma komunikacji powoduje narastanie konfliktów i może prowadzić do znacznego wydłużenia procesu inwestycyjnego.

Ważna jest także **reguła otwartego umysłu**, która umożliwia wprowadzenie alternatywnych rozwiązań pozwalających na większą ochronę istniejącej zieleni lub zastosowanie rozwiązań wykorzystujących elementy przyrodnicze w docelowej funkcji (np. staw retencyjny porośnięty roślinnością brzegową, zamiast betonowego zbiornika na wody deszczowe). Wynika to bardzo często z niedoceniań istniejącej wartości przyrodniczej terenu, na którym planowane są prace budowlane lub kierowania się wyłącznie dogodnością techniczną realizacji przedsięwzięcia. Zastosowanie sprawdzonego rozwiązania wydaje się bezpieczniejsze, zamiast poszukiwania lepiej dostosowanej do lokalnych warunków technologii, która uwzględni wykorzystanie usług ekosystemowych wytwarzanych przez odpowiednio wkomponowane elementy przyrodnicze. Wdrażanie tego typu rozwiązań w wielu przypadkach pozwala na ograniczenie konfliktów społecznych związanych z koniecznością uszczuplenia istniejących zasobów zieleni w obrębie obszarów zurbanizowanych. Bardzo często pomija się lub odchodzi od konieczności wypracowania alternatywnych wariantów rozwiązań. Różne warianty są w zasadzie jedynie drobnymi modyfikacjami podstawowego rozwiązania. Takie podejście nie pozwala na porównanie zalet i wad poszczególnych wariantów pod względem szerokiej grupy kryteriów, w tym ich akceptacji społecznej, a w konsekwencji ogranicza szansę dokonania właściwej decyzji.

Organizacje pozarządowe w procesie partycypacyjnym powinny stanowić obywatelską reprezentację głosów i interesów społecznych oraz zapewniać przepływ wiedzy społecznej niezbędnej do stanowienia dobrego prawa i podejmowania racjonalnych decyzji. Przedstawiciele organizacji pozarządowych, oprócz posiadania specjalistycznej wiedzy

i znajomości regulacji prawych, powinny i także posiadać umiejętność reprezentowania szerszych grup społecznych oraz być nastawieni na dialog i współpracę⁷⁶.

Sprawnie przeprowadzony proces partycypacji nie ma szansy powodzenia, jeśli w grupie docelowej nie będzie funkcjonowała **reguła budowania zaufania**.

Bariery, utrudniające wprowadzenie w Polsce partycypacji społecznej w obszarze ochrony przyrody i nie tylko, związane są w szczególności z brakiem zaufania między władzą publiczną a społeczeństwem. Właściwa edukacja obywateli, mieszkańców, grup zawodowych i co najważniejsze, władz publicznych, mimo że od lat wdrażana, nadal nie przynosi spodziewanych efektów. Brak wspierania procesu przez właściwych interesariuszy czy grupy zaufania publicznego często prowadzi do ograniczonego zaangażowania podmiotów, których zdanie i opinia mogą znacząco wpłynąć na wypracowanie właściwego rozwiązania. Szansą na poprawę tej sytuacji jest bez wątpienia zaangażowanie w proces zarządzania przyrodą nie tylko instytucji tradycyjnie zajmujących się ochroną środowiska, ale również pozyskiwanie sojuszników z innych sfer życia społeczno-gospodarczego. Stworzenie takiej koalicji i zapewnienie warunków dla jej współpracy miałyby pozytywne przełożenie na podejmowane decyzje niż gdyby odbywało się to tylko przez jednostki administracji. Ograniczona współpraca różnych środowisk i słaba wymiana informacji bezpośrednio przekładają się na brak synergii w rozwiązaniach przestrzennych i infrastrukturalnych. Przykładem jest projektowanie systemów wodnych i kanalizacji miejskiej, w których bardzo rzadko uwzględnia się aspekty przyrodnicze, estetyczne i społeczne. Brak powszechnie stosowanych procedur partycypacji i niski poziom świadomości i zapewnienia faktycznego wpływu społeczeństwa na kształtowanie krajobrazu polskich miast sprawiają, że poziom zaangażowania mieszkańców, inwestorów, projektantów, architektów, urbanistów i decydentów, jest niski (Tabela 9).

---

⁷⁶ Skuteczna partycypacja publiczna NGO, <http://partycypacjango.kolping.pl>, (odczyt: 13.01.2018)

Tabela 9. Bariery w procesie partycypacji

Bariery na poziomie władz lokalnych	Bariery na poziomie grup zawodowych
<ul style="list-style-type: none"> • brak doświadczeń w takich działaniach lub negatywne doświadczenia • brak zaufania do wiedzy uczestników procesu – interesariuszy, połączone z przekonaniem, że tylko eksperci mogą mieć dobre pomysły i przygotować dobry plan • poczucie, że spotkania z większymi grupami osób nie prowadzą do wypracowania najlepszych rozwiązań, a tylko są marnowaniem czasu • niski poziom wzajemnego zrozumienia i słaba skuteczność komunikacji społecznej • sprzeczność celów z interesem społecznym i gospodarczym • nadmiar czynników politycznych, które dominują nad interesem publicznym • obawa władz, że udział interesariuszy (grup społeczno-zawodowych) we wspólnej pracy nad planem będzie zobowiązaniem się do zrealizowania wszystkich zgłoszonych wniosków, potrzeb i rezultatów • nadmierna koncentracja na działaniach doraźnych i rozwiązywaniu bieżących problemów • brak gotowości do stwarzania podstaw organizacyjnych i finansowania działań związanych z szeroką partycypacją • osobisty lęk i obawa osób sprawujących władzę przed utratą władzy, krytyką i otwartymi zarzutami czy ujawnieniem niekompetencji • brak odpowiedniej polityki, strategii lub innych działań, które mogłyby rozwiązać dany problem 	<ul style="list-style-type: none"> • ogólna nieufność wobec ludzi sprawujących władzę • obawa przed manipulacją ze strony władz • słabo rozwinięte organizacyjnie i instytucjonalnie reprezentacje poszczególnych środowisk i grup interesów • słabo rozwinięte skuteczne formy współpracy dużych środowisk lokalnych • niski poziom integracji społeczności lokalnych • niski poziom utożsamiania się mieszkańców i przedsiębiorców z regionem, w którym żyją i funkcjonują • mała gotowość do współdziałania i wspólnego rozwiązywania problemów • zaangażowanie się w lokalne konflikty • koncentracja społeczności na przeszłości i tym co różni ludzi

Źródło: oprac. na podstawie: Pawlewicz K., Pawlewicz A., Rola partycypacji społecznej na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, 2010, nr 83, s. 71–80; Dębczyński J., Rola partycypacji społecznej w tworzeniu wieloletnich planów inwestycyjnych przez samorządy, 2000, <http://www.resmanagement.pl/artykuly.htm> (dostęp: 8.01.2018)

Określenie procedur dla zintegrowanego planowania, projektowania i zarządzania zieloną i błękitną infrastrukturą miasta daje możliwość powiązania priorytetów ekologicznych, hydrologicznych, przestrzennych, społeczno-kulturowych, technicznych i ekonomicznych przez powoływanie multidyscyplinarnych zespołów projektowych, partycypację społeczną i partnerstwo publiczno-prywatne. Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej skuteczną komunikacją społeczną jest efektem zaangażowania możliwie jak największej reprezentacji grup społecznych i zawodowych. W tym celu należy właściwie rozpoznać problem, zidentyfikować szeroką listę interesariuszy, a następnie zastosować odpowiednie w danym przypadku formy komunikacji.

Zarówno podczas prac warsztatowych, telekonferencji jak i dyskusji w e-przestrzeni stosowane będą następujące założenia:

- efekty warsztatów są wspólnym dorobkiem wszystkich osób zaangażowanych w pracę,
- podczas warsztatu nie ma biernych obserwatorów/obserwaterek,
- każda osoba i każdy głos na warsztacie są tak samo ważne,
- po spotkaniu powinno zostać przygotowane podsumowanie z prac i udostępnione uczestnikom do wglądu

oraz zasady pracy:

- bądź otwarty/otwarta i nie cenzuruj się,
- zabierając głos najlepiej mów krótko i na temat,
- bądź konstruktywny/a, a nie destruktywny/a – jeśli masz inny pogląd nie zadowalaj się negowaniem, ale zgłoś własny pomysł,
- buduj na pomysłach innych,
- bierz odpowiedzialność za swoje propozycje oraz za efekty pracy całej grupy⁷⁷.

Aktywne społeczeństwo jest niezbędnym elementem dla efektywnego prowadzenia dialogu społecznego, co jest istotne dla realizacji działań planowanych w programach ochrony przyrody, szczególnie na obszarach miejskich. Mieszkańcy i sfera lokalnej gospodarki najlepiej potrafią zdefiniować główne problemy i zagrożenia oraz szanse rozwoju. Bez ich uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji wszelkie plany i strategie związane z zarządzaniem i gospodarowaniem przyrodą mogą okazać się niewłaściwe. Przykładem jest planowanie inwestycji, zwłaszcza tych, które mogą potencjalnie wpływać na środowisko. Do wypracowania rozwiązań, które są racjonalne z ekonomicznego i technicznego punktu widzenia, a jednocześnie są akceptowalne społecznie, konieczna jest w tym przypadku ścisła współpraca między przyrodnikami, projektantami, społeczeństwem i inwestorem.

---

⁷⁷ Opracowane na podstawie wcześniejszych doświadczeń zespołu GIG, m.in. w ramach działań rewitalizacyjnych oraz warsztatów w ramach realizacji projektu REURIS oraz Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych: Markowska M., Gieroszka A., Trząski L., Konsultacje społeczne i instytucjonalne w aspekcie zarządzania środowiskiem. Model partycypacyjny, http://azrtz.gig.eu/sites/default/files/azr_tz_modul_i_4.pdf (dostęp: 21.03.2018)

Wiele przykładów z zagranicy (Wielka Brytania, Francja, Holandia, Niemcy)⁷⁸, jak i z kraju (np. Kraków, Łódź), jest dowodem na to, że partycypacja społeczna może być prowadzona z sukcesem. Polska powinna korzystać z rozwiązań i dobrych praktyk stosowanych w krajach zachodnich, mających bogatą tradycję partycypacyjną, i ewentualnie dostosowywać je do lokalnych wymagań.

---

⁷⁸ Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście, Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012, s. 49–70

9. METODY I TECHNIKI POZYSKIWANIA INTERESARIUSZY DO UCZESTNICTWA W PRACACH GRUPY DOCELOWEJ

Praktyka wielu krajów pokazuje, że warunkiem dobrego zarządzania przyrodą miejską jest udział obywateli w podejmowaniu publicznych decyzji, świadome i aktywne uczestnictwo mieszkańców we współdecydowaniu o sprawach gminy.

Poziom partycypacji publicznej warunkują pewne czynniki i mechanizmy, które dostosowywane są do zmiennej charakterystyki jednostki i całej społeczności. Wśród ogólnych czynników, które wpływają na dany stopień partycypacji, wyróżnia się⁷⁹:

- kompetencje mieszkańców (tj. jednostek), wiedzę i doświadczenie ich przedstawicieli (tj. określonych organizacji), przekładające się na umiejętne wykorzystywanie dostępnych instrumentów do tego, aby zaznaczyć swoje stanowisko w życiu publicznym,
- istnienie w gminie silnych i zorganizowanych grup interesów, zdeterminowanych do osiągania swoich celów,
- ogólną atmosferę w gminie, wzajemne zrozumienie grup interesu, umiejętność przedkładania wspólnego dobra nad własne interesy,
- pozytywny, otwarty stosunek władarzy do dzielenia władzy z mieszkańcami/interesariuszami,
- rozwiązania formalnoprawne w zakresie włączania mieszkańców/interesariuszy w proces uchwałodawczy.

Osiągnięcie zadowalającego poziomu partycypacji publicznej interesariuszy to proces stopniowy i długofalowy, któremu w zależności od rodzaju gminy i przedmiotu konsultacji, sprzyja jeden zbiór czynników, a inny – przeszkadza.

Partycypacja społeczna w obszarze zieleni miejskiej wiąże się z udziałem obywateli w wymianie informacji i podejmowaniu decyzji dotyczących zagospodarowania zieleni w mieście. Metody i mechanizmy partycypacji obywateli w procesie zarządzania przyrodą miejską mogą przybierać różnorodne formy, od pozyskiwania i przekazywania informacji,

---

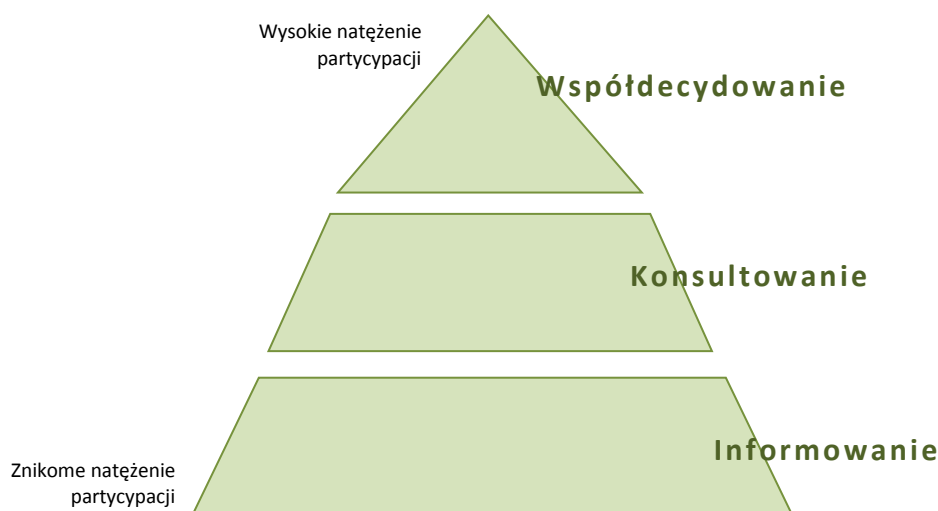
⁷⁹ Olech A. (red.), Przepis na uczestnictwo – Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce, tom II., Instytut Spraw Publicznych, Warszawa, 2013, <http://isp.org.pl/decydujmyrazem/uploads/pdf/2108256174.pdf>

przez udział w konsultowaniu decyzji, aż po współtworzenie miejskiej zielonej i błękitnej infrastruktury⁸⁰.

Wyróżnia się trzy główne formy zielonej partycypacji:

- Informowanie – jest najprostszą formą partycypacji, w najmniejszym stopniu angażującą interesariuszy. Działania władz sprowadzają się do poinformowania obywateli o decyzjach ich dotyczących. Nie występuje w tym przypadku jakiegokolwiek aktywny wpływ społeczności na ostateczny kształt podejmowanych działań i decyzji.
- Konsultowanie – poza właściwym poinformowaniem zainteresowanych stron, władza daje obywatelom możliwość wypowiedzenia się na temat planowanych działań. Osoby biorące udział w konsultacjach mają możliwość wypowiedzenia się na dany temat i wygłoszenia opinii w konkretnej sprawie. Głosy obywateli są więc rozważane, choć nie ma gwarancji, że zostaną uwzględnione w całym procesie decyzyjnym.
- Współdecydowanie – komunikacja i działania prowadzone są dwustronnie. Współdecydowanie oznacza pełne partnerstwo między władzą a społeczeństwem (interesariuszami) polegające na przekazywaniu obywatelom części kompetencji dotyczących podejmowanych działań i decyzji.

Rysunek 28. Formy partycypacji

Źródło: oprac. na podstawie tzw. drabiny partycypacji według: Arnstein S. R., A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969

⁸⁰ Kraszewski D., Zielona partycypacja – partycypacja mieszkańców w gospodarowaniu zielenią miejską, Fundacja alter eko, Warszawa 2016, Publikacja przygotowana w ramach projektu „Zoom na zieleni”, dofinansowanego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, <http://altereko.pl/attachments/article/269/ZP.pdf> (dostęp: 14.03.2018)

W celu wypracowania właściwego podejścia do prowadzenia konsultacji w Polsce został opracowany dokument regulujący kluczowe zasady prowadzenia dobrych konsultacji społecznych. Tak zwany **kodeks konsultacji społecznych** został opracowany przez przedstawicieli administracji na poziomie krajowym i ekspertów społecznych podczas warsztatów *Kongresu Wolności w Internecie* i obejmuje **7 zasad konsultacji społecznych**⁸¹, które powinny przyświecać organizatorom procesów konsultacyjnych. Zasady te są stosowane w administracji ministerialnej i zostały także zaimplementowane do projektu INTEGRAPLAN. Zasady te przedstawiono poniżej^{82, 83}:

- **DOBRA WIARA** – Konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.
- **POWSZECHNOŚĆ** – Każdy zainteresowany tematem powinien móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.
- **PRZEJRZYSTOŚĆ** – Informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być powszechnie dostępne. Musi być jasne, kto reprezentuje jaki pogląd.
- **RESPANSYWNOŚĆ** – Każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych.
- **KOORDYNACJA** – Konsultacje powinny mieć gospodarza odpowiedzialnego za konsultacje tak politycznie, jak i organizacyjne. Powinny one być odpowiednio umocowane w strukturze administracji.
- **PRZEWIDYWALNOŚĆ** – Konsultacje powinny być prowadzone od początku procesu legislacyjnego, w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły.
- **POSZANOWANIE DOBRA OGÓLNEGO I INTERESU PUBLICZNEGO** – Choć poszczególni uczestnicy konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro ogólne.

---

⁸¹ Na podstawie Informacji multimedialnej na temat współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, w tym na temat współpracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi, <https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacjami-pozarządowymi/siedem-zasad-konsultacji.htm>

⁸² Tamże

⁸³ http://archiwum.mc.gov.pl/files/7_zasad_30-04.pdf

Opracowany przez ekspertów społecznych i przedstawicieli administracji **Kodeks Konsultacji Społecznych** zawiera również sposoby realizacji ww. siedmiu zasad konsultacji, tj.⁸⁴:

Dobra wiara

- Organizator konsultacji jest gotowy na opinie krytyczne i na wprowadzenie zmian w swojej propozycji, a uczestnicy procesu na to, aby zmienić zdanie, o ile padną przekonujące argumenty.
- Organizator konsultacji powinien w jasny i przystępny sposób przedstawić przedmiot konsultacji, wyznaczyć czas ich trwania i określić, kiedy planuje przedstawienie odpowiedzi na opinie i podsumowanie ich wyników.
- Organizator konsultacji musi dać zainteresowanym obywatelom odpowiedni czas na zebranie argumentów i przedstawienie odpowiedzi.
- Materiały do konsultacji muszą być przygotowane rzetelnie – a więc muszą być jasne, zrozumiałe i możliwie zwięzłe (albo mieć zwięzłe i zrozumiałe streszczenie).
- Dobrą praktyką jest zaopatrzenie materiałów w pytania, aby każdy mógł zrozumieć, przed jakim wyborem stoi w danej sprawie⁸⁵.

Powszechność

- Organizator konsultacji informuje o rozpoczęciu konsultacji w miejscu ogólnodostępnym.
- Zalecane jest umieszczanie propozycji na publicznie dostępnej platformie internetowej służącej konsultacjom społecznym, a docelowo na stworzonej w tym celu wspólnej platformie rządowej.
- Oprócz tego organizator konsultacji musi jednak podjąć wysiłek, aby ustalić, kogo dana sprawa interesuje lub w szczególny sposób dotyczy (dowodem, że zadał sobie ten trud jest publiczna lista interesariuszy, do których został przesłany konsultowany dokument. Lista taka powinna być jawna i otwarta na kolejne zgłoszenia).
- Organizator konsultacji musi zadbać o to, aby dokumenty przedstawione on-line były zapisane w formacie umożliwiającym szybkie wyszukiwanie treści (zatem nie mogą to być np. skany pism).

---

⁸⁴ Tamże

⁸⁵ Siedem Zasad Konsultacji, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, http://archiwum.mc.gov.pl/files/7_zasad_30-04.pdf

- Pomocniczo dokument powinien być także zamieszczony w jednym z technologicznie neutralnych formatów umożliwiającym edytowanie.
- Organizator konsultacji powinien aktywnie docierać do zainteresowanych, zwłaszcza do grup, które nie korzystają z dostępnych mechanizmów konsultacji (nie wystarczy publikacja informacji o konsultacjach – należy zaprosić do udziału w konsultacjach osoby i instytucje z listy interesariuszy).
- Przedmiot konsultacji powinien być przedstawiony w sposób zrozumiały nie tylko dla ekspertów, ale również dla zainteresowanych nim obywateli. Opinie powinny być zbierane w sposób właściwy dla przedmiotu konsultacji (nie zawsze na piśmie, nie tylko on-line) i dbając o możliwe ułatwienia dla osób z niepełnosprawnością, które mogą napotykać trudności w dostępie do konwencjonalnych stron internetowych⁸⁶.

Przejrzystość

- Organizator konsultacji informuje o harmonogramie konsultacji i publikuje bez zbędnej zwłoki kolejne wersje dokumentu i zgłaszane uwagi.
- Jawne są wszystkie zgłoszone uwagi (i ich autorzy), a także odpowiedzi organizatora konsultacji.
- Organizator decyduje, czy dopuszcza opinie anonimowe (przyczyny przyjęcia takiego trybu postępowania muszą być wyjaśnione). Organizator konsultacji musi w takim przypadku wyjaśnić, jak rozkładają się opinie. Opinie anonimowych nie można przyjmować podczas prac nad projektami aktów prawnych.
- Zamknięte spotkania eksperckie nie są konsultacjami społecznymi⁸⁷.

Responsywność

- Podsumowanie konsultacji powinno nastąpić w terminie podanym na początku konsultacji.
- Podsumowanie konsultacji powinno mieć formę publicznie dostępnego dokumentu z zestawieniem zgłoszonych opinii i merytorycznym odniesieniem się do nich. Konieczny

---

⁸⁶ Tamże

⁸⁷ Na podstawie Informacji multimedialnej na temat współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, w tym na temat współpracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi, <https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacja-mi-pozarządowymi/siedem-zasad-konsultacji.htm>

jest załącznik ze zmienionym w wyniku konsultacji dokumentem i omówienie następnych kroków.

- Odpowiedzi muszą uzasadniać podjęte decyzje i być przygotowane w języku zrozumiałym dla pytających – czasem lepiej przygotować odpowiedzi zbiorcze, aby umożliwić całościowy ogląd tematu. Jeśli w toku konsultacji organizator otrzymał bardzo dużą liczbę opinii i uwag, może opublikować zbiorcze, jasne odpowiedzi w jednym miejscu, do którego zabierający głos obywatele mają dostęp.
- Publikując wyniki konsultacji organizator konsultacji musi zadbać, aby dowiedziały się o tym osoby, które zgłosiły opinie przez publikowanie odpowiedzi na ogólnodostępnym portalu, na którym prowadzone były konsultacje.
- Dobrze przygotowane odpowiedzi stają się wkładem w debatę publiczną – można się do nich odwoływać w dalszych dyskusjach⁸⁸.

Koordinacja

- Zaczynając konsultacje, trzeba wskazać ich gospodarza (osobę zapraszającą do konsultacji). Powinien to być ktoś, kto pełni istotne funkcje decyzyjne (minister, sekretarz stanu, dyrektor departamentu lub naczelnik), w zależności od zasięgu i przedmiotu konsultacji.
- Gospodarz konsultacji powinien angażować w proces konsultacji podległą mu administrację.
- Gospodarz może wyznaczyć koordynatora procesu konsultacji. Należy o tym poinformować uczestników konsultacji⁸⁹.

Przewidywalność

- Nie można nazywać konsultacjami procesu akceptowania podjętych już decyzji.
- Nie można nazwać konsultacjami społecznymi zbierania opinii w czasie krótszym niż 7 dni.
- Konsultacji nie rozpoczyna się dopiero w momencie konfliktu. Dobrze przeprowadzone konsultacje mogą potencjalnemu konfliktowi zapobiec.
- Co do zasady proces konsultacji jest poprawny, jeśli:

---

⁸⁸ Tamże

⁸⁹ Siedem Zasad Konsultacji, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, http://archiwum.mc.gov.pl/files/7_zasad_30-04.pdf

- zostaje uruchomiony w możliwie najwcześniejszym etapie tworzenia polityki publicznej i jej założeń – im wcześniej konsultacje się zaczynają, tym większy przynoszą pożytek,
- czas przeznaczony na wyrażenie opinii na każdym etapie prac nie jest krótszy niż 21 dni,
- w harmonogramie konsultacji przewidziany jest czas na analizę opinii i przygotowanie odpowiedzi⁹⁰.

Poszanowanie dobra ogólnego i interesu publicznego

- Celem konsultacji jest wzajemne wysłuchanie racji.
- Ktoś, kto zgłosił pogląd nieuwzględniony w ostatecznym stanowisku organizatora konsultacji, ma prawo dowiedzieć się, jakie stały za tym przesłanki.
- Podejmując decyzję, organizator konsultacji kieruje się nie siłą nacisku, ale interesem publicznym i dobrem ogólnym. Bierze pod uwagę racje zgłaszane w trakcie konsultacji, a także to, przez kogo są one wyrażane. Przeważać powinna jednak troska o szeroko rozumiany interes publiczny, w tym interes tych, którzy nie brali udziału w konsultacjach⁹¹.

Projekt INTEGRAPLAN *Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast* zakłada wykorzystanie następujących inicjatyw związanych z pozyskiwaniem interesariuszy do uczestnictwa w pracach grupy:

- wspieranie zaangażowania lokalnych grup interesariuszy na rzecz udziału w części warsztatowej projektu,
- opracowanie krótkich artykułów prasowych, mających za zadanie poinformowanie potencjalnych uczestników o planowanych pracach i zainteresowanie udziałem w części warsztatowej projektu,
- opracowanie oprawy graficznej projektu – zaprojektowany został logotyp, dobrana atrakcyjna kolorystyka i szata graficzna; przez swoją wyrazistą i atrakcyjną formę działanie to będzie służyć większemu zainteresowaniu przedsięwzięciem potencjalnych uczestników,

⁹⁰ Na podstawie Informacji multimedialnej na temat współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, w tym na temat współpracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi, źródło: <https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacjami-pozarządowy-mi/siedem-zasad-konsultacji.htm>

⁹¹ Siedem Zasad Konsultacji, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, http://archiwum.mc.gov.pl/files/7_zasad_30-04.pdf

- opracowanie graficzne i merytoryczne plakatów i ulotek służących bezpośrednio naborowi uczestników,
- opracowanie strony internetowej, dzięki czemu osoby zainteresowane tematyką projektu będą mogły dotrzeć do informacji nt. terminów spotkań, webinarów, grup tematycznych operujących w przestrzeni wirtualnej oraz podstawowych wiadomości z przedmiotowego zakresu; strona internetowa będzie na bieżąco aktualizowana do końca trwania projektu,
- promocja spotkań warsztatowych przez udostępnione przez władze gminne kanały komunikacji: emisja zwiastunów zamieszczanych na stronach urzędów gmin, zachęcających do odwiedzenia głównej strony internetowej projektu, wykorzystanie ogólnodostępnych tablic informacyjnych do zamieszczania informacji o planowanych spotkaniach i przez kolportaż plakatów informujących o projekcie, terminach i przedmiocie planowanych warsztatów,
- aktywne zachęcanie przedstawicieli grupy docelowej do udziału w części warsztatowej projektu (udział stacjonarny i wirtualny); działanie to będzie realizowane w trakcie wytypowanych miejskich imprez plenerowych o charakterze ekologicznym; w ramach tego działania, w celu zainteresowania tematem realizowanego projektu, rozdawane będą ekologiczne torby z broszurami zawierającymi informacje o realizowanym przedsięwzięciu.
- prezentacja posterowa instalacji edukacyjnej w siedzibach gmin i na plenerowych imprezach o charakterze ekologicznym, prezentującej przykłady rozwiązań oraz dobre praktyki, zawierające minimum dwa elementy: aktualny stan przyrody w danym miejscu i komputerową wizualizację przyszłości + dobre przykłady z innych międzynarodowych projektów.

Planowanym rezultatem będzie pełna reprezentacja lokalnych grup interesariuszy i przedstawicieli grup zawodowych, mających największy wpływ na ochronę przyrody w trakcie całego cyklu zajęć warsztatowych. Projekt ma charakter kompleksowy i został skierowany na międzysektorową integrację działań różnych grup zawodowych wpływających na stan przyrody, jej ochronę, kształtowanie zielonej infrastruktury miasta, usługi ekosystemowe.

LITERATURA

ABC KONSULTACJI, Krótki przewodnik po metodach i technikach prowadzenia konsultacji społecznych, Projekt Społeczny 2012, Warszawa 2010

Ackland A., Dialogue by Design, A Handbook of Public & Stakeholder Engagement, Dialogue by Design, London, 2012

Arnstein Sherry R., A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969

Boruch M., Bevz M., Chyżewska R., Myśliwiec J., Rola dolin i wąwozów jako naturalnych granic linii fortyfikacyjnych, w kształtowaniu struktury urbanistycznej miasta Lublin, [w] Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Trzaskowska E. (red.), Urząd Miasta Lublin, 2014

Czyżewska A., Jak planować proces rewitalizacji społeczno-gospodarczej przestrzeni miejskiej?, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, 2010

Dębczyński J., Rola partycypacji społecznej w tworzeniu wieloletnich planów inwestycyjnych przez samorządy, 2000

Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems, EEA 2011

Informacja multimedialna na temat współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi, w tym na temat współpracy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z organizacjami pozarządowymi, <https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacjami-pozarządowymi/siedem-zasad-konsultacji.htm>

Kocińska K., Dynamika procesów suburbanizacji w gminie Konopnica w okresie 1995–2014, Praca dyplomowa, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2016

Koncepcja kanalizacji deszczowej dla Osiedla Lipniak w Lublinie, Usługi Projektowe Ryszard Czop, 2002

Koncepcja kanalizacji deszczowej dla dzielnicy Węglinek, Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego w Lublinie, 2006

Koncepcja odwodnienia dzielnicy „Konstantynów” w Lublinie, Przedsiębiorstwo Techniczne „OKTET” Sp. z o.o. w Lublinie, 1995

Koncepcja ogólna kanalizacji dla miasta Lublin, Lemtech, kwiecień 2013

Koncepcja programowo-przestrzenna kanalizacji deszczowej w zachodniej części miasta Lublina, PPIRI „APRO” Sp. z o.o., 2007

Koszańska M., Krzysiak M., Czeżyk M., Trzaskowska E., Adamiec P., Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część I, [w] E. Trzaskowska (red.), Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia, Urząd Miasta Lublin, 2014

Kraszewski D., Zielona partycypacja – partycypacja mieszkańców w gospodarowaniu zielenią miejską, Fundacja alter eko, Warszawa 2016

Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

Lokalny Program Rewitalizacji gminy Konopnica na lata 2016–2023, Agencja Projektów Pomocowych i Strategicznych Sp. z o.o., Lublin

Markowska M., Gieroszka A., Trząski L., Konsultacje społeczne i instytucjonalne w aspekcie zarządzania środowiskiem. Model partycypacyjny, Akademia Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice, http://azrtz.gig.eu/sites/default/files/azr_tz_modul_i_4.pdf

Markowska M., Hamerla A., Nowoczesna gospodarka wodami opadowymi jako element kształtowania wysokiej jakości przestrzeni publicznej, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015, s. 122-133.

Miejski plan adaptacji do zmian klimatu Miasta Lublin. Założenia, wersja wyłożona do konsultacji społecznych w styczniu 2018 r.

Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J., Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Really Counts, „The Academy of Management Review”, Vol. 22, No. 4, 1997

Olech A. (red.), Przepis na uczestnictwo – Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce, tom II., Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013.

Pawlewicz K., Pawlewicz A., Rola partycypacji społecznej na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, 2010, nr 83, s. 71–80

Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście, Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012, s. 49–70

Pilch A., Zawartka P., Rozlewanie się miast jako zagrożenie dla gospodarki zlewniowej i usług publicznych oraz sposoby przeciwdziałania temu zjawisku, [w] Trząski L. (red.), Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2015

Polko A., Rewitalizacja, w tym problematyka programów rewitalizacji – szkolenie, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Wydział Rozwoju Regionalnego, czerwiec 2017

Pomorski E., Ocena możliwości zagospodarowania wód opadowych i roztopowych na obszarze miasta Lublin oraz uwarunkowania rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, Wydział Planowania, Urząd Miasta Lublin, 2017

Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, 2014

Prognoza oddziaływania na środowisko Projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin, Urząd Miasta Lublin, Departament Inwestycji i Rozwoju, Wydział Planowania, Lublin 2018

Program ogólny kanalizacji deszczowej osiedla mieszkaniowego SZEROKIE w Lublinie Biuro Projektów Systemów Wodno-Ściekowych EKOSAN w Lublinie, 1994

Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017-2023, przyjęty Uchwałą Nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część I: Uwarunkowania, Prezydent Miasta Lublin, Wydział Planowania, Lublin, 2017

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Część II: Kierunki, Prezydent Miasta Lublin, Wydział Planowania, Lublin, 2017

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Uwarunkowania, wersja dokumentu podczas II wyłożenia, 2018

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lublin – Kierunki, wersja dokumentu podczas II wyłożenia, 2018

Reweda D., Mapa interesariuszy, 2016, <https://productvision.pl/2016/mapa-interesariuszy/>

Rzeki w miastach – przestrzenie pełne życia. Podręcznik projektu REURIS, część II: Zaangażowanie interesariuszy projektu wraz z planowaniem partycypacyjnym, 2012

Siedem Zasad Konsultacji, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, http://archiwum.mc.gov.pl/files/7_zasad_30-04.pdf

Strategia Rozwoju Gminy Konopnica na lata 2016–2022, Instytut Doradztwa Innowacyjnego Sp. z o.o. i Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin, przyjęta uchwałą XXV/159/2016 Rady Gminy Konopnica z dnia 23 sierpnia 2016

Strategia Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020, Załącznik do uchwały nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r., Urząd Miasta Lublin, 2013

Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020, Urząd Miasta Lublin, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów, Lublin 2013

Tołwiński T., Urbanistyka. Wyd. Zakładu Urbanistyki Politechniki Warszawskiej, Warszawa, 1939

Tołwiński T., Urbanistyka t. III: Zieleń w urbanistyce, Warszawa, 1963

Trząski L., Gierszka A., Szansa dla polskich miast: kształtowanie przyjaznej przestrzeni przez zieloną infrastrukturę, [w] Trząski L. (red.), *Przestrzenny i środowiskowy wymiar zrównoważonego rozwoju terenów zurbanizowanych – Monografia w ramach Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych*, Główny Instytut Górnictwa, Katowice, 2015, s. 21–37

Wagner I., Krauze K., Jak bezpiecznie zatrzymać wodę opadową w mieście? Narzędzia techniczne, [w] *Woda w mieście*, Seria wydawnicza: Zrównoważony Rozwój – Zastosowania, część 5, T. Bergier, J. Kronenberg (red.), Fundacja Sendzimira, 2014

Warwas A., Madej A., Wójcik J., Trzaskowska E., Adamiec P., *Uroczyska w lubelskich „wąwozach” część II*, [w] E. Trzaskowska (red.), *Wąwozy i suche doliny Lublina. Potencjał i zagrożenia*, Urząd Miasta Lublin, 2014

Akty prawne:

Uchwała Nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023

Uchwały nr 895/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013–2020

Ustawa o ochronie przyrody, Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody, Dz.U. 2018, poz. 142

Źródła internetowe:

<http://altereko.pl>

<http://archiwum.mc.gov.pl>

<http://azrtz.gig.eu>

<http://isp.org.pl>

<http://karpackiuniwersytet.ekopsychologia.pl>

<http://www.konopnica.eu>

<http://www.lubelska.tv>

geoportal.lublin.eu

<https://lublin.eu>

<https://www.mpips.gov.pl>

<http://partycypacjaobywatelska.pl/>

<http://www.partycypacjango.kolping.pl/>

<http://poradnik.ngo.pl>

<https://productvision.pl>

<http://www.resmanagement.pl>

<http://samorzad.nid.pl>

www.unitedutilities.com

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Lublin – widok od strony zachodniej	4
Rysunek 2. Podtopienia w Lublinie w 2015 r.	7
Rysunek 3. Natężenie hałasu drogowego na tle granic Lublina.....	9
Rysunek 4. Naturalna retencja wód w dolinie Dopytywu spod Konopnicy	11
Rysunek 5. Rozkład zjawisk negatywnych w Lublinie	13
Rysunek 6. Plan rewitalizacji doliny rzeki Bystrzycy.....	14
Rysunek 7. Plan de la ville et fauxbourgs de Lublin (Plan miasta i przedmieść Lublina)	18
Rysunek 8. Potencjalne obszary rozwojowe	20
Rysunek 9. Istniejąca i planowana sieć kanalizacji deszczowej w rejonie doliny Dopytywu spod Konopnicy	22
Rysunek 10. Jeden z siedmiu wylotów kanalizacji deszczowej w dolinie Dopytywu spod Konopnicy.....	23
Rysunek 11. Obszar Czechów-Ponikwoda – istniejąca i planowana kanalizacja deszczowa.....	25
Rysunek 12. Fragment doliny Dopytywu spod Konopnicy	26
Rysunek 13. Lubelski Ekologiczny System Obszarów Chronionych	31
Rysunek 14. Umiejscowienie uroczysk w suchych dolinach Lublina (czerwoną elipsą zaznaczono analizowany obszar)	32
Rysunek 15. Fragment obszaru problemowego	38
Rysunek 16. Mapa obszaru problemowego	38
Rysunek 17. Podział własnościowy terenu.....	41
Rysunek 18. Odpływ części wód Dopytywu spod Konopnicy do zbiorników retencyjnych.....	42
Rysunek 19. Utworzenie się ekosystemu wodno-błotnego.....	42
Rysunek 20. Suche koryto Dopytywu spod Konopnicy	43
Rysunek 21. Koryto przechodzące przez teren prywatny	43
Rysunek 22. Zbiornik retencyjny na wody opadowe w dolinie Dopytywu spod Konopnicy.....	44
Rysunek 23. Zidentyfikowane grupy interesariuszy – Lublin i Konopnica	69
Rysunek 24 Mapa interesariuszy.....	71
Rysunek 25. Zasady postępowania w obrębie zidentyfikowanych grup interesariuszy	72
Rysunek 26. Mapa grup zawodowych.....	78
Rysunek 27. Drzewo problemów dla doliny Dopytywu spod Konopnicy.....	83
Rysunek 28. Formy partycypacji.....	97

SPIS TABEL

Tabela 1. Charakterystyka uroczysk w wąwozach Lublina na analizowanym terenie	33
Tabela 2 Charakterystyka obszaru problemowego.....	39
Tabela 3. Struktura własnościowa terenu.....	40
Tabela 4. Powiązania Ramowej Dyrektywy Wodnej i zielonej infrastruktury	45
Tabela 5. Istniejące i planowane wyloty w zlewni Dopytywu spod Konopnicy	57
Tabela 6. Główne grupy interesariuszy	75
Tabela 7 Matryca relacji problemy – interesariusze	81
Tabela 8. Matryca interakcji.....	82
Tabela 9. Bariery w procesie partycypacji.....	93